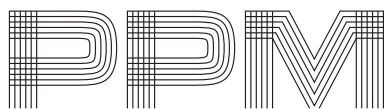

Pensionsspararna och pensionärerna

2008

Premiepensionsmyndigheten

Pensionsspararna och pensionärerna 2008

Fond- och Finansavdelningen

Datum: 2009-05-14

Kontaktpersoner:

Inger Johannisson, inger.johannisson@ppm.nu

Bengt Norrby, bengt.norrby@ppm.nu

Sammanfattning

6 miljoner individer och 233 miljarder i förvaltat kapital

Premiepensionssystemet omfattar för närvarande 6 miljoner personer, varav 5,4 miljoner är pensionssparare och 555 000 är pensionärer.

Fondförmögenheten uppgick i slutet av året till 231 miljarder kronor, medan det förvaltade kapitalet i den traditionella livförsäkringen uppgick till 1,7 miljarder kronor. Pensionsspararnas andel av fondförmögenheten motsvarar 96 procent, medan pensionärernas andel är 4 procent.

Närmare 29 miljarder kronor i nya pensionsrätter placerades under året, samtidigt betalades 807 miljoner kronor ut i premiepensioner.

Nya sparare väljer Premiesparfonden, etablerade väljer egen portfölj

Närmare 42 procent av pensionsspararna har sina medel placerade i Premiesparfonden, medan övriga har valt egna portföljer. Trots det är det bara 27 procent av fondkapitalet som är placerat i Premiesparfonden. Skillnaden beror på att de flesta som har i Premiesparfonden också har ett relativt litet kapital att placera. Det i sin tur beror på att många av dem är nya i systemet och därför har relativt små pensionsavsättningar.

De senaste åren har 98 procent av nyspararna placerat sina medel i Premiesparfonden. I takt med att pensionsspararna blir äldre och får mer på premiepensionskontot väljer fler att placera i egna portföljer.

Av pensionärerna har ca 51 procent valt en egen portfölj, medan 36 procent är placerade i Premiesparfonden. De resterande 13 procenten har placerat sina besparingar i den traditionella livförsäkringen.

42 100 kronor i genomsnittlig kontobehållning för pensionsspararna

Den genomsnittliga kontobehållningen är högre för pensionssparare med egen portfölj än för dem med Premiesparfonden, 52 900 kronor jämfört med 27 000 kronor. Den främsta förklaringen till denna skillnad är, som nämnts ovan, att det är främst nya sparare med låga pensionsavsättningar som har Premiesparfonden.

För pensionärerna är den genomsnittliga kontobehållningen högre för dem med traditionell livförsäkring än för dem med fondförsäkring, 25 200 kronor jämfört med 17 900 kronor.

142 kronor i månaden i premiepension

Pensionärerna kan välja att ta ut hela eller delar av pensionen från och med 61 års ålder. Nästan alla, 95 procent, väljer att ta ut hela det årliga pensionsbeloppet. Under 2008 uppgick pensionsutbetalningarna i denna grupp till i genomsnitt 142 kronor i månaden.

Pensionsspararnas värdeutveckling blev -29,0 procent under 2008 och -1,6 procent sedan start

Oron på de finansiella marknaderna har haft en betydande negativ påverkan på värdeutvecklingen av fondsparandet. Eftersom en stor andel, ca 80 procent, av pensionsspararnas fondkapital är placerat i aktier har börsnedgången fått ett stort genomslag i värdeutvecklingen.

I genomsnitt har värdeutvecklingen under året varit -29,0 procent, vilket kan jämföras med 5,3 procent under 2007. Endast 1,2 procent av spararna har haft en positiv värdeutveckling. Under 2007 var motsvarande andel 92,5 procent. Sparare med eget valda portföljer har haft en något bättre värdeutveckling än de som placerat i Premie-sparfonden. Likaså har kvinnor haft en något bättre värdeutveckling jämfört med män.

När värdeutvecklingen beräknas från start, dvs. från det att pensionsspararna kommer in i premiepensionssystemet, var den årliga värdeutveckling -1,6 procent. Fram till 2007 uppgick värdeutvecklingen däremot till 5,9 procent. Ca 23 procent av spararna som har haft en positiv årlig värdeutveckling sedan start. Övriga har haft en årlig värdeminskning.

Pensionärernas värdeutveckling blev -28,4 procent under 2008 och 0,9 procent sedan start

Avkastningen på pensionärernas fondsparande var -28,4 procent under 2008 och 0,9 procent sedan start. Värdeminskning under året har inte fått lika stort genomslag i den årliga värdeutvecklingen sedan start för pensionärerna som för pensions-spararna. Det beror på att ca 92 procent av pensionärerna kom in i premiepensions-systemet redan 1995 (som pensionssparare), medan pensionsspararna har en betydligt kortare spartid i genomsnitt. Det senaste årets utveckling får därför större genomslag för pensionssparargruppen.

Bättre värdeutveckling i den traditionella livförsäkringen

Återbäringsräntan i den traditionella livförsäkringen var i genomsnitt 2,2 procent under 2008 och uppgick till i genomsnitt 4,3 procent per år för perioden 2001–2008. Samtidigt var avkastningen på tillgångarna i den traditionella livförsäkringen -2,0 procent under 2008.

Att avkastningen har varit bättre för den traditionella försäkringen än för fond-försäkringen beror på att en stor del av livförsäkringens tillgångar är placerade i räntebärande tillgångar.

Premiepensionskapitalet är trögrörligt

Under 2008 hade närmare 77 procent av pensionsspararna sitt kapital placerat i någon av de tio mest valda fonderna. Samtidigt var ca 18 procent av kapitalet placerat i någon av de tio fonder med mest premiepensionskapital.

Över tid är det i stort sett samma fonder på PPM:s fondtorg som är de tio mest valda fonderna. Likaså, över tid är det i stort sett samma 10 fonder som har mest premiepensionskapital. Detta visar att pensionskapitalet är trögrörligt. Det speglar också att det är relativt få sparare och pensionärer som byter fonder.

Aktiva sparare har lyckats bäst i sin förvaltning

Det är en relativt liten andel av pensionsspararna och pensionärerna som har bytt fonder under året, ca 12 procent. Sett till de som har en egen vald portfölj, har 23 procent av pensionsspararna och 7 procent av pensionärerna bytt fonder. Gemensamt för dessa två grupper är att de som har varit mest aktiva under året är också de som har haft bäst avkastning och som hade lägst risk i portföljen i slutet av året. Även under 2007 hade de mest aktiva spararna bäst avkastning, men då hade de

också högst risk i sina portföljer. Detta indikerar att de mest aktiva spararna har sänkt risken i sina portföljer under året och därmed lyckats undvika den värsta nedgången till följd av den turbulenta marknadsutvecklingen. Risken har främst reducerats genom att spararna har ökat andelen räntefonder i sina portföljer.

Portföljrisken har ökat

Det har skett en förskjutning till högre risk i de eget valda portföljerna sedan föregående år. Förskjutningen av risknivån kan främst förklaras av att merparten av pensionsspararna har behållit sina portföljer orörda under hela det turbulenta börsåret. Den ökade risknivån beror alltså inte på att pensionsspararna och pensionärerna aktivt har valt att ändrat sitt portföljinnehav.

PPM:s rabattkrav reducerar förvaltningsavgifterna och bidrar till högre pension
Förvaltningsavgifterna uppgick i slutet av året till i genomsnitt 0,34 procent för eget valda portföljer och till 0,15 procent för Premiesparfonden.

PPM verkar aktivt för att sänka förvaltningsavgifterna för pensionsspararna. PPM:s rabattkrav ger i genomsnitt 0,3–0,5 procentenheter lägre avgifter. Det gör att premiepensionen blir 10–15 procent högre.

PPM-avgiften var i genomsnitt 0,16 procent

PPM-avgiften för 2008 var 0,20 procent, med ett tak på 110 kronor. Den genomsnittliga avgiften, beräknat på samtliga i premiepensionssystemet, uppgick till 0,16 procent.

Höga avgifter för privata förvaltartjänster

Antalet fondbyten ökade till 3,2 miljoner under året. Uppskattningsvis har närmare hälften av dessa fondbyten gjorts genom s k privata förvaltartjänster.

Avgifterna för förvaltartjänsterna är i regel höga. Den genomsnittliga avgiften ligger kring 500 kronor per år, vilket motsvarar 1,2 procent av den genomsnittliga pensionsspararens kontobehållning. Med denna årliga avgift och en placeringshorisont på ca 30 år behöver tjänsten ge en meravkastning motsvarande ca 30 procent för att spararen ska få tillbaka den betalda avgiften.

Innehåll

Sammanfattning	3
Ordlista	8
1 Inledning	9
2 Premiensionssystemet 2008	10
2.1 Premiensionssystemet i siffror	10
2.2 Flödet i premiensionssystemet	10
2.3 Utvecklingen på de finansiella marknaderna	12
2.4 Värdeutvecklingen på PPM:s fondtorg	13
Pensionsspararna	
3 Behållning på premiensionskontot och fördelningen av kapitalet	15
4 Värdeutveckling för pensionsspararna	21
4.1 Värdeutveckling för pensionsspararna år 2008	21
4.2 Värdeutveckling sedan starten av premiensions-systemet	24
5 Val av portfölj	30
5.1 Antal valda fonder	30
5.2 De mest valda fonderna	31
5.3 Värdeutveckling och fondval	32
5.4 Tillgångsallokering och risk i portföljen	33
5.4.1 Fördelning av tillgångar i portföljen	34
5.4.2 Risk i portföljen	35
5.5 Avgiftsnivå i portföljen	40
6 Pensionsspararnas aktivitet	42
6.1 Andel med egen vald portfölj respektive Premiesparfonden	42
6.2 Val vid inträdet i premiensionssystemet	42
6.3 Utlödet av pensionssparare och pensionärer ur Premiesparfonden	44
6.4 De med egen vald portfölj och som endast har gjort ett aktivt val efter inträdesåret	45
6.5 Antal fondbyten	46
6.5.1 Antal fondbyten efter inträdesåret	48
6.5.2 Antal fondbyten och kontobehållning	49
6.5.3 Antal fondbyten och värdeutveckling	50
6.5.4 Antal fondbyten och risk i portföljen	51
6.5.5 Antal fondbyten och portföljavgift	52

Pensionärerna

7	Behållning på premiepensionskontot och fördelning av kapitalet.	54
8	Värdeutveckling för pensionärerna.	59
8.1	Värdeutveckling för pensionärerna år 2008.	59
8.2	Värdeutveckling sedan starten av premiepensions-systemet.	61
9	Val av portfölj.	63
9.1	Antal valda fonder.	63
9.2	De mest valda fonderna.	64
9.3	Tillgångsallokering och risk i portföljen.	65
9.3.1	Fördelning av tillgångar i portföljen.	65
9.3.2	Riskenivån.	66
9.4	Avgiftsnivå i portföljen.	69
10	Pensionärernas aktivitet.	70
10.1	Andel med egen portfölj respektive Premiesparfonden.	70
10.2	Andel fondbyten efter inträdesåret.	70
10.3	Andel fondbyten och värdeutveckling.	71
11	Pensionärernas premiepension.	72
11.1	Pensionsuttagen.	72

Bilaga 1

Beskrivning av data.	76
------------------------------	----

Bilaga 2

Övergripande om premiepensionssystemet.	77
---	----

Bilaga 3

Avkastningsmått för fondförsäkringen.	79
---	----

Ordlista

Här följer en sammanställning av de nyckelord som används i rapporten.

Aktivt val: Att vid något tillfälle, vid inträdet eller senare, gjort ett eget fondval.

Egen vald portfölj: En sammansättning av värdepappersfonder vald av pensions-spararen eller pensionären.

Inträdesår: I rapporten är inträdesåret det år en person för första gången får informa-tion från PPM om möjligheten att välja fonder inom premiepensionssystemet.

Pensionssparare: En person som har premiepensionsmedel placerade i egen vald portfölj eller i Premiesparfonden och som ännu inte påbörjat uttag av premie-pensionen.

Pensionsrätt: Det belopp som årligen sätts av till den allmänna pensionen, baserat på pensionsunderlaget.

Pensionär: En person som tar ut premiepension. Den som en gång påbörjat uttag av premiepensionen men upphört med dessa uttag betraktas fortfarande som pensionär. En person som parallellt med uttagen fortsätter tjäna in nya pensions-rätter ses också som pensionär.

Portfölj: En sammansättning av värdepappersfonder.

Portföljval: Val av värdepappersfonder som ska ingå i portföljen.

Återbalansera: Justera sammansättningen av fonder i portföljen så att den ursprungliga, eller valda, risknivån bibehålls. I rapporten ses återbalansering av portföljen som att fondbyten görs.

1 Inledning

Premiepensionssystemet är den fonderade delen av det allmänna ålderspensionssystemet och omfattar i dagsläget ca 5,8 miljoner personer. Tanken med en fonderad del av pensionssystemet är att den enskilde får möjlighet att utjämna risken i den allmänna pensionen utifrån den egna ekonomiska situationen.

Behållningen på premiepensionskontona påverkas av pensionsspararnas och pensionärernas investeringsbeteende samt av utvecklingen på de finansiella marknaderna. Eftersom premiepensionen är en viktig del av den samlade ålderspensionen är det av intresse att följa spararna och pensionärernas beteende över tid.

Denna rapport ger en sammanfattande beskrivning av läget för pensionsspararna och pensionärerna vid slutet av 2008. Syftet med rapporten är att följa utvecklingen av premiepensionen samt pensionsspararnas och pensionärernas investeringsbeteende över tid. Fokus är dock på det senaste året.

Rapporten baseras på ett slumpmässigt urval av de individer som omfattas av premiepensionssystemet. Närmare 177 000 pensionssparare och 18 000 pensionärer ingår i urvalet, vilket motsvarar ca 3 procent av den population som omfattas av premiepensionssystemet 2008. En del uppgifter i rapporten är baserade på statistik för den totala populationen i premiepensionssystemet. Det anges särskilt i rapporten om uppgifterna är baserad på andra data än det slumpmässiga urvalet. Bilaga 1 beskriver urvalet närmare och de data som ligger till grund för rapporten.

Om inget annat anges i rapporten är det data per den 31 december 2008 som presenteras. De data som anges inom parentes avser motsvarande uppgifter för år 2007.

2 Premiepensionssystemet 2008

Premiepensionsmedlen är placerade i olika typer av aktie- och räntefonder. Utvecklingen av pensionsmedlen är därför beroende av utvecklingen på de finansiella marknaderna. För att få en bättre förståelse för utvecklingen av premiepensionsmedlen ges i detta kapitel en översiktlig bild av utvecklingen på de finansiella marknaderna under perioden 2000–2008. I kapitlet beskrivs också de flöden som årligen sker i premiepensionssystemet. Kapitlet avslutas med att visa värdeutvecklingen för fonderna på PPM:s fondtorg och Premiesparfonden.

2.1 Premiepensionssystemet i siffror

6 miljoner personer i premiepensionssystemet

Premiepensionssystemet omfattar för närvarande drygt 6 miljoner personer, varav 5,4 (5,4) miljoner är pensionssparare och drygt 555 000 (450 000) pensionärer. När det nuvarande pensionssystemet är helt genomfört kommer det att omfatta cirka 7 miljoner sparare och pensionärer. Det är framförallt antalet pensionärer som kommer att öka allteftersom det nya pensionssystemet fasas in. Bilaga 2 ger en översiktlig beskrivning av premiepensionssystemet och infasningen av systemet.

Det är ungefär lika många kvinnor och män som omfattas av systemet. Bland pensionsspararna är 49 (49) procent kvinnor och 51 (51) procent män. Det speglar könsfördelningen i den yrkesaktiva delen av befolkningen. Bland pensionärerna är cirka 50 (51) procent kvinnor och 50 (49) procent män.

231 miljarder kronor i fondförmögenhet

I slutet av 2008 uppgick fondförmögenheten inom premiepensionssystemet till 231 miljarder kronor (inkl. inflödet av nya pensionsrätter som motsvarade ca 29 miljarder kronor). Av denna summa tillhörde ungefär 96 procent pensionsspararna och 3,8 procent pensionärerna.

Det är bara pensionärer som har möjlighet att placera sina pensionsmedel i PPM:s traditionella livförsäkring. I slutet av året uppgick värdet på de totala tillgångarna i denna försäkring till 1 738 miljoner kronor. Det motsvarade ungefär 0,7 (0,4) procent av de totala tillgångarna i premiepensionssystemet.

2.2 Flödet i premiepensionssystemet

163 000 nya pensionssparare

Under 2008 fick ca 163 000 (133 000) nya pensionssparare möjlighet att placera sina pensionsmedel på PPM:s fondtorg.¹ Fram till denna tidpunkt har PPM förvaltat deras medel på konto hos Riksgälden. De nya sparare som inte anmäler fondval får

¹ Detta är dock en sanning med modifikation. De som är nya sparare fick sina medel överförda från den tillfälliga förvaltningen till sina premiepensionskonton i december 2007. Redan då hade de möjlighet att välja fonder på PPM:s fondtorg. PPM skickar information om valmöjligheten till dessa sparare först i början av 2008. I praktiken känner de allra flesta av nyspararna inte till att de kan välja fonder förrän de fått PPM:s information.

sina medel placerade i Premiesparfonden. Tabell 2.1 nedan visar antalet nytillkomna pensionssparare från år 2000 och framåt samt totala antalet individer som omfattas av premiepensionssystemet.

År 2000 var det första året som det blev möjligt att placera sina premiepensionsmedel på PPM:s fondtorg. Fram till dess hade medlen varit förvaltade på konto hos Riksgälden. Förtidspensionärerna fick denna valmöjlighet under 2001. Detta förklarar de stora antalen nya pensionssparare dessa år. För övriga år består de nya pensionssparare av individer som kommit in på arbetsmarknaden och för första gången börjat tjäna in pensionsrätter.

29 miljarder kronor i nya pensionsrätter

Tabellen visar också det årliga kapitalinflödet i form av pensionsrätter. I december 2008 placerades närmare 29 (28) miljarder kronor på PPM:s fondtorg, dvs. i de fonder som pensionsspararna valt, och i Premiesparfonden. Av detta belopp kom 239 miljoner kronor från de nya pensionsspararnas pensionsrätter

Tabell 2.1: Antal pensionssparare och pensionsrätter i premiepensionssystemet, 2000–2008.

År	Pensionssparare och pensionärer, tusental	Pensionsrätter, inflöde, Mdkr	Nya sparare, tusental	Pensionsrätter, nya sparare, Mdkr
2000	4 440	55,8	4 440	5 580
2001	4 900	18,3	493	0,670
2002	5 100	20,4	196	0,216
2003	5 200	21,1	150	0,167
2004	5 300	22,3	129	0,142
2005	5 400	23,4	117	0,139
2006	5 600	49,6	115	0,148
2007	5 800	27,6	133	0,180
2008	6 000	28,6	163	0,239

825 miljoner kronor i pensionsutbetalningar

Under 2008 blev ca 112 000 (105 000) personer pensionärer. Längre fram i rapporten visas antalet pensionärer över tid.

De första pensionsutbetalningarna gjordes 2001 och då betalades det ut närmare 400 000 kronor. Under 2008 uppgick utbetalningarna till 807 miljoner kronor. Utbetalningarna kommer att öka allteftersom premiepensionssystemet fasas in. De flesta pensionärer har sina pensionsmedel placerade i fondförsäkring även om alltfler övergår till den traditionella livförsäkringen, se tabell 2.2.

Tabell 2.2: Utbetalda pensioner från fondförsäkring och traditionell försäkring, samt flödet från fondförsäkring till traditionell försäkring, 2001–2008, tkr.

År	Utbetalda pensioner, totalt	Utbetalda pensioner, fondförsäkring	Övergång från fondförsäkring till traditionell försäkring	Utbetalda pensioner, traditionell försäkring
2001	400	1 200	31	370
2002	1 400	2 700	130	1 300
2003	10 900	25 500	955	9 900
2004	42 500	44 300	3 200	39 300
2005	103 700	182 700	9 900	93 800
2006	231 600	324 700	25 000	206 500
2007	460 100	495 600	55 300	404 800
2008	825 400	473 400	91 500	733 900

2.3 Utvecklingen på de finansiella marknaderna

Kraftigt börsras under 2008

Konjunkturen försämrades kraftigt under 2008, både i Sverige och i den övriga världen. Ett markant inslag i nedgången var stora kursfall på aktiebörserna. Aktieavkastningen har stor betydelse för utvecklingen av premiepensionsmedlen eftersom ca 80 procent av medlen är placerade i aktiefonder.

Diagram 2.1 ger en bild av hur de svenska och utländska marknaderna för aktier och räntor har utvecklats under 2000–2008. En betydande nedgång inleddes på aktiemarknaderna under 2007 och den har fortsatt under hela 2008. Nedgången är procentuellt mycket större än den som ägde rum de första åren på 2000-talet. Nivåmässigt är index dock fortfarande högre i slutet av 2008 än det var 2002. En förklaring är att nedgången under 2008 kommer efter en lång och betydande uppgång.

Nedgången har varit störst på tillväxtmarknaderna. Samtidigt är det den aktiemarknad som har det bästa indexnivån i slutet av 2008. Vid årsslutet låg indexnivåerna för de svenska och utländska aktiemarknaderna under 100.

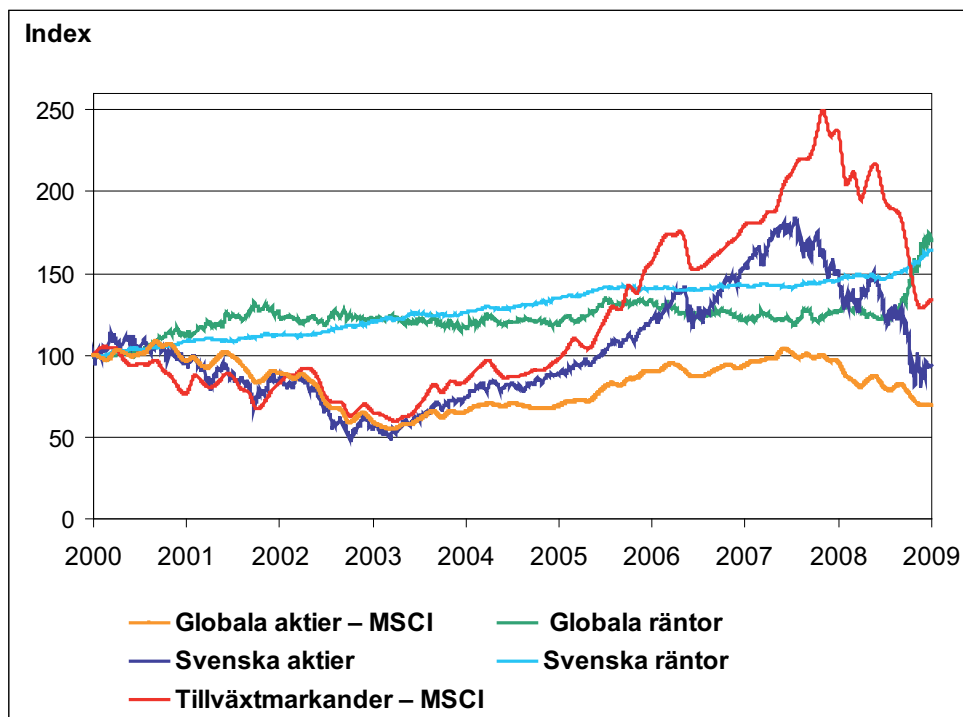
Stigande ränteindex till följd av fallande räntor

Utvecklingen på de globala och svenska räntemarknaderna har varit relativt stabil sedan början av 2000-talet. Index för dessa marknader har dock stigit betydligt under senare delen av 2008. Det stigande index kommer av att räntorna har fallit kraftigt. Anledningen till att räntorna har fallit är den finansiella oron.

God värdeutveckling i premiepensionssystemet för dem som investerat i räntor

Avkastningen på premiepensionsmedlen beror förstås på i vilken utsträckning pensionsspararna och pensionärerna har tagit del av upp- och nedgångarna på aktiemarknaderna. Däremot har de sparare och pensionärer som investerat på räntemarknaderna haft en relativt god värdeutveckling, oberoende av när de gick in på dessa marknader. De som har utländska fonder har gynnats något av kronkursens fall under 2008.

Diagram 2.1: Värdeutvecklingen på de svenska och utländska aktie- och räntemarknaderna, perioden 2000–2008.

Källa: Globala aktier – MSCI, Globala räntor – World, Citigroup, Government Bond Index, Svenska aktier – OMXSBCAP OMX-Stockholm Exchange, Svenska räntor – Sweden, OMRX, Government Bond Index, Tillväxtmarknader – MSCI.

Anm.: Tillväxtmarknader omfattar globala aktier på tillväxtmarknader.

2.4 Värdeutvecklingen på PPM:s fondtorg²

Avkastningen på fondtorget blev -34,5 procent

År 2008 karakteriserades av en kraftigt negativ börsutveckling både i Sverige och i en stor del av omvärlden. T ex minskade värdet på Stockholmsbörsen med 42 procent under året. Den genomsnittliga avkastningen på PPM:s fondtorg, inklusive Premiesparfonden, sjönk också markant och uppgick till ca -34,5 (5,6) procent.

Den bättre värdeutvecklingen på fondtorget beror till stor del på att många pensionssparare och pensionärer till övervägande del har placerat sina pensionsmedel i utländska aktier. Börsnedgången var större på Stockholmsbörsen än på de flesta stora börser i utlandet. Till detta kommer att en viss del av spararnas medel är placerade i räntefonder. Räntefonderna har haft en positiv avkastning. En bidragande orsak till att det har gått bättre för de utländska fonderna är att de har gynnats av kronkursens fall under 2008.

Börsfallet 2008 medförde att den genomsnittliga årliga avkastningen för perioden 2001–2008 föll till -3,0 (2,0) procent.

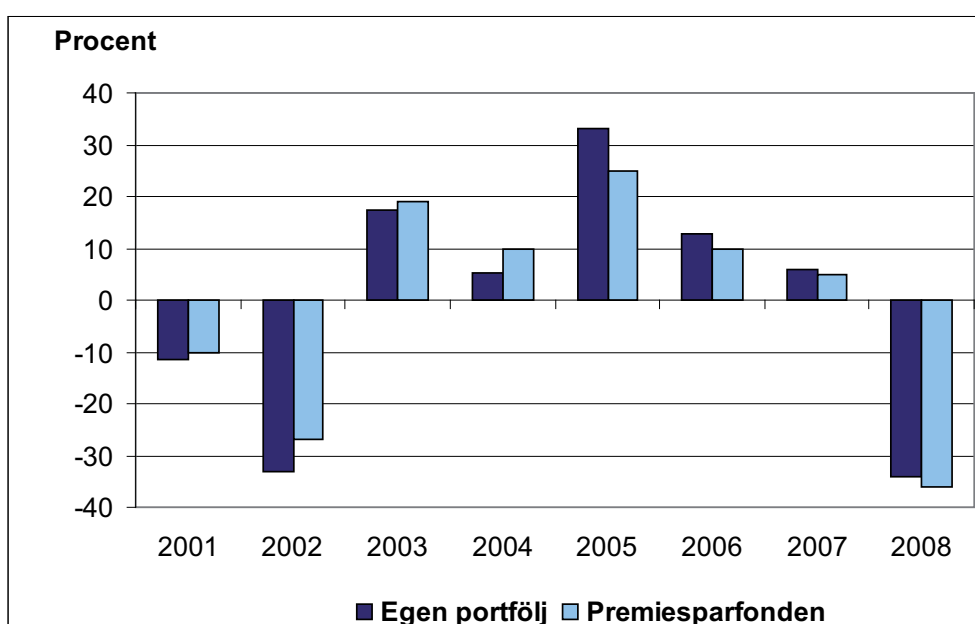
² Fondernas avkastning är beräknad som tidsviktad avkastning. För mer information om måttet se bilaga 3.

Avkastningen i Premiesparfonden blev -36,2 procent

Av det totala förvaltade fondkapitalet är drygt 27 (28) procent placerat i Premiesparfonden, vilket motsvarade 62 miljarder kronor i slutet av 2008. Premiesparfonden förvaltas av Sjunde AP-fonden.

Diagram 2.2 visar att avkastningen i Premiesparfonden har följt den genomsnittliga avkastningen för fonderna på fondtorget relativt väl. De senaste fyra åren har dock Premiesparfonden genererat en något sämre avkastning. Under 2008 var avkastningen i Premiesparfonden -36,2 (4,7) procent. Det kan jämföras med -33,8 (6,0) procent för den genomsnittliga avkastningen på fondtorget. Sett över perioden 2001–2008 var avkastningen -3,2 (2,5) procent för Premiesparfonden och -2,8 (1,9) procent för fonderna på fondtorget.

Diagram 2.2: Avkastning per år för fonder i de eget valda portföljerna och för Premiesparfonden, perioden 2001–2008.

Anm: Avkastningen redovisas som tidsviktad avkastning. Mer information om avkastningsmättet finns i bilaga 3.

Pensionsspararna

3 Behållning på premiepensionskontot och fördelningen av kapitalet

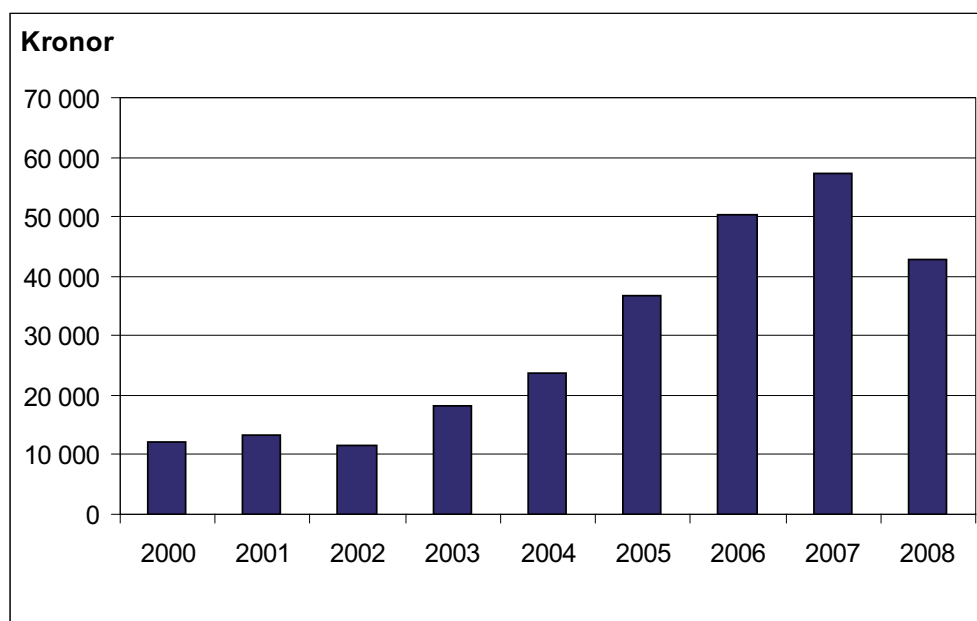
I det här kapitlet visas hur den genomsnittliga behållningen på pensionsspararnas premiepensionskonton samt hur fondförmögenheten är fördelad mellan sparare med egen vald portfölj och Premiesparfonden, efter ålder, utbildning, inkomst samt boendelän.

42 100 kronor i genomsnittlig kontobehållning

Den negativa avkastningen på premiepensionsmedlen under 2008 har reducerat den genomsnittliga behållningen på pensionsspararnas konto betydligt. I slutet av året uppgick kontobehållningen till ca 42 100 (58 600) kronor i genomsnitt.

Kontobehållningen ökar när nya pensionsrätter sätts in. Behållningen ökar förstås även när avkastningen på pensionsmedlen är positiv och minskar när avkastningen är negativ. Som framgår av diagram 3.1 har den genomsnittliga kontobehållningen historiskt ökat varje år, med undantag för den förra större börsnedgången i början på 2000-talet. Då minskade behållningen med 12 procent. Under perioden 2003–2006 har ökningarna varit avsevärda, mellan 30 procent och 54 procent per år, vilket sammanfaller med den goda utvecklingen på framförallt aktiemarknaderna. Under 2007 ökade kontobehållningen med cirka 14 procent, däremot sjönk den med 28 procent under 2008.

Diagram 3.1: Genomsnittlig behållning på pensionsspararnas premiepensionskonto i slutet av respektive år, perioden 2000–2008.

Anm: Staplarna i diagrammet visar medelvärdet av pensionsspararnas kontobehållning den 31 december respektive år.

De med egna portföljer har högre kontobehållning

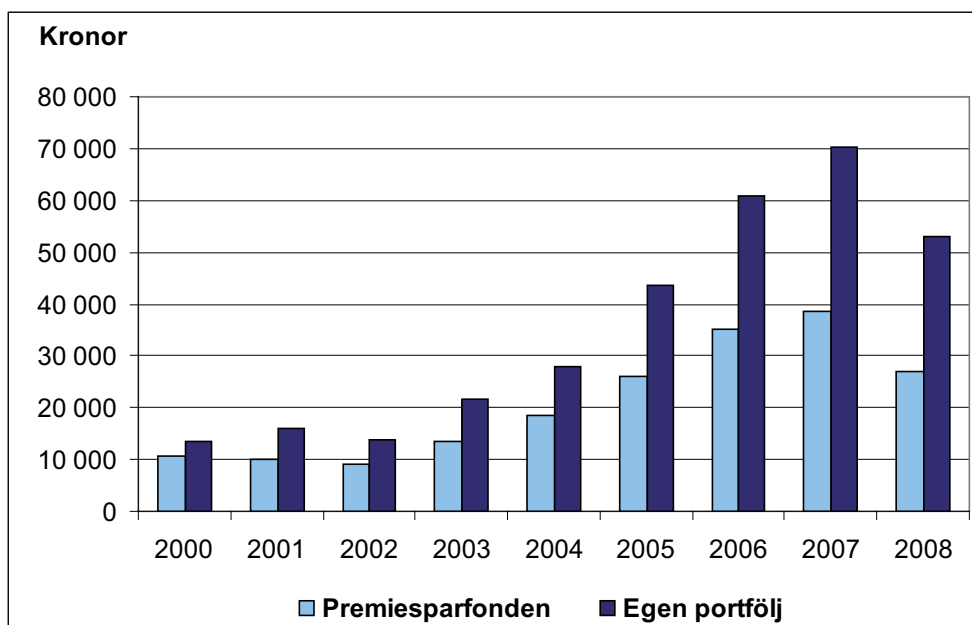
Pensionssparare med egen vald portfölj har en högre genomsnittlig behållning på sitt premiepensionskonto än sparare med Premiesparfonden, se diagram 3.2. I slutet av 2008 var genomsnittet 52 900 (70 400) kronor för pensionssparare med egen vald portfölj och 27 000 (40 800) kronor för sparare med Premiesparfonden.

Skillnaderna på premiepensionskontona har ökat över tid. År 2000 var den genomsnittliga kontobehållningen för dem med Premiesparfonden 83 procent av den genomsnittliga behållningen för dem med egen portfölj. I slutet av 2008 var motsvarande relation 51 (53) procent.

En förklaring till denna skillnad i behållningen är att en stor del av kapitalinflödet till Premiesparfonden kommer från unga sparare. Denna grupp av sparare har vanligen låga inkomster och därmed låga pensionsavsättningar, vilket ger en lägre genomsnittlig kontobehållning. De flesta som väljer en egen portfölj gör det senare i livet och har då dels högre inkomster och därmed större pensionsavsättningar, dels några års ackumulerat pensionssparande med sig. PPM:s årliga analyser av nyväljarna visar att de som väljer en egen portfölj vid inträdet också i genomsnitt har större pensionsrätter att placera än dem som låter pensionsrätterna placeras i Premiesparfonden.

En annan orsak till den ökade skillnaden mellan 2007 och 2008 är att den genomsnittliga värdeminskningen har varit något större för Premiesparfonden.

Diagram 3.2: Genomsnittlig behållning på premiepensionskontot för pensionssparare med egen portfölj respektive Premiesparfonden.

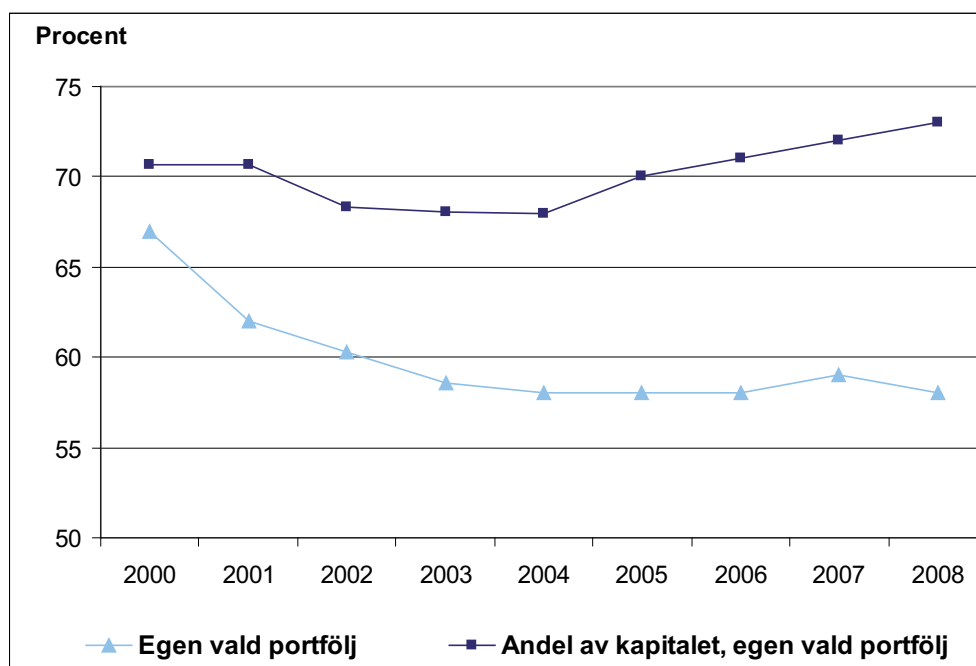
Anm: Staplarna i diagrammet visar medelvärdet av pensionsspararnas kontobehållning den 31/12 respektive år.

58 procent av spararna har egen vald portfölj och äger 73 procent av kapitalet

I slutet av 2008 hade drygt 58 (59) procent av pensionsspararna en egen vald portfölj, medan de övriga hade sina medel placerade i Premiesparfonden. Diagram 3.3 visar utvecklingen av andelen sparare med egen vald portfölj och deras andel av premiepensionskapitalet. Det framgår att andelen med egen vald portfölj har minskat över tid. Nedgången beror främst på att intresset av att välja en egen portfölj var ovanligt stort i samband med introduktionen av premiepensionssystemet. Detta intresse avtog de följande åren. Trenden har dock stabiliserats under senare år. Det kan tolkas som att intresset att välja en egen portfölj har normaliserats.

Samtidigt som andelen pensionssparare med egen portfölj har minskat och sedan stabiliserats, har deras andel av kapitalet ökat. I slutet av 2008 uppgick deras andel till 73 (72) procent. Förklaringen till deras allt större andel är att intresset för att göra egna portföljval ökar i takt med att behållningen på kontot blir större. Som jämförelse har 98 procent av årets nysparare, som av förklarliga skäl har små pensionsavsättningar, fått sina premiepensionspengar placerade i Premiesparfonden.

Diagram 3.3: Andelen pensionssparare med egen vald portfölj och deras andel av kapitalet.

Män har högre kontobehållning

Män har ca 7 900 (12 200) kronor mer i genomsnitt på premiepensionskontot än kvinnor, se tabell 3.1. Det beror förmodligen på att män i regel har högre inkomster och är yrkesaktiva i större utsträckning än kvinnor.

Tabell 3.1: Genomsnittlig behållning på män och kvinnors premiepensionskonton vid slutet av 2008, kronor.

	Samtliga	Egen vald portfölj	Premiespar- fonden
Alla	42 100	52 900	27 000
Män	45 900	58 000	29 600
Kvinnor	38 000	47 700	24 200

Åldersgruppen 50–59 år har störst kontobehållning

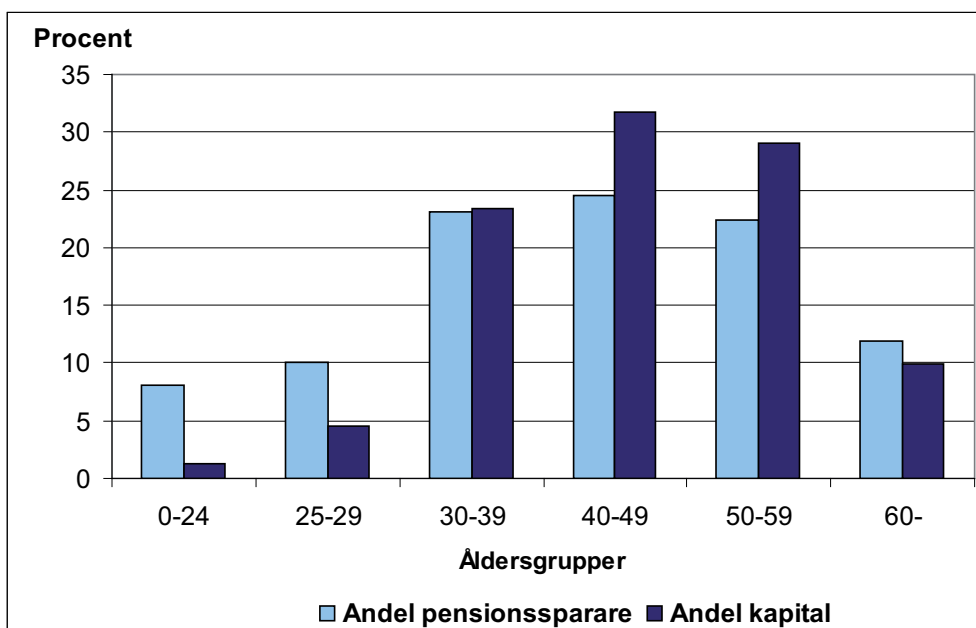
I slutet av 2008 var den genomsnittliga åldern bland pensionsspararna 43 (43) år. I tabell 3.2 visas den genomsnittliga behållningen på pensionsspararnas premiepensionskonton uppdelad efter ålder. Av tabellen framgår att pensionssparare i åldersgruppen 50–59 år i genomsnitt har mer på sina konton jämfört med övriga åldersgrupper.

Tabell 3.2: Genomsnittlig behållning på pensionsspararnas premiepensionskonton efter ålder, vid slutet av 2008, kronor.

Ålder	Samtliga	Egen vald portfölj	Premiespar- fonden
18-24	8 800	9 700	7 800
25-29	25 100	27 900	22 200
30-39	47 000	52 000	42 000
40-49	55 300	60 500	49 800
50-59	51 700	55 100	48 100
60-	30 800	33 000	28 400

Diagram 3.4 visar andelen pensionssparare samt deras andel av fondförsäkringskapitalet efter ålder. Det framgår att både andelen pensionssparare och andelen kapital är störst i åldersgrupperna 30–59 år. Det är naturligt eftersom den största andelen yrkesaktiva finns i dessa åldrar. På sikt, när pensionssystemet har fasats in fullt ut kommer troligen andelen kapital att ha ökat i åldersgruppen 60-.

Diagram 3.4: Andel pensionssparare och andel fondförsäkringskapital, efter ålder, i slutet av 2008.

Högt utbildade och de med höga inkomster har högre kontobehållning

De med högst utbildning har också i genomsnitt mest på sina premiepensionskonton, se tabell 3.3. Det beror sannolikt på att de i regel har högre inkomster än övriga och därmed större pensionsavsättningar.

Tabell 3.3: Genomsnittlig behållning på pensionsspararnas premiepensionskonton, efter utbildning och inkomst, vid slutet av 2008, kronor.

	Samtliga	Egen vald portfölj	Premiesparfonden
Utbildning*			
Förgymnasial	32 200	47 400	20 200
Gymnasial	43 400	52 200	29 500
Eftergymnasial	47 500	55 800	32 100
Forskarutbildning	57 000	65 600	42 500
Inkomst 2007, tkr**			
0	16 300	24 100	7 800
1-50	13 300	22 400	6 400
50-100	18 900	26 400	10 400
100-200	33 300	37 300	21 900
200-300	48 000	50 000	35 000
300-349	60 100	61 500	47 400
349-	71 400	72 500	58 900

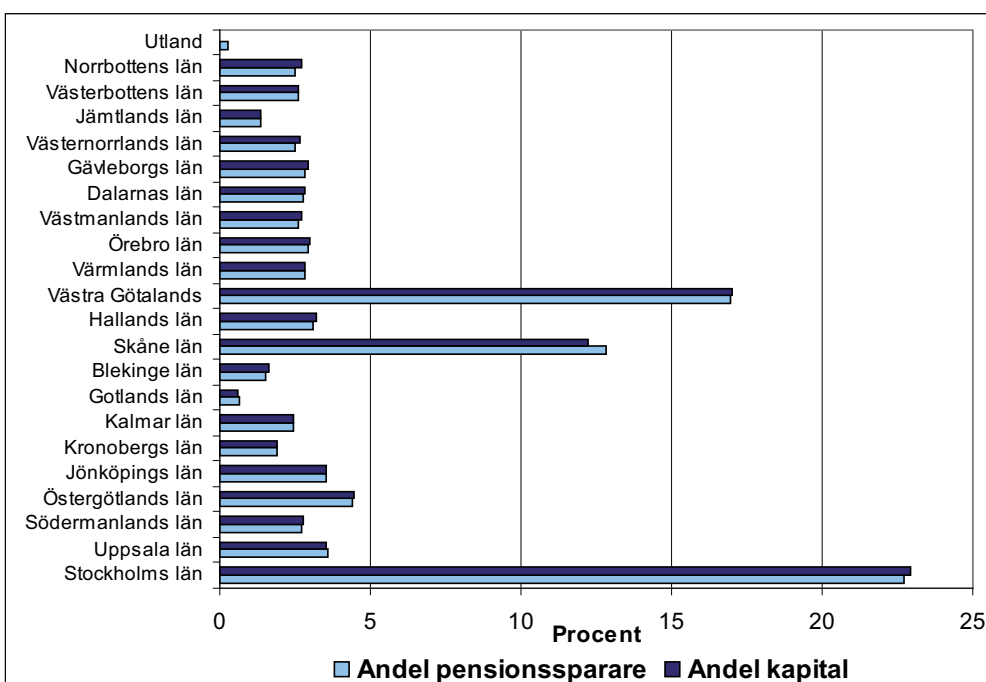
Anm.: *Det finns brister i registret över utbildning vilket medför ett stort bortfall. Registret saknar exempelvis uppgifter om invandrades utbildning i hemlandet. Det saknas även uppgifter om vissa typer av utbildning som exempelvis Komvux och arbetsmarknadsutbildningar. Dessutom finns det en eftersläpning i uppdateringen av registret, vilket påverkar framförallt de yngre grupperna som nyligen gått ut gymnasiet.

**Årsinkomsten är baserad på information om pensionsspararnas intjänade pensionsrätter år 2007.

Kapitalfördelning och län

Den geografiska fördelningen av pensionsspararna följer i stort hur befolkningen är fördelad i Sverige, se diagram 3.5. I de tre storstadslänen Stockholm, Västra Götaland och Skåne bor drygt 53 (52) procent av pensionsspararna. Det är också från dessa län som den största andelen av pensionskapitalet finns, sammanlagt 52 (52) procent.

Diagram 3.5: Pensionssparare och pensionärer samt deras fondförsäkringskapital, fördelat på boendelän, i slutet av 2008.

4 Värdeutveckling för pensionsspararna

I kapitlet redovisas dels värdeutvecklingen för pensionsspararna under 2008, dels värdeutvecklingen sedan starten av premiepensionssystemet 1995 och fram till slutet av 2008. Här inkluderas alltså även den avkastning som genererades före det första fondvalet 2000.

Värdeutvecklingen i detta kapitel är beräknad som kapitalviktad avkastning, det är den s.k. internräntan som beräknas. Detta mått mäter värdeutvecklingen på pensionsspararnas konto och kan jämföras med den ränta som beräknas för bankkonton.

I kapitel 2 visades den tidsviktade avkastningen för fonder. Den huvudsakliga skillnaden mellan dessa mått är att den kapitalviktade avkastningen tar hänsyn till de kapitalflöden som sker på spararens konto och storleken på kapitalflödena. Måttet tar alltså hänsyn till de pensionsrätter som betalas in, räntan på preliminära pensionsrätter, avkastningen på spararens fonder, avgiften till PPM, förvaltningsavgiften, rabatten på förvaltningsavgiften samt arvsvinsterna. Den tidsviktade avkastningen tar däremot inte hänsyn till dessa flöden och inte heller till storleken på det kapital som genererar avkastningen, dvs. det har ingen betydelse om det är 1 krona eller 1000 kronor som genererar avkastningen. Ytterligare information om värdeutvecklingsmått finns i bilaga 3.

4.1 Värdeutveckling för pensionsspararna år 2008

Kraftiga börsras påverkade värdeutvecklingen negativt

Den kraftiga nedgången på de svenska och utländska aktiemarknaderna har haft en betydande negativ påverkan på värdeutveckling av pensionsspararnas premiepensionsmedel under 2008. En förklaring är att en relativt stor andel av premiepensionsmedlen är placerade i aktier, ca 81 procent. Avkastningen på pensionsmedlen är alltså starkt beroende av utvecklingen på aktiemarknaderna.

Den finansiella oron har medfört att risknivån för aktier, och därmed aktiefonder, har ökat. En ökad risknivå innebär att risken för negativ avkastning ökar. Som visas längre fram i rapporten är det en relativt liten andel av pensionsspararna som har placerat om sina tillgångar till följd av den finansiella oron, dvs. det är relativt få sparare som aktivt har minskat risknivån i portföljerna eller återbalanserat risknivån.

Värdeutvecklingen under året blev -29,0 procent

Den genomsnittliga värdeutvecklingen för 2008 blev -29,0 procent.³ Det är betydligt lägre än värdeutvecklingen för 2007 som uppgick till 5,3 procent. Den genomsnittliga värdeminskningen har dock inte varit riktigt lika stor för spararna med egen vald portfölj som för spararna med Premiesparfonden, -28,7 (5,9) procent och -29,5 (4,5) procent.

³ Av Pensionssystemets årsredovisning 2008 (PÅR) framgår att den genomsnittliga värdeutvecklingen av pensionsspararnas premiepensionsmedel för 2008 är -34,3 procent och inte -28,6 procent. Skillnaden i resultaten beror främst på olika beräkningsmetoder. Beräkningsmetoden i PÅR tenderar dock att underskatta värdeutvecklingen.

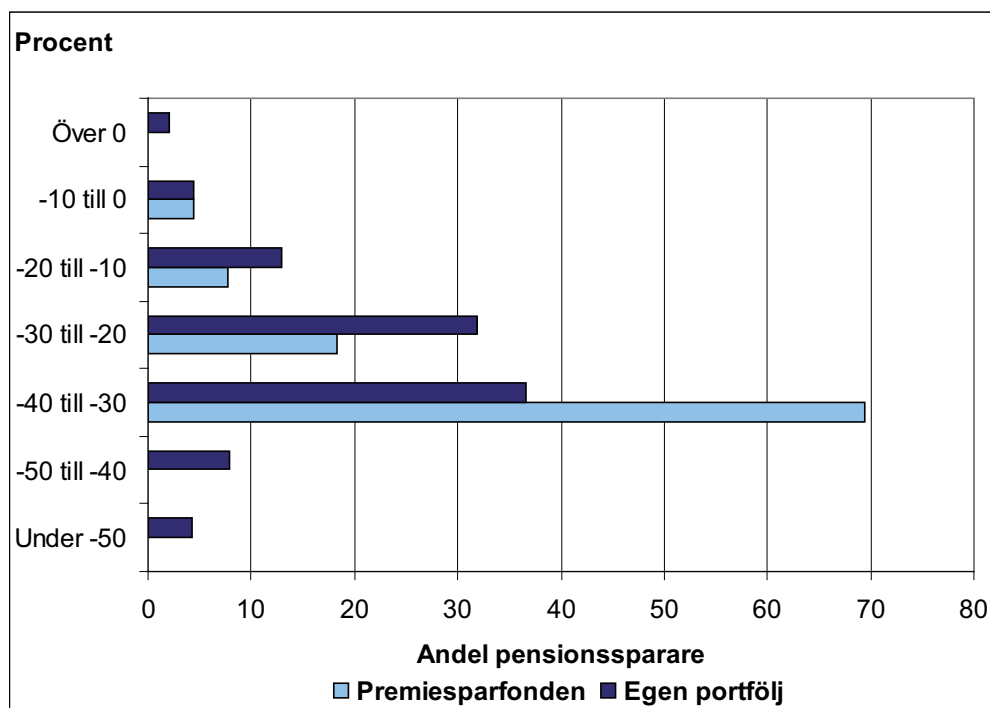
Endast 1,2 procent av spararna har haft positiv värdeutveckling

Enskilda pensions sparare har normalt haft en annan genomsnittsavkastning, inte bara beroende av placeringarnas inriktning, utan också beroende på hur stort kapital de individuellt har haft placerat under året. Det är endast 1,2 (92,5) procent av spararna som har haft en värdeökning under året. De flesta av spararna har haft en värdeminskning som ligger i intervallet -40 till -30 procent, se diagram 4.1. Det kan jämföras med år 2007 då de flesta av spararna hade en värdeutveckling som låg i intervallet 0 till 5 procent.

Spridningen av värdeutvecklingen är betydligt lägre bland spararna med Premiesparfonden än bland dem med egen vald portfölj. Anledningen är att spridningen i Premiesparfonden enbart kommer av att pensions spararna har varit med olika länge i premiepensionssystemet och har olika stort kapital på sina konton, och inte av att de valt olika investeringsinriktningar som de med egen vald portfölj.

Det är en större andel av spararna med Premiesparfonden som har haft en värdeminskning. Det är dock främst sparare med egen portfölj som har haft störst värdeminskning.

Diagram 4.1: Genomsnittlig årlig värdeutveckling för 2008 fördelat på andel pensions sparare, procent.

Kvinnor hade en bättre värdeutveckling jämfört med män

Kvinnor med egen portfölj har i genomsnitt haft en något lägre genomsnittlig värdeminskning jämfört med motsvarande grupp män, -27,9 (5,9) procent respektive -29,4 (6,5) procent, se tabell 4.2.

Längre fram i rapporten visas att under 2008 har kvinnor generellt haft en något lägre risknivå i sina portföljer än män. Det kan vara en förklaring till varför kvinnor med egen vald portfölj har haft en något bättre avkastning under detta finansiellt oroliga år. För att dra några slutsatser om eventuella skillnader mellan kvinnor och mäns investeringsbeteende behövs dock en fördjupad analys.

Generellt hade kvinnor en lägre portföljrisk även under 2007. Detta år hade dock kvinnor med egen vald portfölj en lägre genomsnittlig värdeökning jämfört med motsvarande grupp män.

Tabell 4.1: Genomsnittlig värdeutveckling under 2008, fördelat på kön, ålder, utbildning och inkomst, procent.

	Samtliga	Egen vald portfölj	Premiesparfonden
Alla	-29,0	-28,7	-29,5
Kvinnor	-28,5	-27,9	-29,4
Män	-29,5	-29,4	-29,5
Ålder			
18-24	-19,8	-21,5	-19,5
25-29	-28,3	-27,4	-28,6
30-39	-30,4	-30,0	-31,1
40-49	-31,0	-30,3	-32,4
50-59	-29,7	-28,3	-32,9
60-	-27,8	-25,1	-33,2
Utbildning*			
Förgymnasial	-26,9	-27,0	-26,8
Gymnasial	-29,3	-28,7	-30,4
Eftergymnasial	-29,7	-29,3	-30,6
Forskarutbildning	-31,1	-30,1	-32,8
Årsinkomst, tkr**			
0	-34,1	-32,6	-35,8
1-50	-28,2	-30,5	-26,5
50-100	-26,8	-28,6	-24,7
100-200	-28,0	-28,2	-27,4
200-300	-28,7	-28,6	-29,3
300-349	-29,5	-29,4	-30,4
349-	-30,9	-30,8	-31,3

Anm.: *Det finns brister i registret över utbildning vilket medför ett stort bortfall. Registret saknar exempelvis uppgifter om invandrades utbildning i hemlandet. Det saknas även uppgifter om vissa typer av utbildning som exempelvis Komvux och arbetsmarknadsutbildningar. Dessutom finns det en eftersläpning i uppdateringen av registret, vilket påverkar framförallt de yngre grupperna som nyligen gått ut gymnasiet.

**Årsinkomsten är baserad på information om pensionsspararnas intjänade pensionsrätter år 2007.

4.2 Värdeutveckling sedan starten av premiepensionssystemet

Den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen sedan start blev -1,6 procent

Värdeökningen av premiepensionsmedlen under 2008 har fått ett betydande genomslag i den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen sedan starten 1995 och fram till slutet av 2008. Det årliga genomsnittet för perioden uppgick till -1,6 procent.⁴ Det är markant lägre än för motsvarande period fram till slutet av 2007 då genomsnittet uppgick till 5,9 procent. Som nämnts tidigare är en stor del av premiepensionsmedlen placerade i aktier, ca 81 procent. En så markant nedgång på aktiemarknaderna som pågick under hela 2008 får därför en betydande effekt både på värdeutvecklingen under året och på den genomsnittliga årliga värdeutvecklingen för perioden.

Sämre värdeutveckling i Premiesparfonden än i eget valda portföljer

Den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen var lägre för spararna med Premiesparfonden än för dem som valt egen portfölj, -2,8 (5,9) respektive -0,7 (5,7) procent. Det är dock värt att notera att den årliga genomsnittliga avkastningen varierar mellan pensionspararna. En del av spararna med egen portfölj har haft en betydligt sämre värdeutveckling än de med Premiesparfonden, medan andra har haft en bättre utveckling. Variationerna beror bland annat på i vilken utsträckning spararna har tagit del av upp- respektive nedgångarna på aktiemarknaderna. Det i sin tur beror på när i tiden spararna kommit in i premiepensionssystemet. För att få en mer fullständig bild visas värdeutvecklingen i detta avsnitt utifrån olika perspektiv.

23 procent av pensionspararna har haft en värdeökning

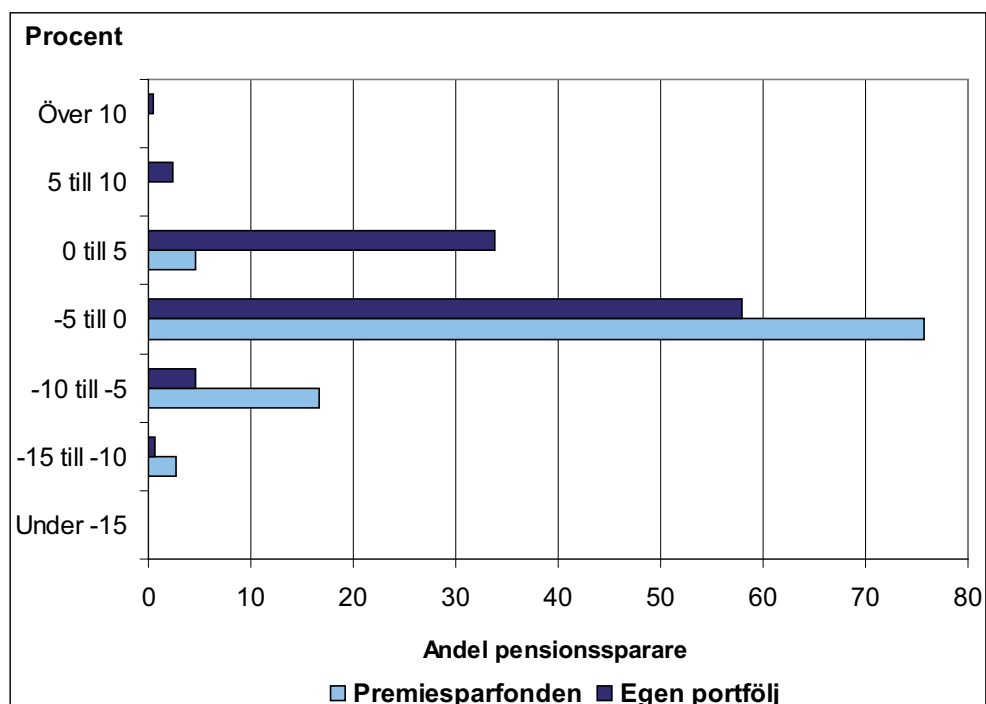
Diagram 4.2 visar spridningen i den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen sedan start bland pensionspararna. Det framgår att de allra flesta pensionsparare har haft en negativ värdeutveckling, oberoende om de har en egen portfölj eller har pensionsmedlen i Premiesparfonden. Det är en relativt liten andel av pensionspararna som har haft en positiv värdeutveckling, cirka 23 procent.⁵ Detta kan jämföras med värdeutvecklingen för perioden 1995–2007 då ca 91 procent av spararna hade en värdeökning. För de flesta av spararna, närmare 65 procent, ligger värdeutvecklingen i intervallet -5 till 0 procent. För perioden fram till 2007 låg värdeutvecklingen för 67 procent av spararna i intervallet 4–6 procent.

⁴ Av PPM:s webbstatistik framgår att den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen för perioden 1995–2007 uppgår till -0,8 procent och inte till -1,3 procent som redovisas i denna rapport. Skillnaden i resultaten kommer av olika beräkningsmetoder. I rapporten baseras den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen på varje individs värdeutveckling medan den i webbstatistiken beräknas för pensionspararna som helhet. Därtill finns andra beräkningstekniska skillnader.

⁵ I Årsredovisningen för Premiepensionsmyndigheten avseende år 2008 står att 28 procent har haft en positiv värdeutveckling. I årsredovisningen är andelen beräknad på samtliga med fondförsäkring, dvs. inkl. pensionärer, medan i rapporten är andelen beräknad enbart på pensionspararna

Som framgår av diagrammet är spridningen i värdeutvecklingen större bland sparare med egen portfölj än bland dem med Premiesparfonden, dvs. det är en större andel sparare med egen portfölj som har hög respektive låg värdeutveckling i jämförelse med dem som har Premiesparfonden.

Diagram 4.2: Årlig genomsnittlig värdeutveckling, fördelad på andel pensionssparare, perioden 1995–2008, procent.

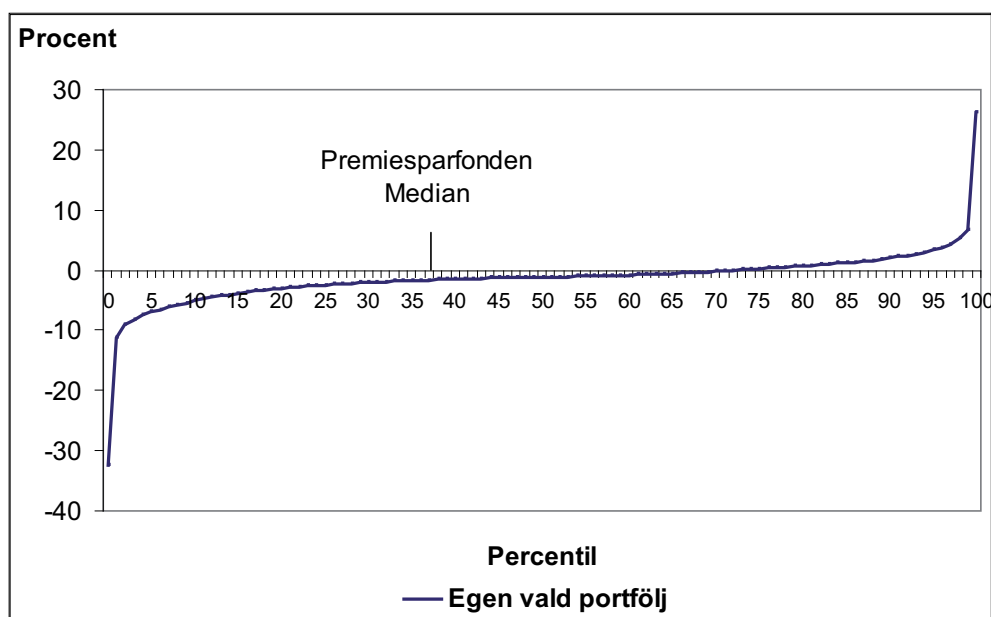

Anm.: Värdeutvecklingen är nominell.

62 procent av de med egen vald portfölj har haft en bättre värdeutveckling än de med Premiesparfonden

I diagram 4.3 visas den årliga värdeutvecklingen sedan 1995 dels fördelad på percentiler för pensionssparare med egen vald portfölj, dels medianen för spararna med Premiesparfonden. Diagrammet visar att 62 (42) procent av pensionsspararna med egen portfölj har haft en bättre genomsnittlig värdeutveckling än dem med Premiesparfonden.

Diagram 4.3: Genomsnittlig årlig värdeutveckling under perioden 1995–2008, fördelad på percentil för pensionssparare med egen portfölj, samt medianen för sparare med Premiesparfonden.

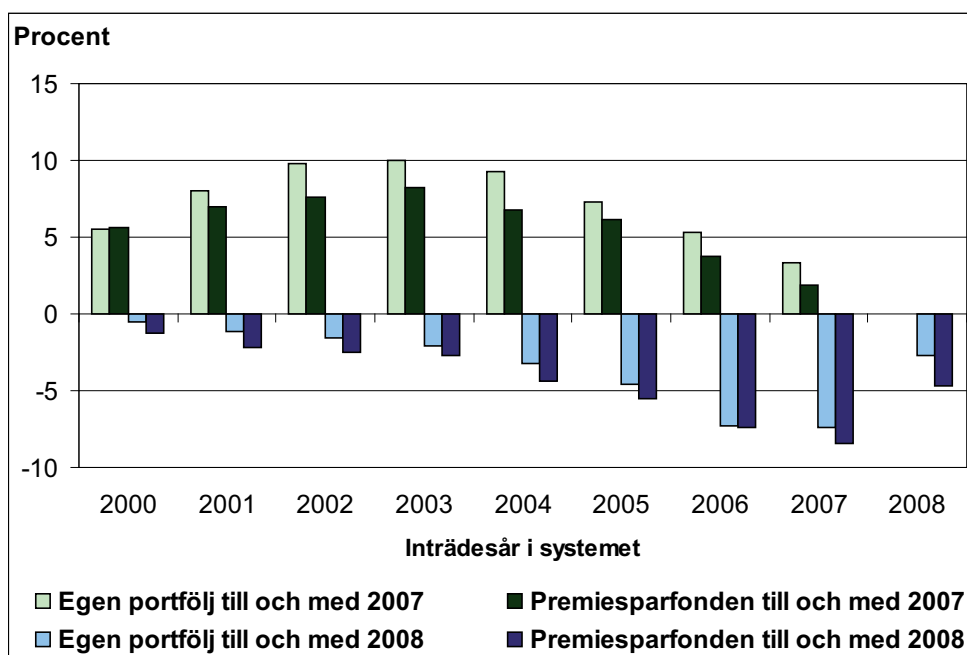
Anm.: Begreppet percentil kan förklaras enligt följande. Pensionsspararna rangordnas med början från den sparare som har den lägsta värdeutvecklingen till den sparare som har den högsta värdeutveckling. Därefter delas de in i hundra lika stora grupper, dvs. percentiler. Medianen är den 50:e percentilen, dvs. den mittersta percentilen.

Inträdesår har betydelse för värdeutvecklingen

I diagram 4.4 visas den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen efter inträdesår. Det framgår att värdeutvecklingen genomgående är negativ (positiv), både för dem med egen portfölj och för de med Premiesparfonden. Diagrammet visar också att sparare med egen portfölj i genomsnitt har haft en bättre värdeutveckling än de med Premiesparfonden, oberoende av inträdesår.

För de som kom in i systemet före 2004 har värdeminskningen begränsats genom att en del av deras inbetalningar fick vara med om de mycket höga avkastningsåren 2005–2006. Även de som kom in i systemet först 2008 har haft en relativt liten värdeminskning, trots börsfallet. Det förklaras av att de under större delen av den tid som de gjort inbetalningar till premiepensionen (sedan 2006) har haft sina medel i den s.k. tillfälliga förvaltningen till riksgäldsrenta. Den räntan har i genomsnitt varit 5–6 procent under 2006–2007.

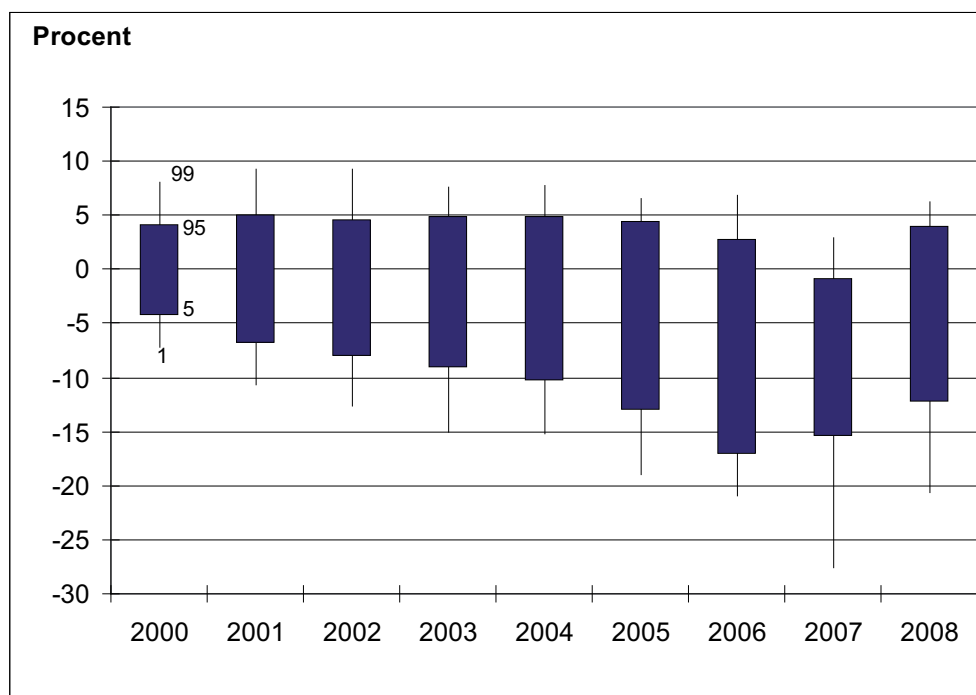
Diagram 4.4: Årlig genomsnittlig värdeutveckling för perioden 1995–2008 och för perioden 1995–2007, efter inträdesår, för pensionssparare med egen vald portfölj samt för sparare med Premiesparfonden.

Stor spridning i värdeutvecklingen

Diagram 4.5 visar spridningen av den årliga värdeutvecklingen efter inträdesår för den grupp av pensionssparare som valt egen portfölj. Den nedre och övre kanten på staplarna markerar den 5:e percentilen respektive den 95:e percentilen. Det framgår av diagrammet att spridningen av värdeutvecklingen är som störst bland pensionssparare med inträdesår 2005–2007. Det är också de pensionssparare som har haft den största värdeminskningen. Diagrammet visar även, som konstaterats tidigare, att den övervägande delen av pensionsspararna har haft en negativ årlig värdeutveckling.

Diagram 4.5: Genomsnittlig årlig värdeutveckling för pensionssparare med egen portfölj efter inträdesår och percentiler, perioden 1995–2008.

Anm.: Begreppet percentil kan förklaras enligt följande. Pensionsspararna rangordnas med början från den sparare som har den lägsta värdeutvecklingen till den sparare som har den högsta värdeutveckling. Därefter delas de in i hundra lika stora grupper, dvs. percentiler. Medianen är den 50:e percentilen, dvs. den mittersta percentilen.

Kvinnor och män har haft lika stor värdeminskning

Av tabell 4.2 framgår att kvinnor och män i genomsnitt har haft ungefär lika stor årlig genomsnittlig värdeminskning, -1,6 (5,8) procent respektive -1,5 (5,9) procent.

Det framgår vidare av tabellen att pensionssparare i åldersgruppen 18–24 år (25–29 år) har haft den lägsta (högsta) genomsnittliga värdeutvecklingen.

De äldre pensionsspararna har i genomsnitt haft en bättre värdeutveckling än de yngre spararna. En förklaring kan vara att de äldre spararna har tagit del av den långa och betydande börsuppgången i större utsträckning än de yngre. En annan förklaring kan vara att de äldre är närmare pensionsåldern och därför växlat ned risknivå, vilket i sin tur har dämpat nedgången i värdeutvecklingen.

Tabell 4.2: Genomsnittlig årlig värdeutveckling under perioden 1995–2008 för pensions-sparare med egen vald portfölj samt för sparare med Premiesparfonden, efter kön, ålder, utbildning och årsinkomst, procent.

	Samtliga	Egen vald portfölj	Premiesparfonden
Alla	-1,6	-0,7	-2,8
Kvinnor	-1,6	-0,7	-2,9
Män	-1,5	-0,7	-2,7
Ålder			
18-24	-5,9	-5,3	-6,0
25-29	-2,9	-2,0	-3,3
30-39	-1,7	-1,2	-2,4
40-49	-1,1	-0,8	-1,8
50-59	-0,6	-0,2	-1,5
60-	-0,1	0,5	-1,1
Utbildning*			
Förgymnasial	-1,8	-0,4	-3,0
Gymnasial	-1,5	-0,7	-2,8
Eftergymnasial	-1,3	-0,8	-2,3
Forskarutbildning	-1,1	-0,6	-1,8
Årsinkomst, tkr**			
0	-1,5	-0,3	-2,8
1-50	-3,2	-1,3	-4,5
50-100	-2,3	-1,1	-3,6
100-200	-1,2	-0,7	-2,8
200-300	-1,0	-0,8	-2,5
300-349	-1,0	-0,9	-2,2
349-	-0,9	-0,8	-1,9

*Anm.: *Det finns brister i registret över utbildning vilket medför ett stort bortfall. Registret saknar exempelvis uppgifter om invandrares utbildning i hemlandet. Det saknas även uppgifter om vissa typer av utbildning som exempelvis Komvux och arbetsmarknadsutbildningar. Dessutom finns det en eftersläpning i uppdateringen av registret, vilket påverkar framförallt de yngre grupperna som nyligen gått ut gymnasiet.*

***Årsinkomsten är baserad på information om pensionsspararnas intjänade pensionsrätter år 2007.*

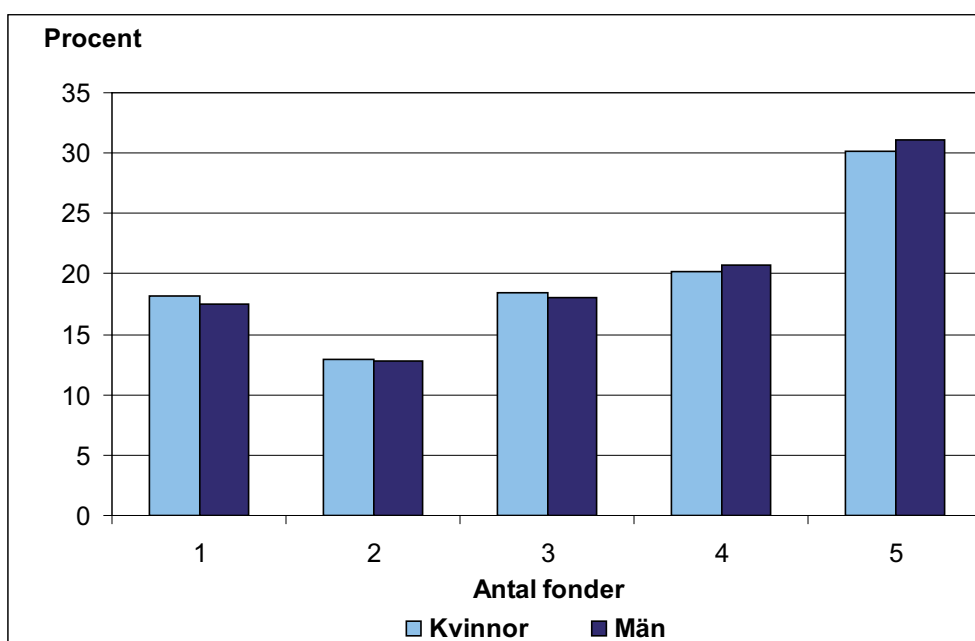
5 Val av portfölj

I det här kapitlet visas antalet valda fonder och de fonder som flest pensionssparare har valt att ha i sina portföljer. Därefter beskrivs pensionsspararnas val av portfölj utifrån risknivå och avgiftsnivå i portföljen.

5.1 Antal valda fonder

Pensionsspararna kan välja att placera pensionsmedlen i upp till fem fonder. I slutet av 2008 ingick i genomsnitt 3,3 (3,3) fonder i de eget valda portföljerna. Diagram 5.1 visar att cirka hälften av spararna har fyra till fem fonder i portföljerna. Det genomsnittliga antalet valda fonder bland nyväljarna har minskat över tid, från 3,4 fonder år 2000 till 2,2 fonder 2008.

Diagram 5.1: Antalet fonder i den egna valda portföljen, i slutet av 2008.

5.2 De mest valda fonderna

77 procent av spararna har de mest populära fonderna

I slutet av 2008 ingick sammanlagt 773 (785) fonder i PPM:s fondutbud och det var 83 (86) fondbolag som stod för utbudet. Tabell 5.1 visar de tio fonder som flest pensionssparare har valt. Det framgår att det är 77 procent av spararna som har valt någon av dessa fonder. Motsvarande andel var 81 procent 2007.

De mest populära fonderna är aktiefonder

Av de tio fonderna är åtta (åtta) aktiefonder och två (två) räntefonder. Åtta (åtta) fonder är registrerade av svenska fondbolag, medan två är utländska. Notera att AMF Pension och Swedbank Robur har tre fonder vardera på listan.

Fondavgifterna är relativt låga netto, dvs. efter det att PPM:s rabatt dragits av. Nettoavgifterna ligger inom intervallet 0,2–0,6 procent.

En jämförelse med motsvarande tio-i-topplista för 2007 visar att samtliga fonder på listan tillhörde kategorin medelrisk och hade haft en positiv utveckling de senaste 5 åren. Oron på de finansiella marknaderna har förändrat denna bild för 2008 års lista. Samtliga fonder har högre risknivå och sju av fonderna tillhör numera kategorin hög risk. Samtliga fonder har haft en lägre avkastning jämfört med föregående år och en av fonderna har dessutom minskat i värde.

I stort är samma fonder de mest populära över tid

Jämförelsen visar också att samtliga fonder på 2007 års topplista också finns med på listan för 2008. Det är inte någon ny fond som har kommit in på den senaste listan. Däremot har den inbördes rangordningen förändrats något mellan de fonder som ligger i den nedre delen av listan. Många av de fonder som finns med på 2008 års lista var också de mest valda fonderna år 2000. Cirka 56 (61) procent av pensions-spararna som valde egen portfölj det året hade kvar denna första portfölj 2008.

Tabell 5.1: De tio mest valda fonder bland pensionssparare med egen portfölj, rangordnade efter andel sparare som valt fonden, i slutet av 2008.

Fondnamn	Risk, procent-enheter	Värdeutveckling 2004–2008, procent	Placering 2000/2007	Andel sparare som valt fonden, procent
1 AMF Pensions Aktiefond - Sverige	21,6	5	4/1	12,2
2 Swedbank Robur Contura	16,5	-5	1/2	10,7
3 AMF Pensions Aktiefond - Världen	17,9	3	2/3	9,5
4 Didner & Gerge Aktiefond	19,2	2	5/4	8,1
5 Swedbank Robur Aktiefond Pension	16,6	2	6/5	7,9
6 SKAGEN Global	18,4	10	Ny 2002/6	6,9
7 Swedbank Robur Medica	12,3	1	3/7	6,4
8 Carnegie Fund - Medical Sub-Fund	12,7	2	7/10	5,6
9 AMF Pensions Balansfond	10,9	5	10/9	4,6
10 SPP Generation 60-tal	16,6	0	>10/8	4,6

Anm.: Andelen sparare som valt fonden baseras på de pensionssparare som i slutet av 2007 har en egen vald portfölj. Värdeutvecklingen är beräknad som tidsviktad avkastning.

18 procent av premiepensionskapitalet finns i de tio största fonderna

När fondernas popularitet rangordnas efter mest kapital får tio-i-topplistan ett något annorlunda utseende, se tabell 5.2. Storleken på kapitalet, och därmed rangordningen, styrs dels av hur mycket pensionsmedel som har placerats i fonden, dels av fondens värdeutveckling. Ca 18 procent av premiepensionskapitalet ligger i de tio fonder med mest kapital. Andelen har minskat något sedan 2007, då var andelen ca 19 procent.

Premiepensionskapitalet är trögrörigt

En jämförelse med motsvarande tio-i-topplista 2007 visar att åtta av tio fonder finns med även på listan för år 2008. De två nykomlingarna är Folksams penningmarknadsfond och SPP Generation 40-tal. Åtta av de tio fonder på denna lista fanns också med på motsvarande lista för år 2000.

Tabell 5.2: De tio fonder med mest kapital i slutet av 2008, miljoner kronor.

Fondnamn	Fondkapital	Placering 2000/2007
1 AMF Pensions Aktiefond - Sverige	6 900	4/1
2 AMF Pensions Aktiefond - Världen	5 500	2/2
3 Swedbank Robur Aktiefond Pension	5 200	3/3
4 Didner & Gerge Aktiefond	4 100	5/4
5 SPP Generation 50-tal	3 900	7/6
6 SPP Generation 60-tal	3 800	8/5
7 AMF Pensions Balansfond	3 200	10/9
8 Swedbank Robur Contura	3 000	1/7
9 Folksams Penningmarknadsfond	2 800	>10
10 SPP Generation 40-tal	2 700	>10

Anm.: Uppgiften om fondkapital baseras på totalstatistik över de pensionssparare och pensionärer som i slutet av 2008 har en egen vald portfölj.

5.3 Värdeutveckling och fondval

Räntefonder gav bäst värdeutveckling

En närmare titt på de portföljer som gav högst respektive lägst värdeutveckling under 2008 och i genomsnitt sedan inträdesåret, visar att räntefonder är de vanligaste fondkategorierna i portföljer med högst värdeutveckling, se tabell 5.3. Aktiefonder är däremot vanligast i portföljer med lägst värdeutveckling. Notera att tabellerna bara redovisar förekomsten av fondkategorierna och tar inte hänsyn till hur stor andel en fondkategori är av pensionsspararens hela portfölj.

Tabell 5.3: Genomsnittlig värdeutveckling år 2008, de vanligaste fondkategorierna i intervallet för värdeutvecklingen samt andelen pensionssparare i intervallet för värdeutveckling som valt fondkategorin.

Värdeutveckling, procent	Fondkategori	Andel sparare procent
Över 10	Sverige lång (r)	38,2
	Sverige kort (r)	27,0
	Sverige realränta (r)	5,6
5 till 10	Sverige lång (r)	15,6
	Sverige kort (r)	13,4
	Pension om mindre än 10 år (g)	12,7
-50 till -40	Östeuropa (a)	10,6
	Sverige (a)	10,4
	Ryssland (a)	9,9
Under -50	Ryssland (a)	23,5
	Östeuropa (a)	15,0
	Asien och Fjärran östern (a)	12,0

Anm.: Räntefond (r), generationsfond (g) och aktiefond (a). Tabellen visar förekomsten av fondkategorierna och tar inte hänsyn till hur stor andel en fond är av individens portfölj.

5.4 Tillgångsallokering och risk i portföljen

Risiknivån i portföljen har stor betydelse för premiepensionen

Pensionsspararna har möjlighet att välja upp till fem fonder när de sätter samman sin premiepensionsportfölj. Risknivån i portföljen beror dels av risknivån i de enskilda fonderna, dels av hur dessa fonder samvarierar med varandra. Portföljer med hög risknivå förväntas ge högre avkastning än portföljer med låg risk, samtidigt som risken för lägre avkastning är större. Risknivån i en portfölj är den faktor som har störst betydelse för den slutliga premiepensionen.

I den här rapporten beskrivs portföljrisk utifrån två perspektiv. I det första perspektivet används fördelningen mellan aktier och ränteplasseringar i portföljen, så kallad tillgångsallokering. En portfölj som innehåller en relativt stor andel aktiefonder har i regel högre risknivå i förhållande till en portfölj med lika stor andel räntefonder. Det beror på att värdet för aktiefonder vanligen varierar mer över tid än värdet för räntefonder.

I det andra perspektivet mäts risken som den genomsnittliga standardavvikelsen av avkastningen på de fonder som ingår i portföljen. Avkastningen avser här den tidsviktade avkastningen och är beräknad för de senaste 36 månaderna före årsslutet av 2008. Risken uttrycks i procentenheter.

5.4.1 Fördelning av tillgångar i portföljen

Större aktieandel i Premiesparfonden

Fondsammansättningen i premiepensionsportföljen speglar den risknivå pensions-spararen har valt för sin premiepension. I regel är det så att ju större andel aktier som ingår i portföljen desto högre är risknivån. Samtidigt så har spararen möjlighet att diversifiera bort en del av risken i de enskilda fonderna genom att ta hänsyn till hur fonderna samvarierar med varandra.

En stor del av premiepensionsmedlen var placerade i aktier i slutet av 2008, ca 81 procent av medlen. I Premiesparfonden var en större andel av tillgångarna placerade i aktier jämfört med de eget valda portföljerna, 84 (83) procent respektive 77 (86) procent, se tabell 5.4.

Tabell 5.4: Genomsnittlig tillgångsallokering av premiepensionskapitalet för pensionssparare med egen vald portfölj och Premiesparfonden, i slutet av 2008, procent.

Tillgångsslag	Egen vald portfölj	Premiesparfonden
Svenska aktier	24,2	17,9
Globala aktier	41,9	50,8
Tillväxtmarknader	11,1	15,0
Alternativa investeringar	0,3	6,4
Svenska räntor	20,0	5,2
Utländska räntor	2,6	4,7

Anm.: Tillväxtmarknader omfattar globala aktier på tillväxtmarknader. Alternativa investeringar är investeringar utanför de traditionella tillgångsklasserna, till exempel fastigheter och råvaror.

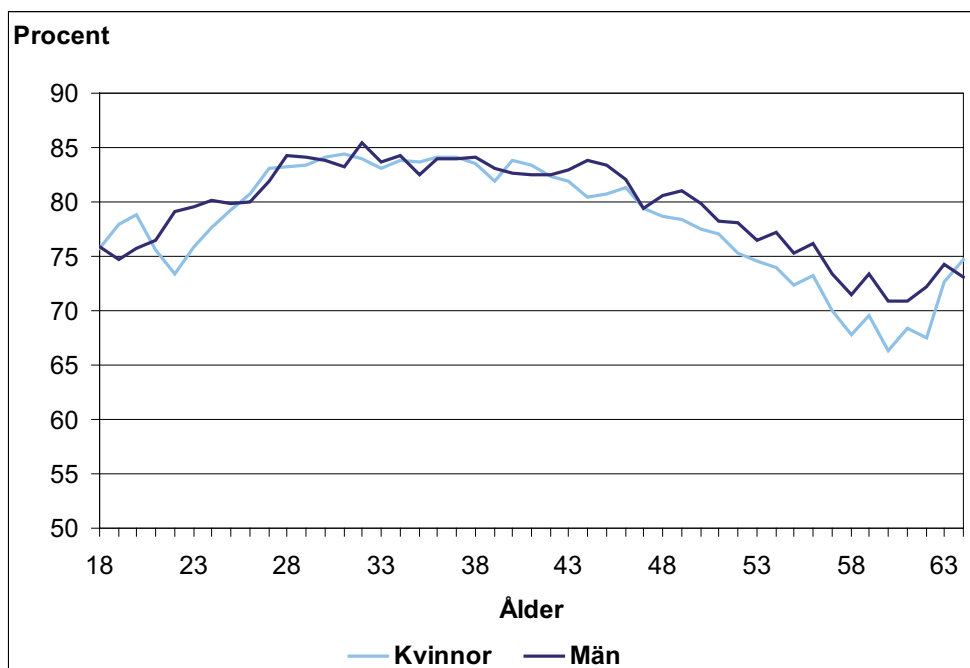
De nya pensionsspararna som valt en egen portfölj under 2008 följer de äldre spararnas tillgångsallokering, dvs. 77 (92) procent av pensionsmedlen placeras i aktier och 23 (8) procent i räntor. De nya spararna för 2008 valde dock i genomsnitt en lägre andel aktier jämfört med nyspararna 2007.

Män har större aktieandel än kvinnor

Diagram 5.2 visar hur andelen aktier i de eget valda portföljerna är fördelad över pensionsspararnas ålder. Andelen aktier är relativt hög i samtliga åldrar, både för kvinnor och för män. I de flesta åldrar har män en större andel aktier jämfört med kvinnor, skillnaderna är dock små.

Andelen aktier är som nämnts relativt hög i samtliga åldrar, även om den är mindre för både de allra yngsta och de allra äldsta. Det bör dock noteras att andelen aktier varierar relativt mycket mellan enskilda pensionssparare, särskilt bland de yngsta och äldsta åldrarna.

Diagram 5.2: Andel aktier i eget valda portföljer, fördelad på ålder och kön, i slutet av 2008.

5.4.2 Risk i portföljen

Högre risk i eget valda portföljer

Den genomsnittliga risknivån i pensionsspararnas portfölj, mätt som standardavvikelse av fondernas avkastning, var ca 16,1 (10,2) procentenheter i slutet av 2008. Risknivån var högre i de eget valda portföljerna än i Premiesparfonden, 16,8 (12,0) procentenheter respektive 15,2 (7,9) procentenheter. Risknivån i Premiesparfonden är fortfarande medelrisk men har ökat från den nedre gränsen för riskintervallet till den övre gränsen i intervallet. Den genomsnittliga risknivån i de egna portföljerna har däremot ökat från medelrisk till hög risk. Gränserna för riskintervallen anges i diagram 5.3.

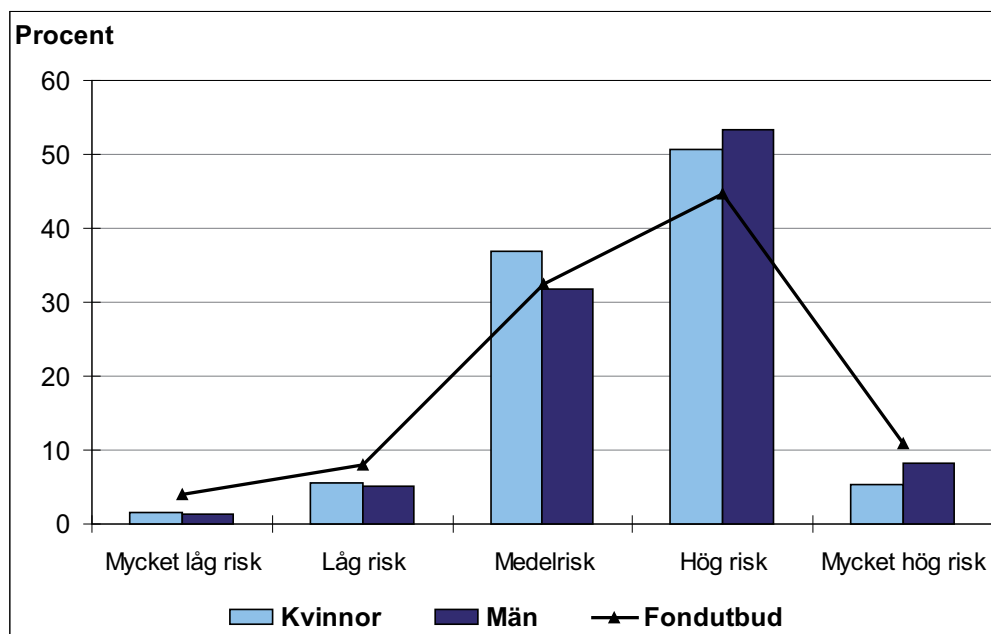
I slutet av 2008 hade ca 33 (60) procent av pensionsspararna medelrisk i pensionsportföljen och ca 53 procent hade hög risk i portföljen.

Kvinnor har lägre risk i portföljen jämfört med män

Diagram 5.3 visar fördelningen av portföljrisken för dem som valt en egen portfölj samt fördelningen av risknivån i fonderna på PPM:s fondtorg. De fem riskkategorierna i diagrammet motsvarar de kategorier som PPM använder i fondkatalogen, dvs. mycket låg risk, låg risk, medelrisk, hög risk och mycket hög risk. Diagrammet ger en bild av hur väl risknivån i pensionsspararnas portföljer i genomsnitt stämmer överens med risknivån i det utbud av fonder som finns på PPM:s fondtorg. Det fram-

går att fördelningen av andelen portföljer efter de olika risknivåerna i stort följer fördelningen av fondutbudet efter riskkategori. I jämförelse med fondutbudet är andelen portföljer överrepresenterade i kategorierna medelrisk och hög risk medan de är underrepresenterade i de övriga riskkategorierna. Diagrammet visar att kvinnor i något högre utsträckning än män tenderar att välja portföljer med lägre risknivåer.

Diagram 5.3: Andelen eget valda portföljer för kvinnor och män samt andelen fonder på PPM:s fondtorg fördelat efter riskkategorier.

Anm.: Portföljrisken mäts som standardavvikelsen för portföljens avkastning och uttrycks i procentenheter. I rapporten är dock standardavvikelsen för portföljen beräknad som summan av standardavvikelserna för avkastningen på portföljens fonder utifrån fondernas andel av portföljen. Beräkningar tar alltså ingen hänsyn till eventuell samvariation mellan de olika fondernas avkastning. Det innebär att måttet tenderar att överskatta portföljens risk. Mätperioden för risken är de senaste 36 månaderna. Enbart de portföljer/fonder som har en riskhistorik på minst 36 månader ingår i beräkningarna. Likaså ingår enbart de pensions-sparare vars portföljer/fonder har en riskhistorik på minst 36 månader.

I rapporten är de olika kategorierna för risk indelade enligt följande. Mycket låg risk om $0 = \text{risk} < 3$, låg risk om $3 \leq \text{risk} < 8$, medelrisk om $8 \leq \text{risk} < 16$, hög risk om $16 \leq \text{risk} < 25$ och mycket hög risk om $\text{risk} \geq 25$.

Risken ökade under 2008

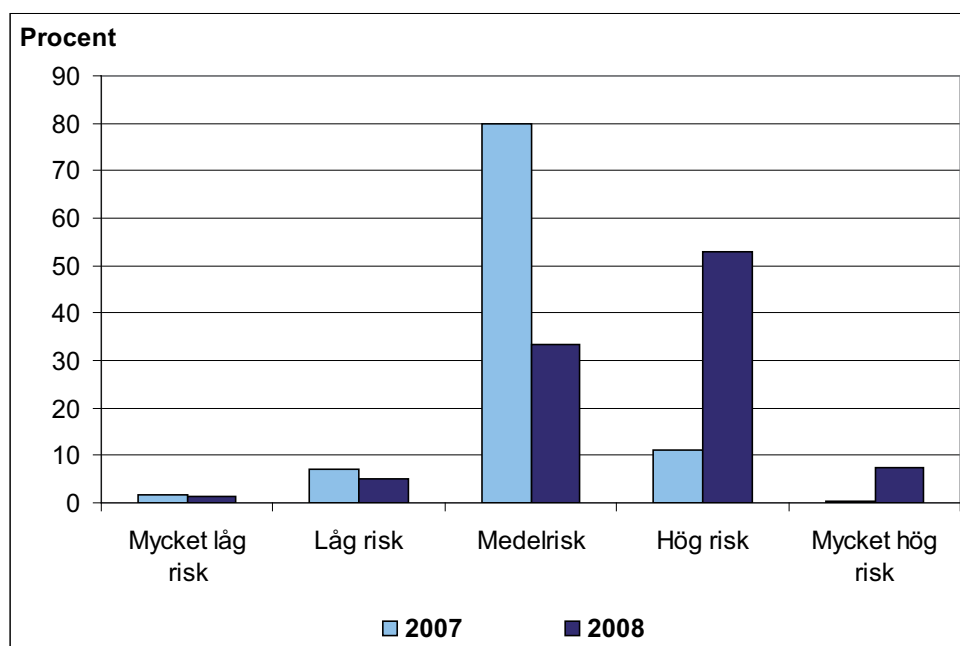
PPM har ändrat intervallgränserna för medelrisk och hög risk sedan 2007. Intervallet för medelrisk har blivit kortare medan intervallet för hög risk har blivit längre.⁶ En jämförelse av fördelningarna mellan åren 2007 och 2008 visar på en tydlig förskjutning från medelrisk till hög risk, i både den valda risknivån och risknivån i fondutbudet, vid 2008 års riskintervall.

⁶ År 2007 var intervallet för medelrisk $8 \leq \text{risk} < 18$ och intervallet för högrisk $18 \leq \text{risk} < 25$. År 2008 är intervallet för medelrisk $8 \leq \text{risk} < 16$ och intervallet för högrisk $16 \leq \text{risk} < 25$.

Diagram 5.4 visar att 2007 hade ca 80 procent av spararna medelrisk i sina eget valda portföljer och drygt 10 procent hade hög risk. Motsvarande uppgifter för 2008 var drygt 30 procent respektive 50 procent.

År 2007 låg ca 60 procent av fondutbudet i kategorin medelrisk och ca 20 procent i kategorin hög risk. Motsvarande uppgifter för 2008 var närmare drygt 30 procent och ca 45 procent.

Diagram 5.4: Andelen eget valda portföljer för pensionssparare 2007 och 2008, fördelat efter riskkategorier.

Anm.: I rapporten är de olika kategorierna för risk indelade enligt följande. Mycket låg risk om $0 = \text{risk} < 3$, låg risk om $3 \leq \text{risk} < 8$, medelrisk om $8 \leq \text{risk} < 16$, hög risk om $16 \leq \text{risk} < 25$ och mycket hög risk om $\text{risk} \geq 25$.

Ökad risknivå orsakad av finansiell oro och inte av spararnas aktivitet

Som visas längre fram i rapporten är det en relativt liten andel av pensionsspararna som byter fonder. Det indikerar att den förskjutning från medelrisk till hög risk som skett mellan 2007 och 2008, främst kan förklaras av att risknivåerna i spararnas portföljer har ökat pga oron på de finansiella marknaderna. Den tycks inte ha ökat av att spararna aktivt har ökat portföljrisken.

Medelrisk och hög risk är vanligast

Tabell 5.5 visar den genomsnittliga risknivån i pensionsspararnas portföljer efter ålder och riskkategori. I samtliga åldersgrupper är det en betydande större andel som väljer medelrisk eller hög risk i portföljen, medan det är relativt få som väljer de övriga riskkategorierna.

Tabell 5.5: Fördelningen av risk i de eget valda portföljerna vid olika åldrar, procentenheter

Ålder	Mycket låg risk	Låg risk	Medel risk	Hög risk	Mycket hög risk
18-24	1,8	6,5	36,5	39,7	15,5
25-29	1,5	3,9	36,3	47,8	10,5
30-39	1,1	2,4	29,0	60,0	7,4
40-49	1,2	2,6	28,3	61,1	6,9
50-59	1,6	6,0	38,8	46,8	6,8
60+	2,5	13,4	38,9	38,4	6,8

Anm: De olika kategorierna för risk är indelade enligt följande. Mycket låg risk om $0 = \text{risk} < 3$, låg risk om $3 \leq \text{risk} < 8$, medelrisk om $8 \leq \text{risk} < 16$, hög risk om $16 \leq \text{risk} < 25$ och mycket hög risk om $\text{risk} \geq 25$.

Låg risk har lönat sig

Tabell 5.6 visar den genomsnittliga värdeutvecklingen under 2008 vid olika nivåer av risk i de eget valda portföljerna. Tabell 5.7 visar det årliga genomsnittet för värdeutvecklingen sedan spararnas inträdesår och fram till 2008. Det framgår av båda tabellerna att ju lägre risk pensionsspararna har haft i sina portföljer desto bättre har värdeutvecklingen varit. Motsvarande tabeller för 2007 visar att då var relationen den omvända, dvs. ju högre risk desto större värdeökning. Det indikerar att hög risk gav utdelning under 2007 men inte 2008.

Tabell 5.6: Genomsnittlig värdeutveckling år 2008 för pensionssparare med egen portfölj, vid olika kategorier av risk, procent.

	Alla	Kvinnor	Män
Mycket låg risk	-6,8	-6,3	-7,5
Låg risk	-6,8	-6,3	-7,4
Medelrisk	-22,3	-22,3	-22,4
Hög risk	-32,5	-32,3	-32,7
Mycket hög risk	-49,8	-50,0	-49,6

Tabell 5.7: Årlig genomsnittlig värdeutveckling under 1995–2008 för pensionssparare med egen portfölj, vid olika kategorier av risk, procent.

	Alla	Kvinnor	Män
Mycket låg risk	4,2	4,1	4,3
Låg risk	3,2	3,1	3,2
Medelrisk	-0,2	-0,2	-0,2
Hög risk	-1,3	-1,3	-1,2
Mycket hög risk	-3,1	-3,5	-2,8

Tabell 5.8 visar den genomsnittliga risken i portföljen för de pensionssparare som har haft de högsta respektive lägsta nivåerna av värdeutveckling under 2008. De som har haft en värdeökning har i genomsnitt haft låg risk i sina portföljer. Det framgår också att ju större värdeminskningen varit desto högre risk har spararen haft i sin portfölj. Under 2007 var relationen den omvända, dvs. ju högre värdeutveckling desto högre var risknivån i portföljen. Det indikerar att hög risk gav utdelning under 2007 men inte 2008.

Tabell 5.8: Genomsnittlig värdeutveckling under 2008 och risk i portföljen, i slutet av 2008.

Värdeutveckling procent	Risk i portföljen, medelvärde, procentenhet
Över 0	4,2
-10 till 0	7,3
-50 till -40	23,8
Under -50	28,9

Anm.: Risken i portföljen motsvarar mycket låg risk om $0 = \text{risk} < 3$, låg risk om $3 \leq \text{risk} < 8$, medelrisk om $8 \leq \text{risk} < 16$, hög risk om $16 \leq \text{risk} < 25$ och mycket hög risk om $\text{risk} \geq 25$.

De pensionssparare som haft högst årlig genomsnittlig avkastning sedan inträdet har i genomsnitt haft en risk motsvarande medelrisk i portföljerna, se tabell 5.9. De sparare som har haft störst värdeminskning har däremot i genomsnitt haft en mycket hög risk i sina portföljer.

Tabell 5.9: Årlig genomsnittlig värdeutveckling under perioden 1995–2008 och risk i portföljen, i slutet av 2008.

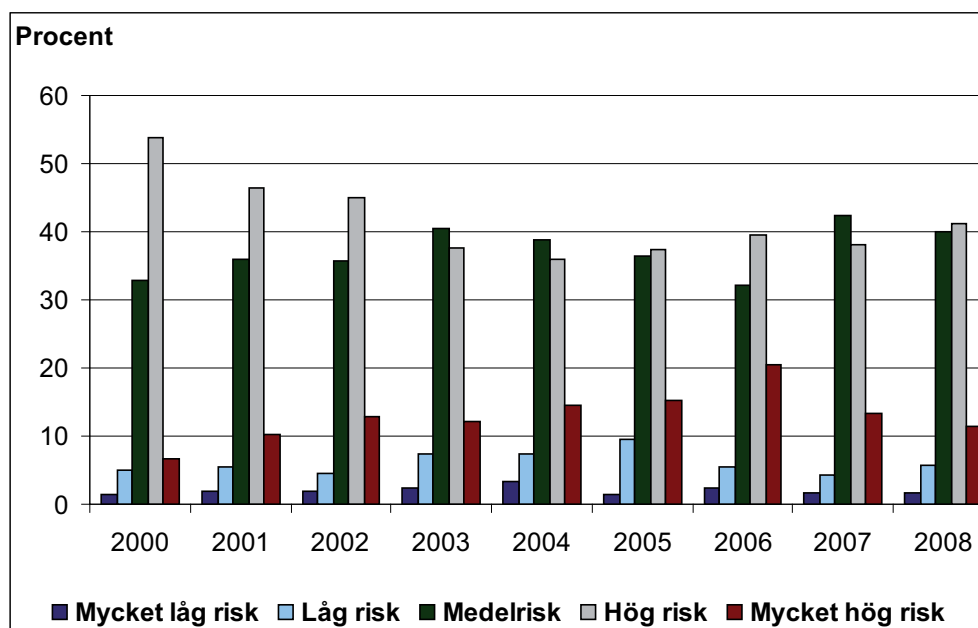
Värdeutveckling, procent	Risk i portföljen, medelvärde, procentenhet
Över 10	9
5 till 10	10
-15 till -10	28
Under -15	31

Anm.: Risken i portföljen motsvarar mycket låg risk om $0 = \text{risk} < 3$, låg risk om $3 \leq \text{risk} < 8$, medelrisk om $8 \leq \text{risk} < 16$, hög risk om $16 \leq \text{risk} < 25$ och mycket hög risk om $\text{risk} \geq 25$.

Risk och inträdesår

I diagram 5.5 visas den genomsnittliga risknivån i portföljen efter pensionsspararnas inträdesår. Det framgår att de sparare som kom in i premiepensionssystemet år 2000 i större utsträckning än övriga sparare har valt medelrisknivå i portföljerna. Skillnaderna i risknivå mellan pensionssparare med inträdesår 2007 och 2008 är marginellt små.

Diagram 5.5: Genomsnittlig risknivå i eget valda portföljer, efter inträdesår, i slutet av 2008.

5.5 Avgiftsnivå i portföljen

Avgiften spelar stor roll för den framtida premiepensionen

Fondavgiftens storlek skiljer sig åt mellan fonderna. I regel har fonder med högre risknivåer också högre fondavgifter. T ex har aktiefonder oftast högre avgifter än räntefonder och fonder med aktiv förvaltning har vanligen högre avgifter jämfört med indexfonder.

Portföljavgiften är det vägda genomsnittet av de fondavgifter, efter rabatt, som fondbolagen tar ut för de fonder som ingår i pensionsspararens portfölj.⁷ På lång sikt har avgiftsnivån stor betydelse för pensionsutfallet. En avgift på exempelvis 0,5 procent reducerar pensionen på sikt med cirka 15 procent i förhållande till en avgiftsfri portfölj.⁸

⁷ PPM har en rabattmodell för att pensionsspararna och pensionärerna ska kunna ta del av de kostnadsfördelar i kapitalförvaltningen som premiepensionssystemet genererar. Information om rabattmodellen finns i Årsredovisningen för Premiepensionsmyndigheten avseende år 2008.

⁸ En investerad krona finns i pensionsspararnas portfölj i genomsnitt under 33 år.

PPM:s rabattmodell ger högre premiepension

Nivån på den genomsnittliga avgiften efter rabatt för hela pensionsspararkollektivet har minskat sedan 2007, från 0,31 procent till 0,26 procent 2008.⁹ Avgiften för Premiesparfonden är oförändrad vid 0,15 procent, medan den genomsnittliga avgiften för dem som valt en egen portfölj har minskat från 0,41 procent till 0,34 procent. Minskningen förklaras till stor del av den nya rabattmodell PPM införde under 2007. Sedan rabattmodellens införande har den genomsnittliga avgiften för de eget valda portföljerna minskat med 0,19 procentenheter. Den reducerade avgiften medför att den framtida premiepensionen i genomsnitt kommer att vara 6 procent högre, givet allt annat lika.

Sammantaget beräknas PPM:s rabattkrav leda till 0,3–0,5 procentenheters lägre avgift. På sikt beräknas detta ge 10–15 percents högre pension.

En annan möjlig förklaring till att den genomsnittliga portföljavgiften har minskat under året är att de aktiva spararna ökat andelen räntebärande papper i sina portföljer (se avsnitt 6.5.3). Eftersom räntefonder i regel har lägre förvaltningsavgifter än aktiefonder kan detta ha bidragit till att sänka den genomsnittliga avgiften.

5 procent av de med egen vald portfölj betalar mer än 0,67 procent i avgift

Tabell 5.10 visar att 5 procent av dem med egen vald portfölj har en högre avgift än 0,67 (0,90) procent (se 95:e percentilen). Dessa pensionssparare får minst 10 procent lägre pension jämfört med genomsnittet bland sparare med egen vald portfölj, allt annat lika.

Det framgår även av tabellen att kvinnor har lägre genomsnittlig portföljavgift jämfört med män, 0,33 (0,40) procent respektive 0,35 (0,43) procent, samt att äldre pensionssparare har lägre genomsnittliga avgifter än yngre sparare.

Tabell 5.10: Portföljavgift i eget valda portföljer 2008, procent.

	Medelvärde	Median	5:e percentil	95:e percentil
Alla	0,34	0,30	0,18	0,67
Kvinnor	0,33	0,28	0,18	0,64
Män	0,35	0,31	0,18	0,69
Ålder				
18-24	0,39	0,34	0,17	0,74
25-29	0,39	0,34	0,18	0,74
30-39	0,38	0,35	0,18	0,70
40-49	0,36	0,33	0,18	0,68
50-59	0,34	0,30	0,18	0,67
60-	0,32	0,26	0,16	0,67

⁹ I årsredovisningen för Premiepensionsmyndigheten avseende år 2008 framgår att den genomsnittliga avgiften i portföljen har minskat från 0,33 procent år 2007 till 0,30 procent år 2008. Skillnaderna mellan uppgifterna i årsredovisningen och i rapporten beror dels på olika urval, dels på olika beräkningsmetoder.

6 Pensionsspararnas aktivitet

Kapitlet beskriver pensionsspararna aktivitet med avseende på portföljval vid inträdet i premiepensionssystemet och antal fondbyten. I kapitlet visas även kontobehållning, värdeutveckling, risknivå samt portföljavgift vid olika antal fondbyten.

6.1 Andel med egen vald portfölj respektive Premiesparfonden

58 procent av spararna har egen vald portfölj

Om pensionsspararna inte anmäler något val av fond placeras pensionsmedlen i Premiesparfonden. I slutet av 2008 hade ca 58 (59) procent av pensionsspararna en egen vald portfölj, medan de övriga hade sina medel i Premiesparfonden, se tabell 6.1. Det är en något större andel kvinnor jämfört med män som har en egen vald portfölj, ca 59 (59) procent respektive 58 (58) procent.

Tabell 6.1: Pensionssparare med egen vald portfölj eller Premiesparfonden, i slutet av år 2008, procent.

	Alla	Kvinnor	Män
Egen vald portfölj 2008	58,2	58,9	57,5
Premiesparfonden 2008	41,8	41,1	42,5

6.2 Val vid inträdet i premiepensionssystemet

Endast 1,6 procent av nytillkomna sparare väljer egen portfölj

Som framgår av tabell 6.2 har pensionsspararnas beteende vid inträdet i premiepensionssystemet förändrats över tid. År 2008 var det 1,6 (1,6) procent av de nytillkomna spararna som valde en egen portfölj vid inträdet. Det kan jämföras med 67 procent vid det allra första fondvalet år 2000.

Den höga andelen pensionssparare som valde egen portfölj inträdesåret 2000 kan sannolikt förklaras av att en omfattande informationskampanj genomfördes i syfte att så många som möjligt skulle välja en egen portfölj. Samtidigt var det massmediala intresset för valet stort. Dessutom hade de flesta pensionssparare mer kapital att placera eftersom kapitalet bestod av ackumulerade pensionsrätter för åren 1995–1998. Sammantaget påverkade detta troligen en stor del av pensionsspararna att göra ett aktivt val och välja en egen portfölj.

Ändrad kommunikationsstrategi gav lägre valdeltagande

Det är intressant att notera att andelen som väljer en egen portfölj vid inträdet minskade markant mellan åren 2006 och 2007, se tabell 6.2. Det beror förmodligen på att PPM ändrade kommunikationsstrategi vid den tidpunkten. Tidigare år hade PPM, kort efter utskicket av det orange kuvertet, skickat ut ett ”valpaket” till alla nya pensionssparare bestående av valblankett, guide till fondvalet samt en fondkatalog. År 2007 fick de nytilkomna spararna i stället information i samband med det orange kuvertet där de upplystes om att de kunde beställa valblankett och fondkatalog från PPM via kundservice eller på PPM:s hemsida.

Anledningen till att PPM ändrade kommunikationsstrategi var att valdeltagandet ansågs lågt i förhållande till informationsinsatsen. PPM genomför numera riktade informationsinsatser till de nytilkomna pensionssparare som varit med i systemet en tid. Bedömningen är att dessa insatser är mer kostnadseffektiva.

Tabellen visar också att av det totala antalet pensionssparare med egen vald portfölj som fanns i premiepensionssystemet år 2008 hade ca 50 (52) procent valt en egen portfölj vid inträdet i pensionssystemet. Det vill säga, av de 58,2 procent pensionssparare som har egen vald portfölj, har hälften valt egen portfölj vid inträdet i premiepensionssystemet.

Tabell 6.2: Andel pensionssparare som väljer egen portfölj vid inträdet samt antal nya pensionssparare, fördelat på samtliga, kvinnor, män och inträdesår, åren 2000–2008

År	Andel pensionssparare med egen vald portfölj vid inträdet			Antal nya pensionssparare, tusental
	Totalt, procent	Kvinnor, procent	Män, procent	
2008	1,6	1,4	1,8	163
2007	1,6	1,6	1,7	133
2006	7,4	7,4	7,5	115
2005	8,0	8,3	7,7	117
2004	9,4	9,3	9,5	129
2003	8,4	8,4	8,3	150
2002	14,0	14,0	14,3	196
2001	18,0	18,2	16,8	493
2000	67,0	68,0	66,0	4 420
Snitt 2008	50,1	51,0	49,3	

De med högre utbildning eller högre inkomst väljer oftare egen portfölj

Tabell 6.3 visar att ju högre utbildning och inkomst desto större andel av pensionsspararna väljer egen portfölj vid inträdet i pensionssystemet.

Notera att de pensionssparare som kommit till Sverige från länder utanför Norden i betydligt mindre utsträckning väljer en egen portfölj än sparare från Sverige och övriga Norden.

Tabell 6.3: Andelen pensionssparare som valt egen portfölj vid inträdet åren 2000–2008, efter kön, utbildning, inkomst och födelse-land, procent.

	Egen vald portfölj
Alla	50,1
Man	49,3
Kvinna	51,0
Utbildning*	
Förgymnasial	38,2
Gymnasial	52,6
Eftergymnasial	56,1
Forskarutbildning	56,1
Årsinkomst, tkr**	
0	23,8
1-50	15,6
50-100	21,4
100-200	40,0
200-300	56,3
300-349	63,1
349+	68,5
Födelse-land	
Sverige	54,3
Norden (utom Sverige)	51,2
Övriga	26,2

*Anm.: *Det finns brister i registret över utbildning vilket medför ett stort bortfall. Registret saknar exempelvis uppgifter om invandrades utbildning i hemlandet. Det saknas även uppgifter om vissa typer av utbildning som exempelvis Komvux och arbetsmarknadsutbildningar. Dessutom finns det en eftersläpning i uppdateringen av registret, vilket påverkar framförallt de yngre grupperna som nyligen gått ut gymnasiet.*

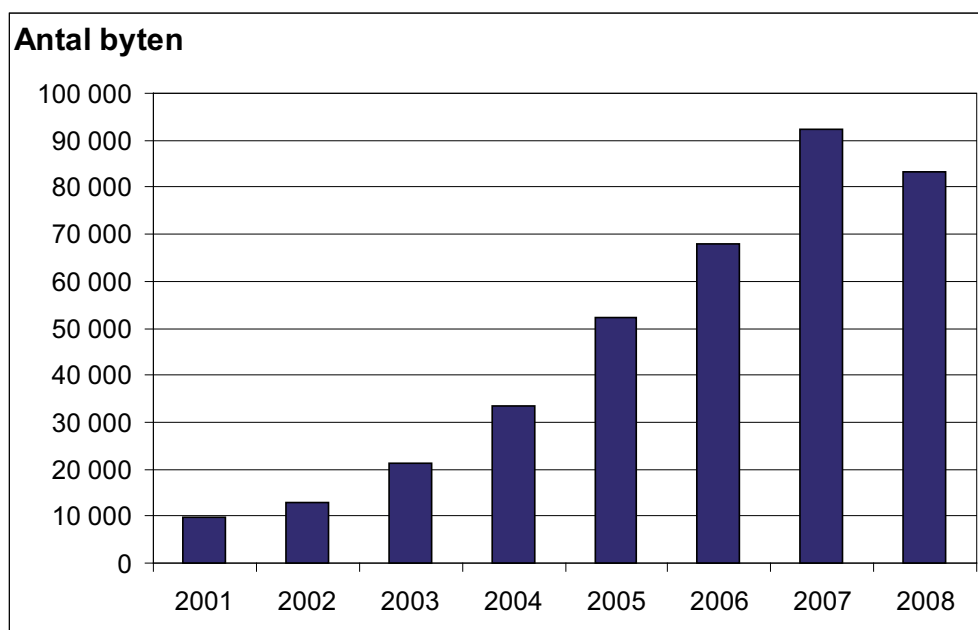
***Årsinkomsten är baserad på information om pensionsspararnas intjänade pensionsrätter år 2007.*

6.3 Utlödet av pensionssparare och pensionärer ur Premiesparfonden

Årligt nettoinflöde till Premiesparfonden

De flesta som fått sina medel placerade i Premiesparfonden väljer också att behålla fonden, dvs. det sker ett årligt nettoinflöde av personer till fonden. I slutet av 2008 uppgick andelen pensionssparare som har kvar Premiesparfonden till 85 (86) procent. Denna siffra sjunker dock i takt med att allt fler väljer att lämna fonden. Diagram 6.1 visar att antalet personer som lämnar Premiépensionsfonden har ökat kontinuerligt över tid, med undantag för 2008 då antalet sjönk till ca 83 400 (92 300).

Diagram 6.1: Antal pensionssparare och pensionärer per år som byter från Premiesparfonden till en egen portfölj.

Anm.: Diagrammet visar data för perioden 1 januari–31 december varje år. För år 2001 finns dock bara uppgifter från februari till december. Det beror på att data för januari 2001 och tidigare inte är korrekta. Vid det allra första valet inom premiepensionssystemet år 2000 uppstod det en del fel vid ifyllandet av valblanketter, vilket resulterade i att en relativt stor grupp av pensionssparare placerades tillfälligt i Premiesparfonden tills felet rättades till.

6.4 De med egen vald portfölj och som endast har gjort ett aktivt val efter inträdesåret

57 procent av de med egen vald portfölj har aldrig gjort ett fondbyte

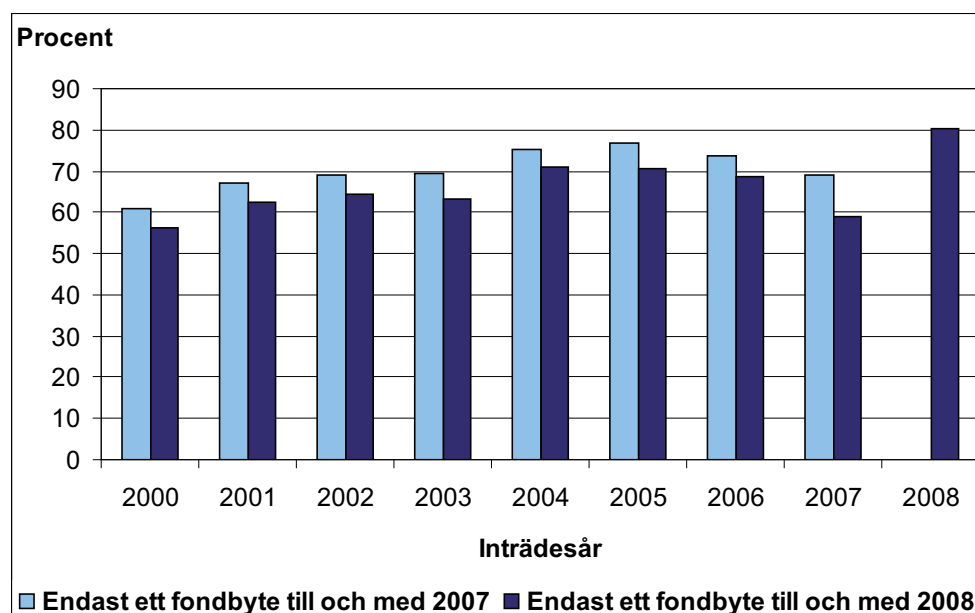
Bland de pensionssparare som valt en egen portfölj vid inträdet är det många som aldrig har gjort ett fondbyte sedan dess. Cirka 57 (61) procent av dessa personer har kvar sina pensionsmedel i denna första portfölj.

I diagram 6.2 jämförs andelen pensionssparare som valt egen portfölj under inträdesåret och fortfarande har den kvar i slutet av 2008 med motsvarande andel pensionssparare i slutet av 2007. Andelen som inte har gjort något fondbyte, fördelat på inträdesår, har minskat sedan 2007.

Etablerade pensionssparare är mer benägna att byta fonder

Av diagrammet framgår också att de pensionssparare som varit med en längre tid i systemet, dvs. de med tidiga inträdesår, tenderar att välja nya fonder i större utsträckning än de som kommit in senare i systemet. Det är naturligt eftersom riskprofilen vanligen förändras med stigande ålder. Under 2007 och 2008 var det relativt få sparare som valde egen portfölj. Små förändringar i antal ger här stora procentuella förändringar.

Diagram 6.2: Andel med egen vald portfölj vid inträdet och som endast gjort ett fondbyte sedan inträdet, fram till slutet av år 2007 respektive år 2008.

Kvinnor och de med lägre inkomster har oftare kvar den först valda portföljen
Bland pensionssparande kvinnor är andelen som inte gjort något fondbyte efter det första valet något större än motsvarande andel män. Sparare med lägre inkomster har också i större utsträckning kvar den första valda portföljen än sparare med högre inkomster.

Likaså tenderar de med lägre utbildning ha kvar den första portföljen i större utsträckning än dem med högre utbildning. Andelen som inte gjort något fondbyte minskar med stigande ålder, med undantag för de äldsta åldrarna.

6.5 Antal fondbyten

Förvaltningsföretagen bakom en stor del av den ökade fondhandeln

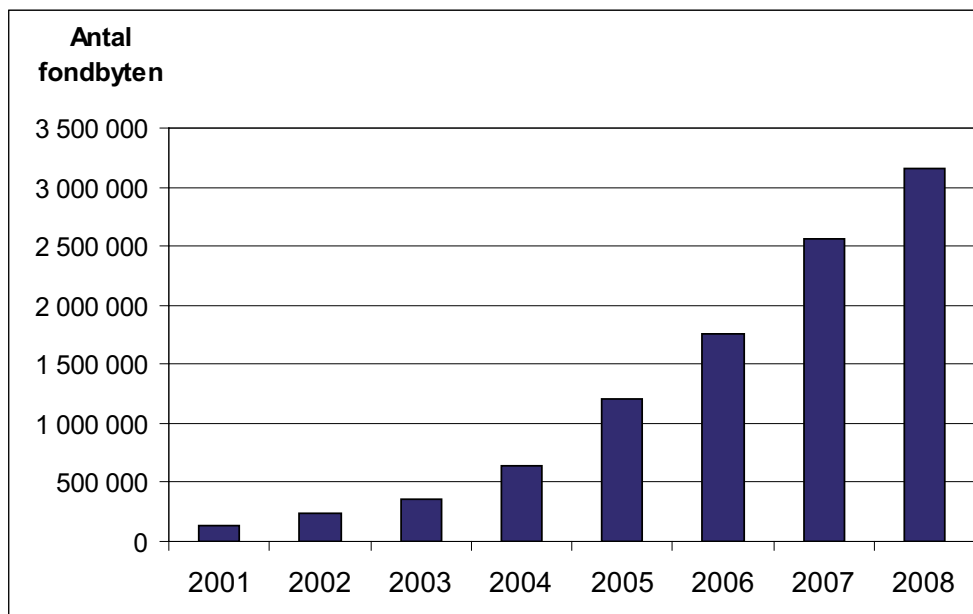
Inom premiepensionssystemet kan pensionsspararna köpa och sälja fonder på nära nog daglig basis och utan att påföras transaktionsavgifter. Totalt genomfördes 3,2 (2,6) miljoner fondbyten under 2008.

Antalet byten har ökat markant över tid, vilket framgår av diagram 6.3. Under 2008 ökade antalet med 24 (45) procent. En stor del av ökningen kan troligen tillskrivas de förvaltningsföretag som under senare år regelbundet, mot en avgift, genomför fondbyten åt sina kunder. Cirka 1,4 miljoner, eller närmare 44 (25) procent, av samtliga fondbyten under 2008 uppskattas ha genomförts genom dessa förvaltningsföretag.

Avgifterna för förvaltartjänsterna är i regel höga. Den genomsnittliga avgiften ligger kring 500 kronor per år, vilket motsvarar 1,2 procent av den genomsnittliga

pensionsspararens kontobehållning. Med denna årliga avgift och en placeringshorisont på ca 30 år behöver tjänsten ge en meravkastning motsvarande ca 30 procent för att spararen ska få tillbaka den betalda avgiften.

Diagram 6.3: Antal fondbyten per år inom premiepensionssystemet.

En liten andel av pensionsspararna står för en stor andel av fondbytena

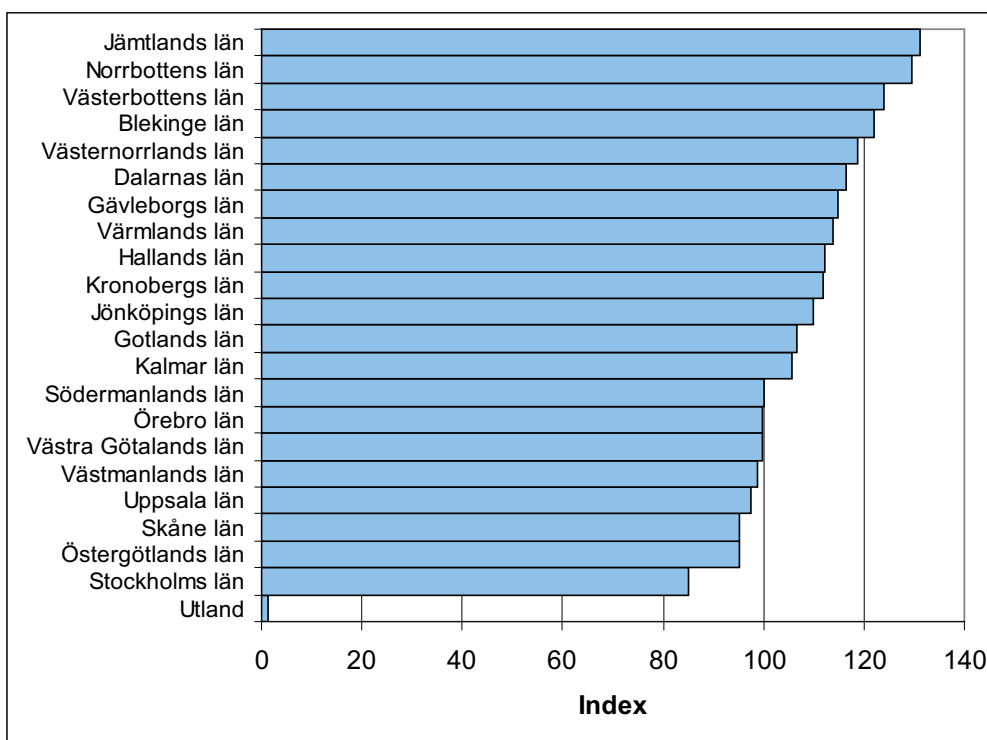
Under 2008 bytte cirka 722 000 (777 000) pensionssparare, inklusive pensionärer, fonder vid åtminstone ett tillfälle, vilket motsvarar 12 (14) procent av kollektivet. Av de pensionssparare som har en egen vald portfölj var det 23 procent som bytte fonder under året. Det innebär att det är en relativt liten andel av pensionsspararna som står för fondhandeln i systemet.

Ca 30 (27) procent av samtliga pensionssparare hade genomfört minst ett fondbyte sedan sitt inträde i premiepensionssystemet och fram till slutet av 2008. Bland spararna som valt en egen portfölj vid inträdet och bland dem som ursprungligen hade Premiesparfonden var motsvarande andelar 43 (39) procent respektive 12 (14) procent.

Jämtlänningar är mest aktiva

Diagram 6.4 visar aktiviteten hos pensionssparare i olika län. Staplarna visar andelen pensionssparare som varit aktiva under år 2008, och bytt fonder åtminstone en gång, i förhållande till andelen pensionssparare som är bosatta i länet. När index är 100 betyder det att andelen aktiva är lika stor i förhållande till andelen sparare som bor i länet. Som framgår av diagrammet är pensionsspararna i Jämtlands län de mest aktiva spararna.

Diagram 6.4: Andel pensionssparare som har bytt fond minst en gång under 2008 i förhållande till andelen pensionssparare bosatta i respektive län.

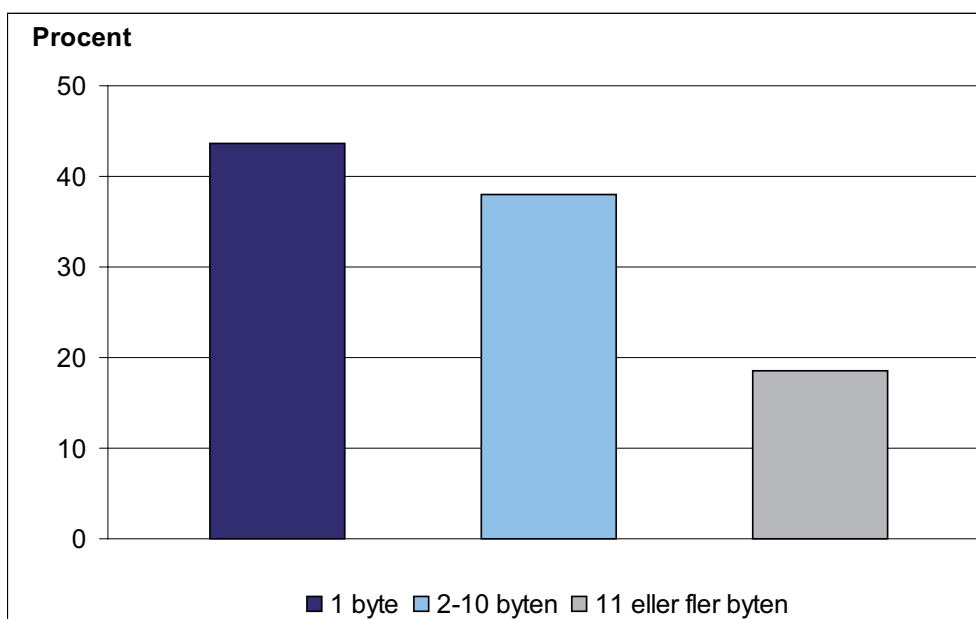
6.5.1 Antal fondbyten efter inträdesåret

Drygt 40 procent har bara gjort ett fondbyte sedan inträdet

Diagram 6.5 visar hur många fondbyten pensionssparare med egen vald portfölj har gjort sedan inträdet i premiepensionssystemet. I kategorin ”1 byte” ingår de sparare som hade Premiesparfonden vid inträdet och sedan valt en egen portfölj (ett fondbyte) men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och därefter endast gjort ett fondbyte.

Drygt 40 procent av dem som har en egen portfölj och som någon gång har bytt fonder har endast gjort ett byte sedan sitt första aktiva fondval. Närmare 20 procent har gjort 11 eller fler fondbyten sedan sitt första val. Det är en något större andel kvinnor än män som bara gjort ett byte.

Diagram 6.5: Pensionssparare med egen vald portfölj fördelade på antal fondbyten gjorda efter inträdesåret och fram till slutet av 2008.

Anm.: I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen hade Premiesparfonden och som sedan valt en egen portfölj (ett fondbyte) men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

6.5.2 Antal fondbyten och kontobehållning

Sparare med högre kontobehållning gör fler fondbyten

Av tabell 6.4 framgår att de som har bytt fonder också har större genomsnittlig behållning på premiepensionskontot. Likaså har de som gjort fler byten större kontobehållning än dem som gjort färre byten. Skillnaden i kontobehållning mellan de som gjort endast ett fondbyte och de som gjort fler än 10 fondbyten är i genomsnitt 18 200 (19 000) kronor.

En tidigare analys gjord av PPM visar att sannolikheten att välja en egen portfölj ökar ju större kontobehållning pensionsspararen har.¹⁰

¹⁰ Vad kännetecknar individer som byter Premiesparfonden? Dnr 06-21.

Tabell 6.4: Årlig genomsnittlig behållning på premiepensionskontot i slutet av 2008 uppdelat på antal fondbyten gjorda efter inträdesåret, för pensionssparare med egen vald portfölj, kronor.

Antal byten sedan inträdet	Kontobehållning, medelvärde	Andel pensionssparare, procent
0	50 700	49,0
1	49 300	22,3
2-10	55 400	19,4
11-20	64 600	5,7
21-50	70 000	3,3
Fler än 50	91 000	0,4

Anm.: I kategorin 0 byten ingår de som valde egen portfölj vid inträdet men därefter inte gjort något fondbyte. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen hade Premiesparfonden som sedan valt en egen portfölj (ett fondbyte) men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

6.5.3 Antal fondbyten och värdeutveckling

Aktiva sparare har haft högre värdeutveckling sedan start

Tabell 6.5 visar att de som har gjort fler byten sedan inträdet också haft högre värdeutveckling än övriga. En bidragande orsak till att det är lönsamt att göra många fondbyten är att ingen avgift påförs vid bytet.

Tabell 6.5: Årlig genomsnittlig värdeutveckling för perioden 1995–2008 uppdelat på antal fondbyten gjorda efter inträdesåret, för pensionssparare med egen vald portfölj, procent.

Antal byten sedan inträdet	Värdeutveckling, årligt genomsnitt 1995–2008	Andel pensionssparare, procent
0	-0,8	49,0
1	-1,4	22,3
2-10	-0,8	19,4
11-20	0,8	5,7
21-50	1,8	3,3
Fler än 50	5,3	0,4

Anm.: I kategorin 0 byten ingår de som valde egen portfölj vid inträdet men därefter inte gjort något fondbyte. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen hade Premiesparfonden och som sedan valt egen portfölj (ett fondbyte) men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

De mest aktiva har minskat risken under 2008 och fått bäst värdeutveckling

Tabell 6.6 visar antalet fondbyten gjorda under 2008. Av tabellen framgår att de pensionssparare med egen vald portfölj har 23 procent bytt fonder under året. En jämförelse mellan tabellen och motsvarande uppgifter för 2007 indikerar att de mest aktiva spararna har växlat ned risknivån i sina portföljer under 2008 genom att flytta sitt kapital till fonder med större inslag av räntebärande papper. Detta har gett dem utdelning i form av en bättre värdeutveckling än övriga sparare. Under 2008 har de haft de lägsta värdeminskningarna. Sedan sitt inträde och fram till 2008 har de t o m haft en årlig genomsnittlig värdeökning. Denna grupp hade också de största värdeökningarna under 2007, såväl i genomsnitt som sedan start.

Tabell 6.6: Genomsnittlig värdeutveckling för 2008 samt årlig genomsnittlig värdeutveckling sedan inträdesåret och fram till 2008, uppdelat på antal fondbyten gjorda under 2008, för pensionssparare med egen vald portfölj, procent.

Antal byten 2008	Värdeutveckling, genomsnitt 2008	Årlig värdeutveckling, genomsnitt	Andel räntebärande papper i portföljen	Risk i portföljen, genomsnitt 2008, procentenhet	Andel sparare i varje kategori
0	-29,3	-0,9	15	17,1	77,4
1	-30,0	-0,9	31	16,6	7,8
2-5	-26,6	0,2	50	14,6	8,3
6-10	-22,8	0,8	31	15,1	4,8
11-20	-22,5	1,6	51	13,6	1,4
Fler än 20	-10,5	4,6	89	5,9	0,3

Anm.: I kategorin 0 byten ingår de som valde egen portfölj vid inträdet men därefter inte gjort något fondbyte. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen hade Premiesparfonden och som sedan valt egen portfölj (ett fondbyte) men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

De olika kategorierna för risk är indelade enligt följande. Mycket låg risk om $0 = \text{risk} < 3$, låg risk om $3 \leq \text{risk} < 8$, medelrisk om $8 \leq \text{risk} < 16$, hög risk om $16 \leq \text{risk} < 25$ och mycket hög risk om $\text{risk} \geq 25$.

6.5.4 Antal fondbyten och risk i portföljen

De flesta har hög risk i sina portföljer

Förutom de pensionssparare som gjort 11 fondbyten eller fler har de flesta sparare hög risk i sina portföljer, se tabell 6.7. Högst andel pensionssparare med hög risk i sina portföljer har kategorin 0 byten, dvs den grupp som inte gjort några byten alls sedan inträdet i premiepensionssystemet. I den gruppen har ca 57 procent hög risk i portföljen. Detta kan jämföras med 53 procent för totalen av alla pensionssparare med egen vald portfölj, se avsnitt 5.4.2.

De mest aktiva spararna har sänkt risken i portföljen

Det är intressant att notera att den grupp som har högst andel med hög eller mycket hög risk i sina portföljer återfinns bland dem som gjort 2–10 fondbyten. I den gruppen har ca 53 procent hög eller mycket hög risk. Detta kan jämföras med motsvarande uppgift från 2007, som var ca 26 procent.

Den grupp som gjort 11 eller fler byten tycks däremot ha minskat risken i sina portföljer. År 2007 hade 33 procent av dem hög eller mycket hög risk i portföljen, medan motsvarande uppgift för 2008 är 31 procent.

Detta tyder på att det framförallt är de mest aktiva pensionsspararna som är mest benägna på att reagera på marknadsförändringar. Denna grupp utgör dock bara 9 procent av de sparare som har en egen vald portfölj.

Tabell 6.7: Risknivå vid olika antal fondbyten gjorda efter det första aktiva valet, för pensions-sparare med egen vald portfölj, procentenheter.

Riskenivå	0 byten	1 byte	2–10 byten	11 eller fler byten
Mycket låg risk	0,7	1,6	3,6	7,5
Låg risk	3,3	7,7	7,7	13,7
Medelrisk	36,2	29,3	25,0	41,3
Hög risk	57,3	50,1	40,1	26,0
Mycket hög risk	2,6	11,3	23,7	11,4

Anm.: I kategorin 0 byten ingår de som valde egen portfölj vid inträdet men därefter inte gjort något fondbyte. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen hade Premiesparfonden och som sedan valt en egen portfölj (ett fondbyte) men som därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

De olika kategorierna för risk är indelade enligt följande. Mycket låg risk om $0 = \text{risk} < 3$, låg risk om $3 \leq \text{risk} < 8$, medelrisk om $8 \leq \text{risk} < 16$, hög risk om $16 \leq \text{risk} < 25$ och mycket hög risk om $\text{risk} \geq 25$.

6.5.5 Antal fondbyten och portföljavgift

Aktiva sparare har betalat mer avgift

I avsnittet ovan om avgiftsnivån i pensionsspararnas portfölj framgår att den genomsnittliga avgiften för de med egen vald portfölj var 0,34 (0,41) procent i slutet av 2008. Tabell 6.8 visar att den genomsnittliga avgiftsnivån för dem som enbart gjort ett fondbyte efter det första aktiva valet är något lägre, cirka 0,33 (0,39) procent. Den genomsnittliga avgiftsnivån är däremot väsentligt högre bland dem som gjort flera fondbyten.

Övergången till räntefonder har sänkt avgiftsnivån

Uppgifter om antal fondbyten och portföljavgift för år 2007 visar på att mönstret är delvis förändrat. De som hade 2 eller fler byten under 2007 hade också högre avgift i genomsnitt än de som hade gjort färre byten, precis som under 2008. År 2007 hade dock de som gjort 11 eller fler byten betydligt högre portföljavgift än övriga sparare. Under 2008 är skillnaderna i avgiftsnivå mellan de olika grupperna betydligt mindre. Skillnaderna mellan dem som gjort 2-10 byten och den som gjort 11 eller fler byten är marginella.

Uppgifter från 2007 visar att det då var vanligt att de som gjort många byten också hade valt fonder med relativt hög risknivå. Fonder med högre risknivåer är ofta inriktade på tillväxtmarknader eller andra mindre segment på kapitalmarknaden. Med en sådan förvaltning följer vanligen högre avgifter. Tabell 6.8 visar dock att de som har gjort många byten också har en högre andel räntebärande papper i sina portföljer. Det kan vara så att de under året har lämnat högriskalternativen till fonder med lägre risk och lägre förvaltningsavgifter.

Tabell 6.8: Årlig Genomsnittlig portföljavgift, uppdelat på antal fondbyten gjorda efter det första aktiva valet, för pensionssparare med egen vald portfölj, procent.

	1 byte	2 –10 byten	11 eller fler byten
Alla	0,33	0,42	0,42
Kvinnor	0,32	0,41	0,41
Män	0,35	0,44	0,43
Ålder			
18-24	0,35	0,42	0,44
25-29	0,34	0,44	0,45
30-39	0,35	0,45	0,44
40-49	0,33	0,43	0,43
50-59	0,32	0,41	0,40
60-	0,31	0,39	0,39

Anm.: I kategorin 0 byten ingår de som valde egen portfölj vid inträdet men därefter inte gjort något fondbyte. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen hade Premiesparfonden och som sedan valt en egen portfölj men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

Pensionärerna

7 Behållning på premiepensionskontot och fördelning av kapitalet

I det här kapitlet visas den genomsnittliga behållningen på pensionärernas premiepensionskonto samt hur deras fondförmögenhet är fördelad mellan egen vald portfölj och Premiesparfonden. Kapitlet tar även upp den genomsnittliga åldern bland pensionärerna samt visar andelen pensionärer som valt egen portfölj, Premiesparfonden och traditionell livförsäkring.

550 000 pensionärer och 10,5 miljarder kronor i kapital

Det finns drygt 550 000 pensionärer i premiepensionssystemet. Av den totala fondförmögenheten utgör pensionärernas andel närmare 4 procent, vilket motsvarar omkring 8,8 miljarder kronor. Ytterligare 1,7 miljarder kronor finns placerade i den traditionella livförsäkringen.

18 800 kronor i genomsnittlig kontobehållning

Den genomsnittliga behållningen på pensionärernas premiepensionskonto har minskat under 2008 och uppgick i slutet av året till cirka 18 800 (22 700) kronor. Minskningen förklaras främst av den negativa värdeutvecklingen i fondförsäkringen under 2008. Visserligen minskar behållningen på grund av att pensionärerna gjort uttag under året, men det har haft en relativt liten påverkan.

De med traditionell försäkring har högre kontobehållning

I slutet av 2007 var den genomsnittliga kontobehållningen ungefär lika för den traditionella livförsäkringen och fondförsäkringen. I slutet av 2008 var däremot den genomsnittliga behållningen högre i den traditionella livförsäkringen än i fondförsäkringen, 25 200 (22 700) kronor jämfört med 17 900 (22 800) kronor. Skillnaden kommer av att behållningen i den traditionella försäkringen har ökat samtidigt som behållningen har minskat i fondförsäkringen.

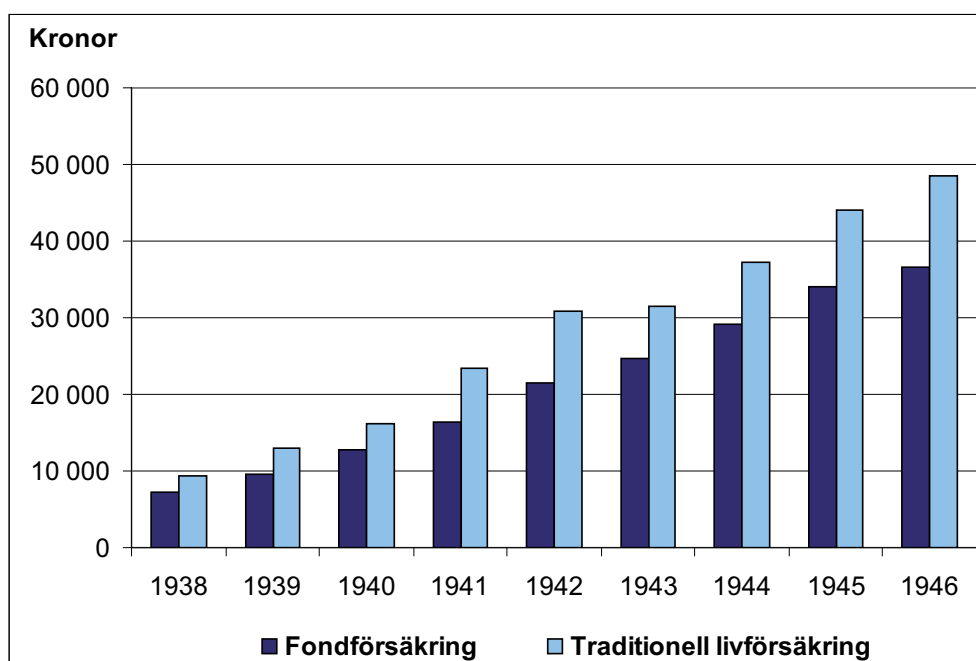
Det framgår av diagram 7.1 att den genomsnittliga kontobehållningen, efter födelseår, genomgående är högre för pensionärer med traditionell livförsäkring än för dem med fondförsäkring. En förklaring till detta kan vara att portföljsammansättningen för den traditionella livförsäkringen är mer försiktig än för fondförsäkringen, vilket har gett utdelning under 2008. Under 2007 var behållningen genomgående högre för dem med fondförsäkring.

Yngre pensionärer har mer på sina konton än de äldre

Diagram 7.1 visar även att den genomsnittliga behållningen är högre för yngre pensionärer jämfört med äldre pensionärer. De främsta förklaringarna till denna skillnad är att de omfattas i olika utsträckning av det nya pensionssystemet och att det därmed har avsatts olika mycket till premiepensionssystemet. Till exempel, för pensionärer födda 1938 avsätts 20 procent till det nya pensionssystemet medan motsvarande andel för dem födda 1946 däremot är 60 procent. Antalet år med avsättningar är dessutom fler för de yngre pensionärerna, de har därför generellt mer på sina konton.

En annan förklaring till att de yngre pensionärerna har högre kontobehållning, är att de äldre förmodligen har gjort uttag från sina pensionskonton i större utsträckning än de yngre. I detta sammanhang kan också nämnas att kontobehållningen påverkas av vid vilken ålder uttagen påbörjas. Den som gör uttag vid 61 års ålder får av naturliga skäl mindre kvar på sitt konto i jämförelsen med den som påbörjar uttagen vid 67 års ålder, givet storleken på uttagsbeloppet. Därutöver påverkas kontobehållningen om pensionären fortsätter att förvärvsarbeta och tjänar in nya pensionsrätter. Kontobehållningen ökar givetvis ju fler och större insättningar som görs.

Diagram 7.1: Genomsnittlig behållning på premiepensionskontot, för pensionärer med fondförsäkring respektive traditionell livförsäkring, efter födelseår, vid utgången av 2008.

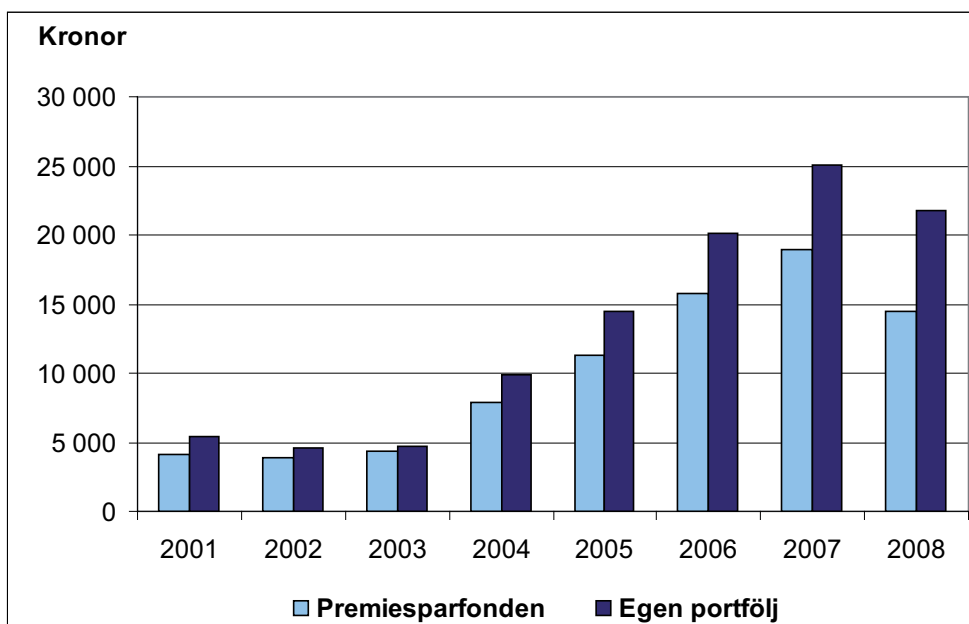
Anm.: De födda 1943 är 65 år. De som är födda senare tar alltså ut pension före 65 års ålder.

De med egen vald portfölj har mer på kontot än de med Premiesparfonden

Den genomsnittliga kontobehållningen är genomgående högre för pensionärer med egen vald portfölj än för dem med Premiesparfonden, se diagram 7.2. Dessutom har skillnaderna ökat på senare år. År 2001 var den genomsnittliga kontobehållningen för dem med Premiesparfonden 75 procent av den genomsnittliga behållningen för dem med egen portfölj. I slutet av 2008 var motsvarande relation 66 procent.

En orsak till att de med egen vald portfölj har mer på sina konton, och att skillnaderna ökar över tid, kan vara att det främst är de yngre pensionärerna som väljer att ha en egen portfölj, se tabell 7.2. De yngre pensionärerna har, som sagt, dels avsatt en större andel av pensionsrätterna till premiepensionssystemet, dels avsatt medel under fler år än de äldre pensionärerna. De yngre har dessutom tagit ut sin premiepension under en kortare tid.

Diagram 7.2: Genomsnittlig behållning på premiepensionskontot för pensionärer med egen vald portfölj respektive Premiesparfonden.

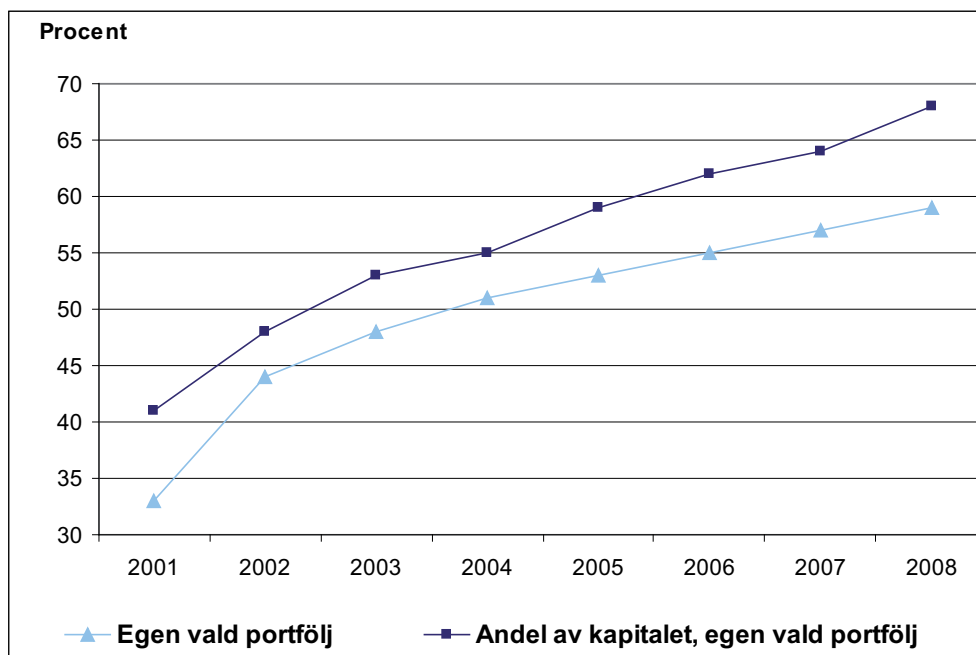

Allt fler pensionärer väljer egen portfölj

Det är en allt större andel av pensionärerna som väljer att ha en egen portfölj, se diagram 7.3. Deras andel av fondförsäkringskapitalet (bland pensionärerna) ökar dessutom över tid.

Förklaringen till deras allt större andel av kapitalet, förutom att de blir allt fler förstås, kan vara att det främst är yngre pensionärer som har egen vald portfölj, se tabell 7.2. Som nämnts tidigare har denna grupp pensionärer i genomsnitt mer kapital på sina konton än övriga pensionärer. En bidragande förklaring kan vara att de med egen portfölj, i genomsnitt, har haft en bättre värdeutveckling än sparare med Premiesparfonden.

Diagram 7.3: Andelen pensionärer med egen vald portfölj och deras andel av pensionärernas fondförsäkringskapital.

Låg genomsnittsålder bland pensionärerna

Den genomsnittliga åldern för pensionärerna i premiepensionssystemet är 67 år. Den låga åldern kommer av att de allra äldsta pensionärerna, de som är födda före 1938, inte omfattas av premiepensionssystemet. Allteftersom pensionssystemet fasas in kommer genomsnittsåldern att öka. År 2007 var genomsnittsåldern 65 år.

Fler pensionärer har fondförsäkring än traditionell försäkring

Den som är pensionär kan välja mellan att ha kvar premiepensionsmedlen i den eget valda portföljen eller i Premiesparfonden, dvs. ha kvar fondförsäkringen, eller att placera pensionsmedlen i PPM:s traditionella livförsäkring. Som framgår av tabell 7.1 har de flesta pensionärer valt att behålla fondförsäkringen, drygt 87 (87) procent. Bland dessa pensionärer är det närmare 59 (57) procent som har valt en egen portfölj, medan resten har Premiesparfonden. Andelen pensionärer med traditionell livförsäkring har ökat något över tiden, från cirka 9 procent 2001 till närmare 13 procent 2008.

Tabell 7.1: Antal pensionärer samt andel pensionärer med premiepension placerad i fondförsäkring respektive traditionell livförsäkring, för perioden 2001–2008.

År	Totalt antal	Egen portfölj, procent	Premiesparfonden, procent	Traditionell livförsäkring, procent
2001	2 700	32,8	58,2	9,1
2002	9 600	47,5	44,6	8,7
2003	78 600	45,6	47,1	8,0
2004	160 400	50,1	42,4	8,0
2005	249 700	48,7	37,4	10,4
2006	343 500	51,3	32,6	11,9
2007	448 700	53,9	31,8	12,6
2008	558 300	55,7	30,4	12,6

Yngre pensionärer har oftare egen vald portfölj

Tabell 7.2 visar andelen pensionärer med egen vald portfölj, Premiesparfonden eller traditionell försäkring, uppdelad på ålder. Som framgår av tabellen är andelen pensionärer med egen vald portfölj högre bland de yngre pensionärerna jämfört med de äldre.

Tabell 7.2 Andelen pensionärer som placerat premiepensionsmedlen i egen vald portfölj, i Premiesparfonden, eller i traditionell livförsäkring, efter födelseår, procent.

Födelseår	Ålder	Egen vald portfölj	Premiesparfonden	Traditionell livförsäkring
1938	70	41,7	50,7	7,5
1939	69	44,4	46,8	8,8
1940	68	41,5	44,7	13,8
1941	67	44,8	39,2	16,0
1942	66	46,7	38,6	14,7
1943	65	50,5	35,5	14,0
1944	64	56,7	30,0	13,3
1945	63	59,8	27,8	12,4
1946	62	60,2	32,0	7,8
1947	61	60,5	28,8	10,7

8 Värdeutveckling för pensionärerna

Detta kapitel om värdeutveckling består av två delar. Den första delen beskriver värdeutvecklingen för pensionärerna under kalenderåret 2008, medan den andra delen visar värdeutvecklingen sedan starten av premiepensionssystemet 1995 och fram till slutet av 2008.

Värdeutvecklingen för pensionärer med *fondförsäkring* tar hänsyn till de pensionsrätter som betalats in, räntan på preliminära pensionsrätter, avkastningen på pensionärens fonder, avgiften till PPM, fondavgiften, rabatten på fondavgiften samt arvsvinster. Värdeutvecklingen redovisas i form av kapitalviktad avkastning, dvs. internränta. Internräntan kan jämföras med den ränta som skulle ha genererat behållningen på premiepensionskontot om motsvarande belopp av intjänade pensionsrätter istället hade placerats på ett bankkonto. En närmare beskrivning av värdeutvecklingsmålet ges i bilagan.

Avkastningen för den *traditionella livförsäkringen* räknas även ut i form av en återbäringsränta. Denna ränta kan förändras vid varje månadskifte beroende på hur väl placeringarna i livförsäkringen utvecklas. Pensionärerna är dock garanterade ett lägsta pensionsbelopp.

8.1 Värdeutveckling för pensionärerna år 2008

Värdeutvecklingen för fondförsäkringen blev -28,4 procent

Den kraftiga nedgången på de svenska och utländska aktiemarknaderna har även påverkat värdeutvecklingen av fondförsäkringen för pensionärerna. Under 2008 var den genomsnittliga värdeutvecklingen för fondförsäkringen -28,4 (5,8) procent, se tabell 8.1. Värdeminskningen på pensionsmedlen i de eget valda fonderna var i genomsnitt något lägre än för pensionsmedlen placerade i Premiesparfonden, -24,4 (5,8) procent jämfört med -34,0 (5,8) procent.

En förklaring till varför börsnedgången har fått så stort genomslag i värdeutvecklingen är att pensionärerna har en relativt stor andel av fondförsäkringstillgångarna placerade i aktier, ca 76 (78) procent. Avkastningen på pensionsmedlen är alltså starkt beroende av utvecklingen på aktiemarknaderna.

Bättre värdeutveckling i traditionell livförsäkring

Tabell 8.1 visar att de som har haft den traditionella försäkringen genomgående har haft en bättre värdeutveckling jämfört med dem som har haft fondförsäkring.

Den genomsnittliga återbäringsräntan blev 2,2 procent

För pensionärer med traditionell livförsäkring uppgick återbäringsräntan i december 2008 till 0 (5,0) procent och i genomsnitt för året till 2,2 (5,7) procent.

Värdeutvecklingen på tillgångarna i traditionell livförsäkring blev -2,0 procent

Värdet på de totala tillgångarna i den traditionella försäkringen ökade från 1 288 miljoner kronor år 2007 till 1 738 miljoner kronor i slutet av 2008. Tillgångarna har ökat eftersom de inbetalda premierna har varit större än pensionsutbetalningarna.

Avkastningen på försäkringens tillgångar har dock varit negativ under året, -2,0 (3,8) procent. Avkastningen har varit negativ men ändå betydligt högre än avkastningen för fondförsäkringen.

En förklaring till att avkastningen för den traditionella livförsäkringen är högre än i fondförsäkringen, är att en stor andel av dess tillgångar är placerade i räntebärande papper. Cirka 73 procent av tillgångarna är investerade på den svenska räntemarknaden, medan de resterande tillgångarna är placerade i aktier. Som visas i kapitel 2 har den svenska räntemarknaden haft en relativt stabil och positiv värdeutveckling under hela 2000-talet, till skillnad från aktiemarknaderna som sjönk dramatiskt under 2008.

Kvinnor har haft bättre avkastning jämfört med män

Kvinnor med egen vald portfölj har i genomsnitt haft en något lägre genomsnittlig värdeminskning än motsvarande grupp män, -23,1 procent jämfört med -25,7 procent.

Längre fram i rapporten visas att under 2008 har kvinnor generellt haft en något lägre risknivå i sina portföljer än män. Det kan vara en förklaring till varför kvinnor med egen vald portfölj har haft en något bättre avkastning under detta finansiellt oroliga år. För att dra några slutsatser om eventuella skillnader mellan kvinnor och mäns investeringsbeteende behövs dock en fördjupad analys.

Generellt hade kvinnor en lägre portföljrisk även under 2007. Detta år hade dock kvinnor med egen vald portfölj en lägre genomsnittlig värdeökning än motsvarande grupp män, 5,4 procent jämfört med 6,1 procent.

Tabell 8.1: Genomsnittlig värdeutveckling (internränta) under 2008, efter födelseår, procent.

	Samtliga	Fondförsäkring	Egen portfölj	Premiesparfonden	Traditionell livförsäkring
Alla	-24,7	-28,4	-24,4	-34,0	0,8
Kvinnor	-24,1	-27,7	-23,1	-34,1	0,9
Män	-25,3	-29,1	-25,7	34,0	0,8
Födelseår					
1940	-27,2	-29,8	-24,8	-29,0	3,4
1941	-26,3	-29,1	-24,2	-28,6	3,3
1942	-24,3	-28,7	-23,8	-28,2	3,1
1943	-23,9	-29,0	-25,3	-28,4	2,7
1944	-22,4	-26,7	-22,9	-25,4	2,5
1945	-24,7	-28,0	-24,8	-27,5	-5,1
1946	-24,5	-28,3	-26,0	-27,2	0,1
1947	-24,4	-27,6	-25,0	-26,7	-2,1
1948	-26,8	-28,9	-26,6	-27,6	-2,0

Anm.: De födda 1943 är 65 år. De som är födda senare tar alltså ut pension före 65 års ålder.

8.2 Värdeutveckling sedan starten av premiepensionssystemet

Värdeutvecklingen för fondförsäkringen sedan start blev 0,9 procent

Den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen av medlen i fondförsäkringen sedan 1995 och fram till slutet av 2008 uppgick till 0,9 procent.¹¹ Motsvarande siffra för 2007 var 5,8 procent. Denna betydande försämring av värdeutvecklingen beror på en markant lägre genomsnittlig värdeutveckling under 2008 jämfört med tidigare år.

Den negativa värdeutvecklingen för pensionärerna under 2008 har dock inte fått lika stort genomslag i den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen som för pensions-spararna. Förklaringen är att ca 92 procent av pensionärerna kom in i systemet redan år 1995 (som pensions-sparare) och har därmed tagit del av den långvariga uppgången på aktiemarknaderna under 2000-talet. Den årliga genomsnittliga avkastningen på deras pensionsmedel var ca 1,3 procent för perioden 1995–2008. Eftersom denna grupp av pensionärer är så stor får deras resultat stor påverkan på den genomsnittliga avkastningen beräknad över samtliga pensionärer. De som kom in i systemet som pensionärer de senaste åren har haft en genomsnittlig avkastning som ligger i intervallet -8,4 till -1,6 procent.

Bättre värdeutveckling för eget valda portföljer än för Premiesparfonden

Den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen för Premiesparfonden var lägre än för genomsnittet av de eget valda portföljerna, 0,2 (6,0) procent jämfört med 1,3 (5,6) procent, se tabell 8.2. Som redan nämnts varierar värdeutvecklingen mellan pensionärerna. En del av pensionärerna med egen portfölj har haft en betydligt bättre värdeutveckling än dem med Premiesparfonden, medan andra har haft en sämre värdeutveckling. I genomsnitt har dock pensionärer med egen vald portfölj haft bättre värdeutveckling än de med Premiesparfonden. Det gäller för alla åldersgrupper som presenteras i tabell 8.2

Bättre värdeutveckling i den traditionella livförsäkringen

Den årliga genomsnittliga värdeutvecklingen (internräntan) för pensionärer med traditionell livförsäkring har sedan start varit 4,3 (4,7) procent, dvs. högre än för de båda fondförsäkringarna, se tabell 8.2. Värdeutvecklingen har varit högre för dem med livförsäkringen oberoende av födelseår.

Som framgår av diagram 8.1 har återbäringsräntan sänkts nästan varje kvartal sedan mitten av 2007. I slutet av 2008 var den 0 procent.

Liten skillnad i värdeutvecklingen mellan kvinnor och män

Kvinnor har haft en marginellt bättre årlig genomsnittlig värdeutveckling i fondförsäkringen, medan män har haft en något bättre värdeutveckling i den traditionella försäkringen.

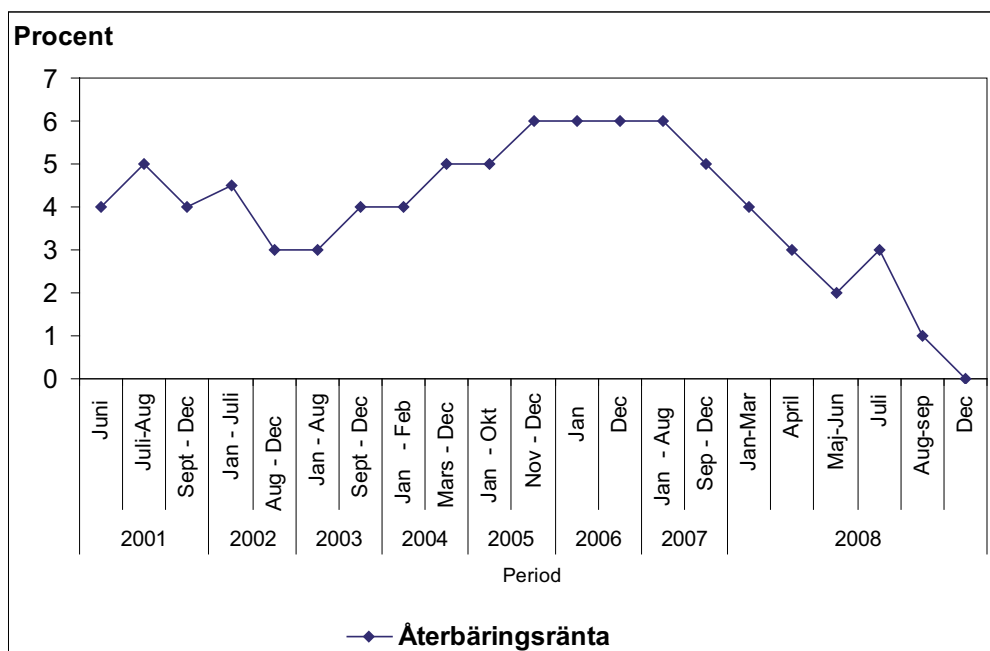
¹¹ De som är pensionärer 2008 var pensions-sparare 1995.

Tabell 8.2: Genomsnittlig årlig värdeutveckling (internränta) under perioden 1995–2008 för pensionärer med eget valda portföljer, Premiesparfonden eller traditionell livförsäkring, procent.

	Samtliga	Fond-försäkring	Egen portfölj	Premie-sparfonden	Traditionell livförsäkring
Alla	1,3	0,9	1,7	0,7	4,3
Kvinnor	1,4	1,0	1,8	0,7	4,2
Män	1,2	0,8	1,7	0,6	4,4
Födelseår					
1940	1,7	1,6	2,1	1,3	2,5
1941	1,4	1,2	1,8	1,0	3,5
1942	1,4	1,0	1,9	0,8	3,9
1943	1,3	0,6	1,8	0,5	4,9
1944	1,5	0,8	2,0	0,7	5,6
1945	0,9	0,4	1,3	0,0	3,8
1946	1,0	0,5	1,4	0,2	4,5
1947	1,0	0,5	1,3	0,9	4,4
1948	0,7	0,4	1,1	-0,2	4,2

Anm.: De födda 1943 är 65 år. De som är födda senare tar alltså ut pension före 65 års ålder.

Diagram 8.1: Återbäringsränta för traditionell livförsäkring, genomsnitt per år.

9 Val av portfölj

I det här kapitlet visas antalet fonder och de fonder som flest pensionärer har valt att ha i sina eget valda portföljer. Därefter beskrivs pensionärernas val av portfölj utifrån tillgångsallokering, risknivå och avgiftsnivå i portföljen.

9.1 Antal valda fonder

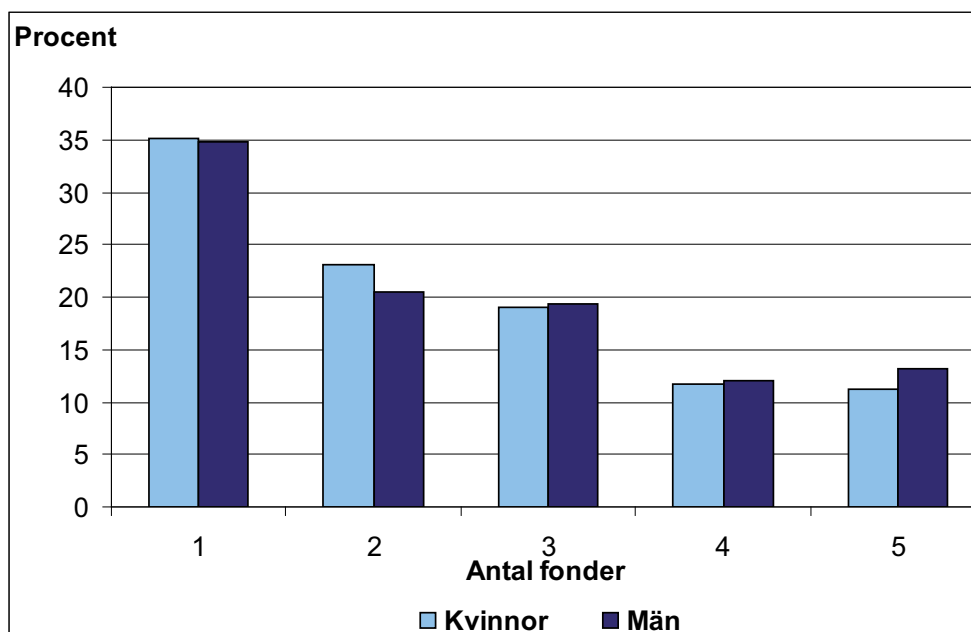
2,4 fonder i genomsnitt

Den som väljer en egen portfölj har möjlighet att placera premiepensionsmedlen i upp till fem olika fonder. Möjligheten att sprida risken är större ju fler fonder som ingår i portföljen. Under 2008 hade pensionärer med egen vald portfölj i genomsnitt 2,4 (2,4) fonder.

Diagram 9.1 visar att drygt hälften av pensionärerna har en till två fonder i sina portföljer. Resten har 3–5 fonder. En jämförelse med motsvarande uppgifter för 2007 visar att nivåerna är relativt oförändrade.

Det kan vara intressant att notera att pensionärerna fördelar sina premiepensionsmedel på färre antal fonder jämfört med pensionsspararna. Pensionsspararna har i genomsnitt 3,3 fonder i portföljen. En förklaring till skillnaden kan vara att pensionärerna i regel har mindre pensionsmedel att fördela och därför väljer färre antal fonder i portföljen.

Diagram 9.1: Antalet fonder i pensionärernas eget valda portföljer, i slutet av 2008.

9.2 De mest valda fonderna

De mest populära fonderna är främst aktiefonder

Tabell 9.1 visar tio-i-topplistan över de mest valda fonderna bland pensionärerna år 2008. Av dessa fonder dominerar aktiefonder, sex av fonderna i tabellen är aktiefonder. Av de övriga fonderna är två generationsfonder och två är blandfonder. Samtliga fonder, med undantag av en, har ökat i värde de senaste fem åren. De fonder som har haft bäst värdeökning på denna lista tillhör riskkategorierna hög, medel och låg. Ingen av fonderna på listan tillhör således riskkategorierna mycket låg risk och mycket hög risk.

Nästan samtliga aktiefonder på listan är klassade som högriskfonder. Under 2007 var däremot samtliga dessa aktiefonder klassade som medelriskfonder. Den främsta anledningen till att fonderna är klassade med högre risk under 2008 är den finansiella oron på aktiemarknaderna. En annan förklaring är att PPM har sänkt den övre gränsen i intervallet för kategorin medelrisk och sänkt den nedre gränsen för kategorin hög risk.¹²

Samma fonder var populära 2007

En jämförelse med motsvarande topplista för 2007 visar att samtliga finns med på 2008 års lista. Den inbördes rangordningen har dock förändrats över tid.

Tabell 9.1: De tio mest valda fonder bland pensionärer med egen portfölj, rangordnade efter andel pensionärer som valt fonden, i slutet av 2008.

Fondnamn	Risk, procentenhet	Avkastning 2004–2008, per år, medelvärde, procent	Placering 2007
1 SPP Generation 40-tal	3,8	4	1
2 AMF Pensions Aktiefond - Världen	17,6	3	3
3 AMF Pensions Aktiefond - Sverige	21,5	5	2
4 Swedbank Robur Contura	16,7	-5	4
5 AMF Pensions Balansfond	10,9	5	5
6 Didner & Gerge Aktiefond	19,2	2	6
7 Länsförsäkringar Pension 2010	8,9	4	7
8 Swedbank Robur Medica	12,3	1	8
9 Swedbank Robur Mixfond Pension	7,7	5	9
10 Swedbank Robur Aktiefond Pension	16,4	2	10

Anm.: De olika kategorierna för risk är indelade enligt följande. Mycket låg risk om $0 = \text{risk} < 3$, låg risk om $3 \leq \text{risk} < 8$, medelrisk om $8 \leq \text{risk} < 16$, hög risk om $16 \leq \text{risk} < 25$ och mycket hög risk om $\text{risk} \geq 25$.

¹²År 2007 var intervallet för medelrisk $8 \leq \text{risk} < 18$ och intervallet för hög risk $18 \leq \text{risk} < 25$. År 2008 var intervallet för medelrisk $8 \leq \text{risk} < 16$ och intervallet för hög risk $16 \leq \text{risk} < 25$.

9.3 Tillgångsallokering och risk i portföljen

Risken i portföljen har stor betydelse för premiepensionen

Som framgår av motsvarande avsnitt i delen om pensionspararna har risken i premiepensionsportföljen stor betydelse för den slutliga premiepensionen. Pensionärer som har kvar den eget valda portföljen kan själva bestämma och ändra risken i portföljen. Risken för Premiesparfonden, liksom i den traditionella livförsäkringen, är given för pensionären. Därutöver garanterar den traditionella livförsäkringen ett lägsta belopp livet ut.

De två följande avsnitten tar upp risken i pensionärernas eget valda portföljer på samma sätt som i motsvarande avsnitt i kapitlet om pensionspararna. I det första avsnittet används fördelningen mellan aktie- och räntefonder i portföljen, den så kallade tillgångsallokeringen, för att beskriva risken i portföljen. I det andra avsnittet mäts risken som den genomsnittliga standardavvikelsen av avkastningen på de fonder som ingår i portföljen. Risken uttrycks i procentenheter.

9.3.1 Fördelning av tillgångar i portföljen

Aktier är mer riskfyllda

Fondsammansättningen i premiepensionsportföljen speglar den risknivå pensionären har valt för sin premiepension. I regel är det så att ju större andel aktier som ingår i portföljen desto högre är risken. Samtidigt har pensionären möjlighet att diversifiera bort en del av risken i de enskilda fonderna genom att ta hänsyn till hur fondernas avkastning samvarierar med varandra. Val av tillgångsallokering har därför stor betydelse för den framtida värdeutvecklingen och därmed premiepensionens storlek.

Störst andel aktier i Premiesparfonden

Tabell 9.2 visar att pensionärer med egen portfölj har investerat drygt 66 (77) procent av pensionsmedlen i aktier, medan närmare 84 (83) procent av Premiesparfondens tillgångar finns i aktier. Den traditionella livförsäkringen har en relativt låg andel av kapitalet investerat i aktier, cirka 27 (27) procent.

Tabell 9.2: Genomsnittlig tillgångsallokering för pensionärer med egen vald portfölj, Premiesparfonden samt traditionell livförsäkring, procent.

	Egen vald portfölj	Premiesparfonden	Traditionell livförsäkring
Svenska aktier	24,3	17,9	9
Globala aktier	33,5	50,8	18
Tillväxtmarknader	8,6	15,0	0
Alternativa investeringar	0,3	6,4	0
Svenska räntor	31,2	5,2	73
Utländska räntor	2,2	4,7	0

Anm.: Tillväxtmarknader omfattar globala aktier på tillväxtmarknader. Alternativa investeringar är investeringar utanför de traditionella tillgångsklasserna, till exempel fastigheter och råvaror.

9.3.2 Risknivån

Risken har ökat under 2008

Den genomsnittliga risknivån i pensionärernas fondförsäkring uppgick i slutet av 2008 till 14,9 (9,3) procentenheter, dvs. medelrisk. Överlag har risknivån i fondförsäkringen ökat under 2008. Det beror främst på att volatiliteten på de svenska och utländska aktiemarknaderna har ökat, samtidigt som de flesta av pensionärerna inte har placerat om sina medel till fonder med lägre risknivå.

Lägre risk i eget valda portföljer

Riskenivån var något lägre i de eget valda portföljerna än i Premiesparfonden, 14,7 (10,4) procent jämfört med 15,2 (7,9) procent. Notera att risknivån i Premiesparfonden har ökat sedan 2007 i större utsträckning än den genomsnittliga risknivån i de eget valda portföljerna.

De flesta har medel eller hög risk

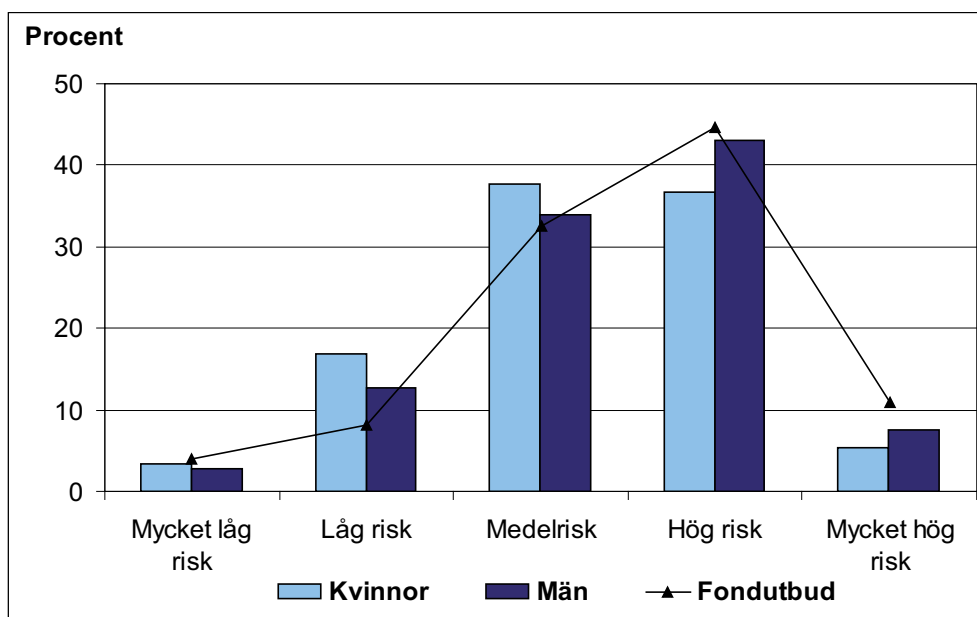
I diagram 9.1 visas andelen eget valda portföljer vid olika risknivåer i portföljen samt fördelningen av risknivån i PPM:s fondutbud. De fem riskkategorierna i diagrammet motsvarar de kategorier som PPM använder i fondkatalogen. Diagrammet ger en bild av hur väl risknivån i pensionärernas egna portföljer stämmer överens med risknivån i det utbud av fonder som finns på PPM:s fondtorg.

Det framgår att fördelningen av andelen portföljer vid olika kategorier av risk i portföljen i stort följer mönstret för fördelningen av fondutbudet efter riskkategori. De flesta pensionärer väljer fonder med medelrisk eller hög risk. Det är dock en större andel pensionärer som väljer fonder med låg risk jämfört med utbudet. Där- emot är andelen med mycket hög risk i portföljen underrepresenterad i förhållande till utbudet.

Kvinnor tenderar att välja lägre risk jämfört med män

Kvinnor och män skiljer sig något åt i valet av riskkategorier. Det är en större andel kvinnor som valt kategorierna låg risk och medelrisk jämfört med andelen män. Det är däremot en större andel män som valt fonder med hög till mycket hög risk.

Diagram 9.2: Andelen eget valda portföljer för pensionerade kvinnor och män samt andelen fonder på PPM:s fondtorg, efter riskkategorier.

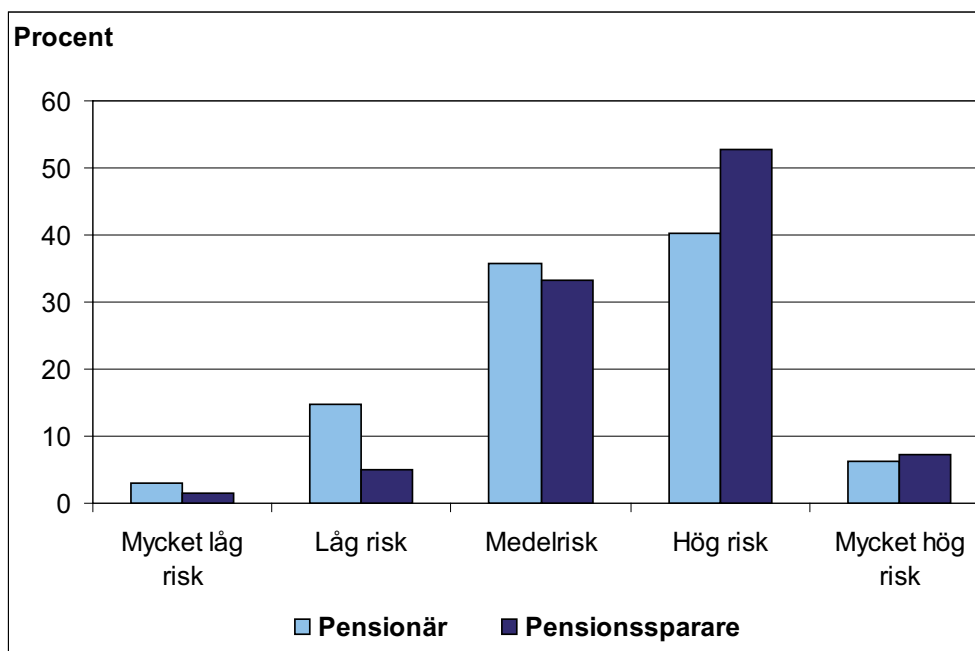
Anm.: Portföljrisken mäts som standardavvikelsen för portföljens avkastning och uttrycks i procentenheter. I rapporten är dock standardavvikelsen för portföljen beräknad som summan av standardavvikelserna för avkastningen på portföljens fonder utifrån fondernas andel av portföljen. Beräkningar tar alltså ingen hänsyn till eventuell samvariation mellan de olika fondernas avkastning. Det innebär att måttet tenderar att överskatta portföljens risk. Mätperioden för risken är de senaste 36 månaderna. Enbart de portföljer/fonder som har en riskhistorik på minst 36 månader ingår i beräkningarna. Likaså ingår enbart de pensions-sparare vars portföljer/fonder har en riskhistorik på minst 36 månader.

I rapporten är de olika kategorierna för risk indelade enligt följande. Mycket låg risk om $0 = \text{risk} < 3$, låg risk om $3 \leq \text{risk} < 8$, medelrisk om $8 \leq \text{risk} < 16$, hög risk om $16 \leq \text{risk} < 25$ och mycket hög risk om $\text{risk} \geq 25$.

Pensionärer har lägre risk än pensionssparare

Diagram 9.3 visar att det är en större andel pensionärer som har mycket låg till medelrisk i sina portföljer jämfört med andelen pensionssparare.

Diagram 9.3: Andelen pensionärs och pensionssparares eget valda portföljer samt andelen fonder på PPM:s fondtorg, efter riskkategorier.

Anm.: Portföljrisken mäts som standardavvikelsen för portföljens avkastning och uttrycks i procentenheter. I rapporten är dock standardavvikelsen för portföljen beräknad som summan av standardavvikelserna för avkastningen på portföljens fonder utifrån fondernas andel av portföljen. Beräkningar tar alltså ingen hänsyn till eventuell samvariation mellan de olika fondernas avkastning. Det innebär att måttet tenderar att överskatta portföljens risk. Mätperioden för risken är de senaste 36 månaderna. Enbart de portföljer/fonder som har en riskhistorik på minst 36 månader ingår i beräkningarna. Likaså ingår enbart de pensions-sparare vars portföljer/fonder har en riskhistorik på minst 36 månader.

I rapporten är de olika kategorierna för risk indelade enligt följande. Mycket låg risk om $0 \leq \text{risk} < 3$, låg risk om $3 \leq \text{risk} < 8$, medelrisk om $8 \leq \text{risk} < 16$, hög risk om $16 \leq \text{risk} < 25$ och mycket hög risk om $\text{risk} \geq 25$.

9.4 Avgiftsnivå i portföljen

Pensionärerna betalar i genomsnitt 0,30 procent i portföljavgift

Fondbolagen tar vanligen ut en avgift för förvaltningen av de fonder de erbjuder. Portföljavgiften är det vägda genomsnittet av förvaltningsavgifterna, efter rabatt, för de fonder som ingår i portföljen. Som visas i motsvarande avsnitt i kapitlet om pensionsspararna har nivån på avgiften stor betydelse för pensionsutfallet.

Den genomsnittliga avgiften för eget valda portföljer har minskat från föregående år, från 0,34 procent till 0,30 procent. Minskningen förklaras till stor del av den nya rabattmodellen som PPM införde under 2007.¹³ Avgiften till Premiesparfonden är 0,15 (0,15) procent. Av tabell 9.3 framgår att kvinnor har lägre genomsnittlig portföljavgift än män.

Tabell 9.3: Portföljavgift för pensionärer med eget valda portföljer, i slutet av 2008, procent.

	Medelavgift	Median	5:e percentilen	95:e percentilen
Kvinnor	0,29	0,23	0,15	0,60
Män	0,31	0,25	0,15	0,64

¹³ PPM har en rabattmodell för att pensionärerna och pensionsspararna i större utsträckning ska kunna ta del av de kostnadsfördelar i kapitalförvaltningen som premiepensionssystemet genererar. Information om rabattmodellen finns i Årsredovisningen för Premiepensionsmyndigheten avseende år 2008.

10 Pensionärernas aktivitet

Kapitlet beskriver pensionärernas aktivitet med avseende på portföljval vid inträdet i premiepensionssystemet och antal fondbyten.

10.1 Andel med egen vald portfölj respektive Premiesparfonden

59 procent av pensionärerna har egen vald portfölj

De flesta av pensionärerna fick möjlighet att välja fonder till premiepensionsportföljen första gången år 2000, men då som pensionssparare. Cirka 53 procent av dem valde en egen portfölj detta år, medan de övrigas medel placerades i Premiesparfonden.

I slutet av år 2008 hade 59 (57) procent av pensionärerna en eget vald portfölj. Det är alltså en mindre andel av pensionärerna som har valt en egen portfölj jämfört med pensionsspararna.

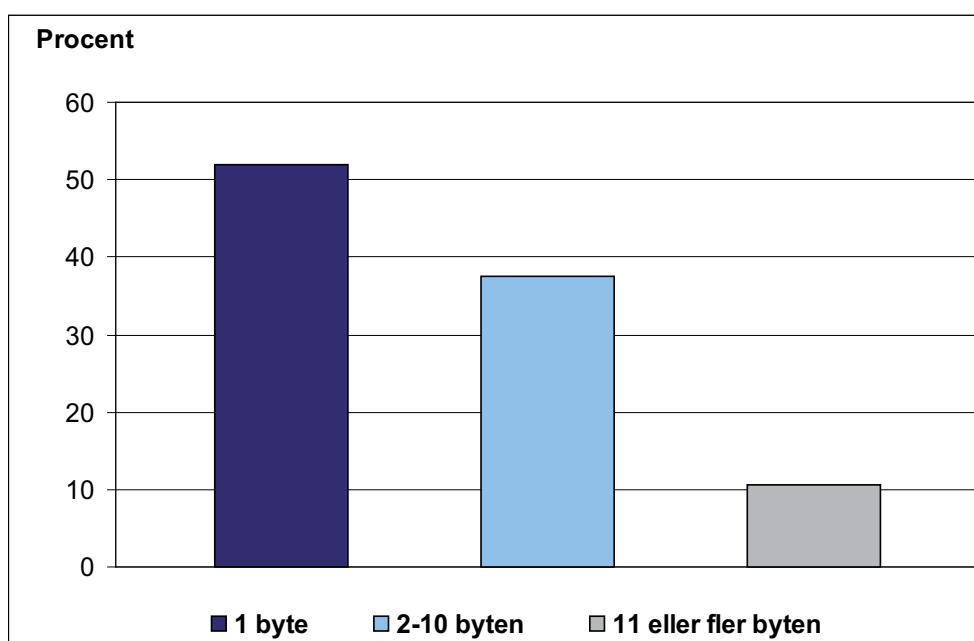
10.2 Antal fondbyten efter inträdesåret

Hälften av pensionärerna har bara gjort ett fondbyte sedan inträdet

Av de pensionärer som gjorde ett aktivt val vid inträdet i premiepensionssystemet har cirka 26 (23) procent gjort åtminstone ett fondbyte sedan de blev pensionärer.

Av diagram 10.1 framgår att drygt 50 procent av de med egen portfölj bara har bytt fonder vid ett tillfälle efter inträdet. Drygt 10 procent har bytt fonder minst 11 gånger sedan inträdet.

Diagram 10.1: Andel pensionärer med egen vald portfölj, efter antal fondbyten gjorda sedan inträdesåret och fram till slutet av 2008.

Anm.: Diagrammet visar antalet fondbyten sedan inträdet i premiepensionssystemet och inte bara för tiden som pensionär. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen valt Premiesparfonden och som sedan valt en egen portfölj (ett fondbyte) men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

10.3 Antal fondbyten och värdeutveckling

De mest aktiva har bäst värdeutveckling

Tabell 10.1 visar antalet fondbyten gjorda under 2008 av de pensionärer med egen vald portfölj. Det framgår att endast 7 procent av dessa pensionärer gjorde ett fondbyte under året, vilket kan jämföras med 23 procent av pensionsspararna. Det framgår också att det är de mest aktiva pensionärerna som har haft den bästa värdeutvecklingen, både under 2008 och sedan start. Notera att pensionärerna har större andel räntebärande papper och lägre risk i sina placeringar än pensionsspararna, jämför med tabell 6.6.

En jämförelse mellan tabell 10.1 och motsvarande för 2007 indikerar att de mest aktiva pensionärerna har växlat ner risknivån i sina portföljer under 2008 genom att flytta sitt kapital till fonder med större inslag av räntebärande papper. Detta har gett dem utdelning i form av en bättre värdeutveckling än övriga pensionärer. Denna grupp hade också de största värdeökningarna under 2007, såväl i genomsnitt som sedan start.

Tabell 10.1: Genomsnittlig värdeutveckling för 2008 samt årlig genomsnittlig värdeutveckling sedan inträdesåret och fram till 2008, uppdelat på antal fondbyten gjorda under 2008, för pensionärer med egen vald portfölj, procent

Antal byten 2008	Värdeutveckling, genomsnitt 2008	Årlig värdeutveckling, genomsnitt	Andel räntebärande papper i portföljen	Risk i portföljen, genomsnitt 2008, procentenhet	Andel sparare i varje kategori
0	-20,6	1,7	27	14,8	93,5
1	-28,3	1,5	47	14,7	3,4
2-5	-28,3	3,2	61	12,0	2,0
6-10	-24,4	4,5	65	10,7	0,7
11-20	-20,7	5,7	75	11,7	0,3
Fler än 20	-13,5	8,5	92	3,1	0,1

Anm.: I kategorin 0 byten ingår de som valde egen portfölj vid inträdet men därefter inte gjort något fondbyte. I kategorin 1 byte ingår de som ursprungligen hade Premiesparfonden och som sedan valt egen portfölj (ett fondbyte) men därefter inte bytt fonder. I denna kategori ingår även de som valde en egen portfölj vid inträdet och som därefter bara har gjort ett fondbyte.

De olika kategorierna för risk är indelade enligt följande. Mycket låg risk om $0 = \text{risk} < 3$, låg risk om $3 \leq \text{risk} < 8$, medelrisk om $8 \leq \text{risk} < 16$, hög risk om $16 \leq \text{risk} < 25$ och mycket hög risk om $\text{risk} \geq 25$.

11 Pensionärernas premiepension

Premiepensionen får tidigast tas ut från 61 års ålder men det finns ingen övre åldersgräns för när uttagen senast måste påbörjas. Pensionären kan välja att ta ut enbart premiepension eller kombinera den med uttag av inkomstpensionen.¹⁴ I det följande avsnittet redovisas endast uttagen av premiepension.

11.1 Pensionsuttagen

Nästan alla tar ut hela det årliga pensionsbeloppet

Den som vill ta ut sin premiepension kan välja mellan de fyra uttagsnivåerna, 25 procent, 50 procent, 75 procent samt 100 procent. Pensionären kan ändra uttagsnivån och även avbryta uttagen. En pensionär som avbryter uttagen betraktas fortfarande som pensionär inom premiepensionssystemet och uttagsnivån fastställs till 0 procent.

Tabell 11.1 visar de genomsnittliga årliga uttagsbeloppen av premiepensionen. Det framgår att de allra flesta pensionärer, ca 95 (94) procent, tar ut hela det årliga pensionsbeloppet. Bland dem som enbart tar ut delar av sin pension är den vanligaste uttagsnivån 25 procent. Det är vanligare att pensionärer yngre än 65 år tar ut pensionen vid denna nivå jämfört med dem som är äldre. Andelen pensionärer vid de olika uttagsnivåerna har endast förändrats marginellt sedan föregående år.

142 kronor i månaden i genomsnittlig premiepension

Än så länge är uttagsbeloppen relativt små, vilket beror på att det nya pensionsystemet inte har fasats in fullt ut. De flesta tar i genomsnitt ut 1 700 kronor per år. Det motsvarar 142 kronor i månaden.

Den som väljer att ta ut premiepensionen kan samtidigt fortsätta förvärvsarbete och tjäna in nya pensionsrätter. Utifrån de data som är tillgänglig för rapporten är det inte möjligt att se huruvida en pensionär tjänar in pensionsrätter under 2008.

Tabell 11.1: Andel pensionärer, årligt uttag av premiepension samt behållning på premiepensionskonto, efter uttagsnivå, i slutet av 2008.

Uttagsnivå, procent	Pensionärer, andel, procent	Årligt uttag, medelvärde, kr	Kontobehållning, medelvärde, kr
0	0,5	500	29 600
25	3,5	800	38 500
50	0,7	1 400	30 600
75	0,2	2 000	29 000
100	95,1	1 700	17 900

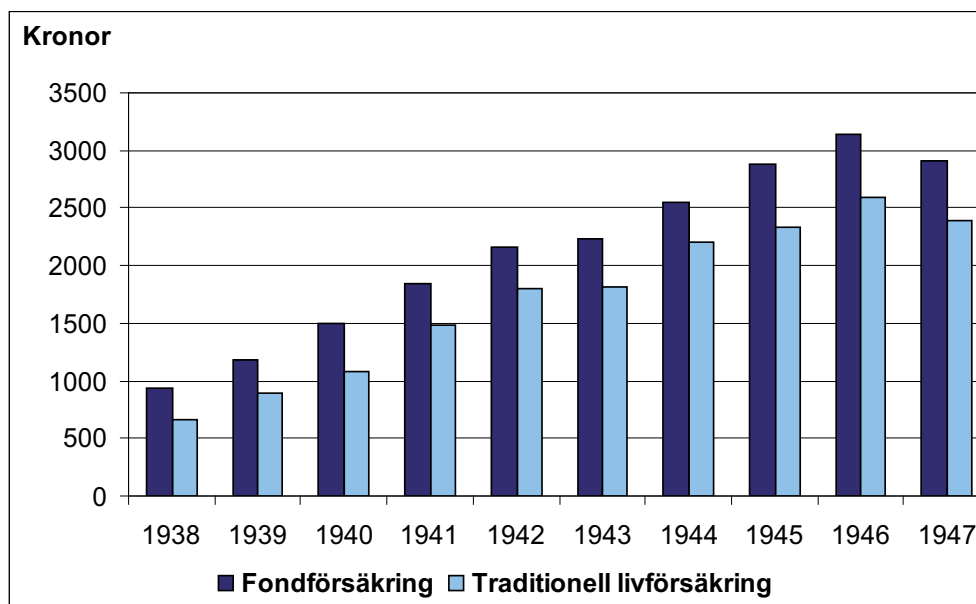
¹⁴ Pensionären kan givetvis välja att enbart ta ut inkomstpension. PPM har inte information om huruvida pensionären tar ut inkomstpension.

Yngre pensionärer får ut mer i premiepension

I diagram 11.1 visas den årliga utbetalningen av premiepensionen för dem som tar ut hela det årliga beloppet, dvs. vid uttagsnivå 100 procent. Det framgår att ju senare födelseår (ju yngre pensionären är), desto högre är uttagsbeloppet. Det gäller både från fondförsäkringen och från den traditionella livförsäkringen. Beloppen varierar mellan 900 (700) kronor och 3 100 (2 900) kronor per år inom fondförsäkring och mellan 700 (600) kronor och 2 600 (2 300) kronor per år inom traditionell livförsäkring.

Skillnaderna i uttagsbelopp mellan de olika födelseåren beror främst på storleken på kontobehållningen. Som nämnts tidigare har de yngre pensionärerna i genomsnitt mer på sina premiepensionskonton än äldre pensionärer. De yngre kan därför ta ut större belopp. De yngre pensionärerna har mer i genomsnitt på sina konton eftersom de dels har satt av mer pensionsmedel per år, dels har satt av medel under fler år.

Diagram 11.1: Årligt uttag av premiepensionen under 2008, för pensionärer med uttagsnivå 100 procent, efter födelseår, genomsnittligt belopp.

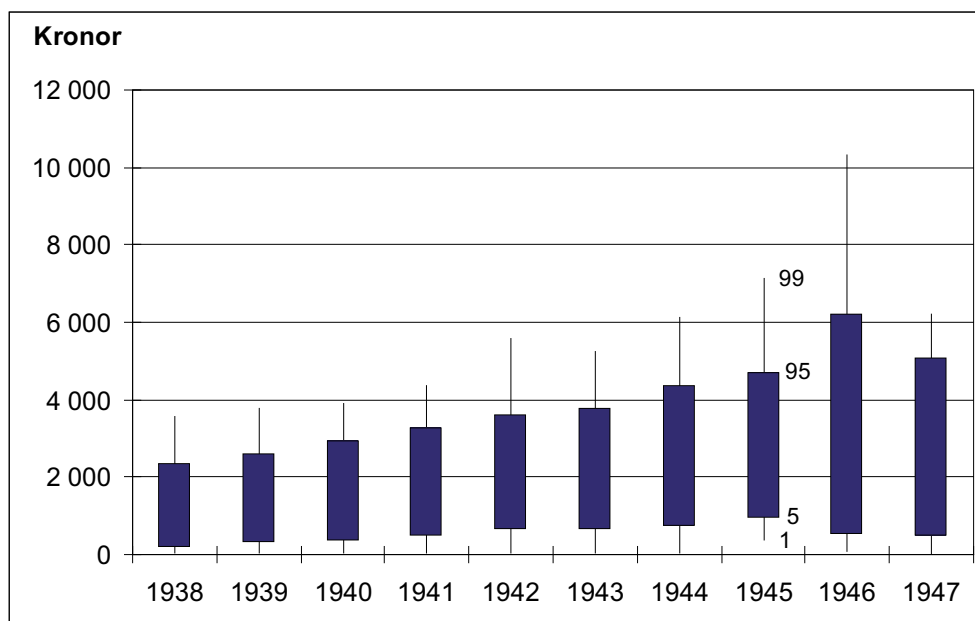

Anm.: De födda 1943 är 65 år. De som är födda senare tar alltså ut pension före 65 års ålder.

Stor spridning i utbetald premiepension

Diagram 11.2 visar spridningen av den utbetalda pensionen från fondförsäkringen för pensionärer med uttagsnivån 100 procent. Den nedre och övre kanten på stapeln markerar den 5:e percentilen respektive den 95:e percentilen.¹⁵ Det framgår av diagrammet att det är en större variation i utbetald pension bland de yngre pensionärerna jämfört med de äldre.

Diagram 11.2: Spridning av utbetald pension från fondförsäkring för pensionärer med uttagsnivå 100 procent, efter födelseår, i slutet av år 2008.

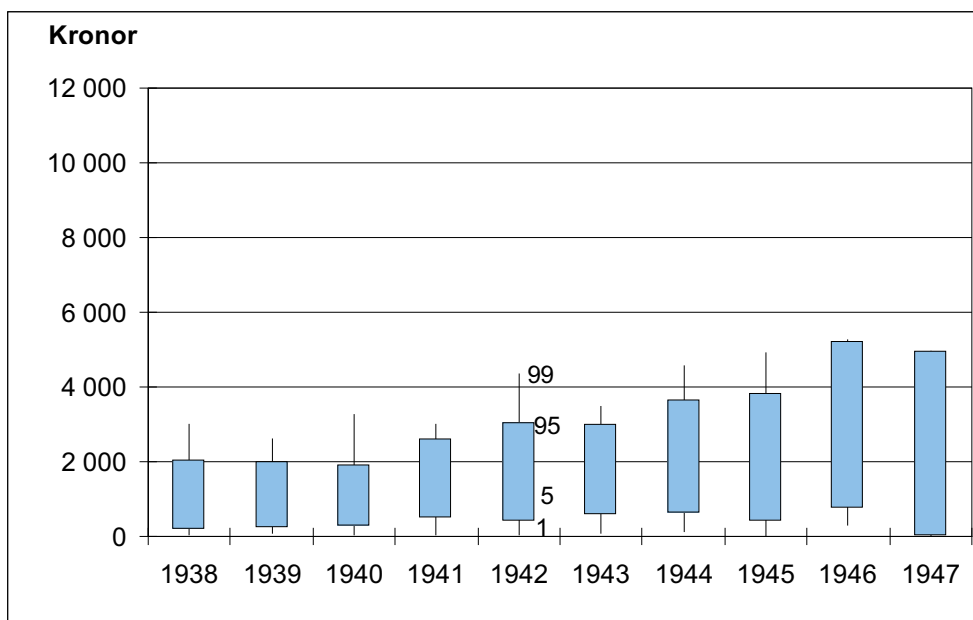
Anm.: De födda 1943 är 65 år. De som är födda senare tar alltså ut pension före 65 års ålder.

Begreppet percentil kan förklaras enligt följande. Pensionärerna rangordnas med början från den pensionär som har det lägsta pensionsuttaget till den pensionär med det högsta pensionsuttaget. Därefter delas de in i hundra lika stora grupper, dvs. percentiler

¹⁵ Begreppet percentil kan förklaras enligt följande. Pensionärerna rangordnas med början från den pensionär som har det lägsta pensionsuttaget till den pensionär med det högsta pensionsuttaget. Därefter delas de in i hundra lika stora grupper, dvs. percentiler.

Diagram 11.3 visar spridningen av den utbetalda pensionen från traditionell livförsäkring för pensionärer med uttagsnivån 100 procent. Även bland dessa pensionärer är variation i utbetald pension större bland de yngre jämfört med de äldre pensionärerna.

Diagram 11.3: Spridning av utbetald pension från traditionell livförsäkring för pensionärer med uttagsnivå 100 procent, efter födelseår, i slutet av år 2007.

Anm.: De födda 1943 är 65 år. De som är födda senare tar alltså ut pension före 65 års ålder.

Skillnaderna i pensionsutbetalningar kommer att öka med tiden

På sikt kommer sannolikt skillnaderna i pensionsutbetalningar mellan individerna att öka. Det beror på att när premiepensionssystemet är helt infasat kommer skillnader i pensionsavsättningar att öka, eftersom det är fler som kommer att ha betalat in relativt lite respektive mycket till systemet. En annan anledning är att individerna kommer att ha olika värdeutveckling på sina premiepensionsmedel. Ju större belopp som investerats, desto större blir variationerna i värdeutveckling i kronor räknat. Detta i sin tur ger större variationer i kontobehållning och därmed pensionsutbetalningar.

Bilaga 1

Beskrivning av data

Denna rapport baseras främst på data som genererats av PPM:s databaser Pluto och FIDB, men även på data från Försäkringskassans datalager STORE. Pluto innehåller individspecifik information om pensionsspararnas och pensionärernas pensionsrätter samt premiepensionsportfölj, inklusive de transaktioner och den handel som sker med fonder. FIDB består däremot enbart av information om de fonder som ingår i premiepensionssystemet, exempelvis standardavvikelse för avkastning (risk), förvaltningsavgift, fondens namn och typ. STORE kompletterar PPM:s data med utbildningsnivå, boendelän samt födelseland.

Beskrivningen av pensionsspararna och pensionärerna grundas på ett slumpmässigt urval, bestående av alla individer som ingår i premiepensionssystemet under 2008 och är födda den 10:e varje månad. Urvalet utgör drygt tre procent av den population som omfattas av premiepensionssystemet 2008. Pensionssparare och pensionärer som avlider under året ingår inte i urvalet. Däremot ingår de som emigrerat eller flyttat till Sverige under året. Urvalet består av cirka 194 800 individer, varav 176 900 pensionssparare och drygt 17 900 pensionärer. Det anges särskilt i rapporten när uppgifter är baserade på totalstatistik över populationen i premiepensionssystemet.

Om inget annat anges i rapporten är det data per den 31 december år 2008 som presenteras. Synonymer för denna tidpunkt är ”vid utgången av 2008” och ”i slutet av 2008”. De siffror som anges inom parentes avser 2007.

Bilaga 2

Övergripande fakta om premiepensionssystemet

Alla som har arbetsrelaterad inkomst och betalar skatt i Sverige tjänar in till den allmänna ålderspensionen. Ålderspensionen består av inkomstpension, premiepension och garantipension. Garantipensionen är ett grundskydd och är till för dem som inte tjänat in tillräckligt med inkomst- och premiepension. Inkomst- och premiepensionen bygger på livsinkomstprincipen och baseras på den årliga pensionsrätten som motsvarar 18,5 procent av pensionsunderlaget. Pensionsunderlaget är summan av den fastställda pensionsgrundande inkomsten och de fastställda pensionsgrundande beloppen. Pensionsavgiften ger rätt till allmän pension på inkomster upp till 7,5 inkomstbasbelopp.

Av pensionsrätten går 16 procentenheter till inkomstpensionen och 2,5 procentenheter till premiepensionen. Pensionsrätten för inkomstpensionen går till inkomstpensionssystemet som är ett fördelningssystem där medlen slussas direkt vidare till dem som är pensionärer.¹⁶ Den delen av pensionsrätten som går till premiepensionssystemet öronmärks för pensionsspararen och spararen väljer själv i vilka fonder medlen ska placeras.

Preliminära pensionsrätter kommer kontinuerligt in till premiepensionsmyndigheten som förvaltar dessa medel fram till dess att pensionsrätterna är fastställda. När pensionsrätterna är fastställda förs premiepensionspengarna över till pensionsspararnas premiesparkonton. De pensionssparare som själva vill sätta samman en portfölj av fonder kan göra det genom att välja fonder på det s.k. fondtorg som utgörs av alla de fonder som anslutits till premiepensionssystemet. Pensionsspararen får då själv välja fördelning mellan olika tillgångsslag, fonder och förvaltare. Pensionsspararen kan välja att placera sina medel i upp till fem olika fonder. När spararen byter fonder påförs ingen bytesavgift. Däremot tar fondbolagen vanligen ut en förvaltningsavgift. Om en ny pensionssparare inte anmäler något val av fond placeras pensionspengarna i Premiesparfonden. Premiesparfonden är ett s.k. icke- väljaralternativ som finns i premiepensionssystemet och den förvaltas av Sjunde AP-fonden. Den som en gång valt andra fonder kan inte därefter välja Premiesparfonden.

Hur stor premiepensionen blir beror bland annat på hur mycket som betalats in, värdeutveckling, PPM-avgift, förvaltningskostnader, arvsvinster samt vid vilken ålder pensionsspararen väljer att ta ut sin pension. Premiepensionen får tas ut från och med den månad pensionsspararen fyller 61 år. Under pensionstiden kan premiepensionen fortsättningsvis vara placerad i värdepappersfonder eller i den traditionella livförsäkring som PPM erbjuder. Pensionen är livsvarig och beräknas med utgångspunkt i tillgodohavandet på premiesparkontot. För dem som har premiepensionen i fonder fastställer PPM varje år ett belopp i kronor som betalas ut månatligen under påföljande kalenderår. Inför utbetalningarna säljer PPM av så många fondandelar som behövs för att beloppet skall kunna betalas ut. Om pensionären väljer den traditionella livförsäkringen bestäms pensionen utifrån värdet på

¹⁶ Pensionsrätten i inkomstfördelningssystemet räknas om varje år med hänsyn till bland annat utvecklingen av inkomstindex, arvsvinster, kostnader och delningstalet som återspeglar den återstående livslängden.

tillgångarna på kontot vid den tidpunkt när PPM löser in innehavet. PPM tar därigenom över risken för negativa utfall för pensionären.

Varje år får alla som betalt in till det allmänna ålderspensionssystemet ett värdebesked, det orange kuvertet, från Försäkringskassan och PPM. Beskedet visar tillgodohavandet på kontona för inkomstpension och premiepension. Dessutom ger beskedet en prognos över hur den allmänna ålderspensionen kan komma att se ut den dag man väljer att ta ut den.

Det allmänna ålderspensionssystemet reformerades under 1990-talet och infördes successivt. Det innebär att de som är födda före 1938 omfattas helt av det tidigare pensionssystemet, medan dem som är födda 1954 eller senare enbart berörs av det nya systemet. Dem som är födda 1938–1953 tillhör båda pensionssystemen och omfattas av övergångsregler. Reglerna är utformade så att det tidigare systemet fasas ut medan det reformerade fasas in. Övergångsreglerna är sådana att en person som är född 1938 får 16 tjugondelar av sin pension från det tidigare systemet och 4 tjugondelar från det nya systemet. De motsvarande tjugondelarna för en person född 1953 är 1 respektive 19. Detta innebär att ju senare år personen är född, desto större delar av pensionsinkomsten kommer från det nya pensionssystemet. Det innebär också att för de som är ålderspensionärer idag utgör premiepensionen en relativt liten del av inkomsten från det allmänna ålderspensionssystemet. Denna andel kommer att vara större för framtida pensionärer.

Bilaga 3

Avkastningsmätt för fondförsäkringen

De premiepensionsmedel som avsätts för pensions spararen varje månad förvaltas tillfälligt av PPM fram till dess att pensionsmedlen placeras på spararens premiepensionskonto. Denna placering sker en gång per år och då fördelas medlen efter den rådande fondsammansättningen i premiepensionsportföljen. Avkastningen på pensionsmedlen beror inledningsvis på utfallet av PPM:s tillfälliga förvaltning men på sikt är det avkastningen på fondförsäkringen som har den avgörande betydelsen. De avgifter som betalas till PPM och fondförvaltare samt den rabatt som ges på förvaltningsavgiften påverkar också avkastningen.

När det sker ett kapitalflöde på premiepensionskontot är det inte tillräckligt att jämföra ett ingående och utgående portföljvärde för att mäta avkastningen. Det beror på att det utgående portföljvärdet inte bara påverkas av marknadsvärdering utan även av fortsatta in- och utbetalningar. För att ge en korrekt beskrivning av hur avkastningen på premiepensionsplaceringen har utvecklats under flera perioder behöver avkastningen vägas samman på något sätt. De allmänt vedertagna mått som används i rapporten är tidsviktad avkastning och kapitalviktad avkastning. Den tidsviktade avkastningen mäter hur avkastningen har utvecklats för fonden medan den kapitalviktade avkastningen visar avkastningen för pensions spararen. Nedan följer en förenklad beskrivning av de två måtten.

Tidsviktad avkastning

För att mäta avkastningen för en fond används tidsviktad avkastning. Måttet rensar bort effekterna av in- och utflöden av kapital, dvs. huruvida det har kommit in nya pensionsrätter eller att det har betalats ut avgifter inverkar inte på den framräknade avkastningen. Den tidsviktade avkastningen mäter alltså avkastningen för en insatt krona under en viss tidsperiod.

När tidsviktade avkastningen beräknas för en period vägs avkastningen för delperioderna samman med lika vikter. En delperiod utgörs av tiden mellan två kassaflöden. Ekvation (1) beskriver den tidsvägda avkastningen.

$$R_{T=} \left[\prod_{t=0}^T \frac{MV_{t+1}}{MV_t + C_t} \right] - 1 \quad (1)$$

R_t = Avkastningen under perioden

MV_t = Marknadsvärdet vid tidpunkten t

C_t = Kassaflödet vid tidpunkten t

T = Sluttidpunkten

Tidsviktad avkastning kan användas för rättvisande jämförelser av avkastningen mellan fonder där fondförvaltare inte kan avsätta mer kapital vid goda avkastningsförhållanden eller omvänt. Måttet kan även användas för att jämföra med relevanta marknadsindex eller med andra förvaltares avkastning.

I premiepensionssystemet kan inte pensionsspararen fritt bestämma in- eller utflödet av kapital till premiepensionskontot. Däremot avgör spararen om och när de placerade pensionsmedlen ska föras över till en annan fond. Fondbolagen har inget inflytande över kapitalflödet i fonden.

Kapitalviktad avkastning

När värdeutvecklingen på pensionsspararens premiepension mäts används kapitalviktad avkastning, dvs. en internränta tas fram. Internräntan kan i detta fall jämföras med den ränta som skulle ha genererat behållningen på pensionskontot om motsvarande belopp av intjänade pensionsrätter istället hade placerats på ett bankkonto.

Den kapitalviktade avkastningen tar hänsyn till kapitalflödet på premiepensionskontot genom att väga samman avkastningen med det pensionsbelopp som finns på kontot under motsvarande period. Det innebär att avkastningen under perioder där det förvaltade kapitalet varit stort väger tyngre i beräkningen än avkastningen under perioder då kapitalet varit litet. De kapitalflöden som påverkar den kapitalviktade avkastningen är inbetalade pensionsrätter, räntan på de preliminära pensionsrätterna, avkastningen på fonderna i portföljen, avgiften till PPM, förvaltningsavgiften till fondbolagen, rabatten på förvaltningsavgiften, arvsvinster samt pensionsutbetalningar.

Notera att pensionssparare som valt samma fond men haft olika kapitalflöden på sina konton, t ex i form av pensionsavsättningar, kommer att uppvisa olika kapitalviktad avkastning för samma fond. Den kapitalvägda avkastningen kan därför inte användas för att jämföra sparare som investerat i samma fond.

När den kapitalviktade avkastningen beräknas söks den s.k. internräntan. Internräntan är den diskonteringsränta som resulterar i att nuvärdet av alla kassaflöden, inklusive portföljens utgående värde, precis motsvarar portföljens ingående värde. Ekvation (2) beskriver den kapitalviktade avkastningen.

För att beräkna internräntan krävs kännedom om (1) utgående portföljvärde (marknadsvärde), (2) alla kassaflöden till och från portföljen, samt (3) tidpunkten för dessa kassaflöden.

Internräntan r i årstakt är den ränta som uppfyller följande relation:

$$\sum_{t=0}^T \frac{C_t}{(1+r)^{t/365}} = 0 \quad \text{där} \quad (2)$$

r = Internräntan under perioden uttryckt i årstakt

t = Antalet dagar sedan starttidpunkten

C_t = Kassaflöde vid tidpunkten t (C_t är slutvärdet som antas vara ett negativt kassaflöde)

Internräntan kan sägas ta fram den ”bankkontoränta” som, givet insättningar och uttag, resulterat i aktuellt slutvärde.

Premiepensionsmyndigheten

Premiepensionsmyndigheten, Box 1605, 111 86 Stockholm, telefon 08-406 50 00, www.ppm.nu